

# *Naar Zee!*

*door W. J. D. van Dyck*



NIJKERK G. F. CALLENBACH





# NAAR ZEE!

EEN VERHAAL VOOR ONZE JONGENS

1648—1651

DOOR

W. J. D. VAN DIJCK

Schrijver van „Selcart” enz.



NIJKERK — G. F. CALLENBACH



. . . en kuste hem, als stond hij reeds op het punt om  
naar het andere eind van de wereld te reizen. blz. 14



## HOOFDSTUK I.

### Wie Jan van Koperen was en waarom hij bij meester Kregel werd weggestuurd.

»Wel, jongen! waar kom je vandaan? Wat kom je hier doen? 't Is nu toch nog geen etenstijd; of heb je een boodschap voor den meester moeten doen?«

Bij deze woorden, met de grootste verwondering uitgesproken, droogde de weduwe Van Koperen de armen en handen af, die zij zoeven duchtig in de waschtobbe had geroerd, en zag haar zoon aan, die half verlegen, half onverschillig voor haar stond.

»Nu, hoe is het?« vervolgde zijn moeder, »waarom krijg ik geen antwoord?«

Na eenig aarzelen en eenigszins bedremmeld zeide Jan, Van Koperen's zoon: »Meester Kregel heeft mij weggestuurd.«

»Ook dáár weer!« en een smartelijke trek vertoonde zich op het gelaat der weduwe, die in de laatste jaren van haar eenigen zoon meer verdriet dan vreugde beleefd had.

»Ook dáár weer,« vervolgde zij, »en waarom? Ben je brutaal geweest, of heb je het hoofd weer niet bij het werk gehad? Heb je weer allerlei kattekwaad uitgevoerd

als laatst bij meester Korevaer? Jongen, jongen, waar moet het met je naar toe!»

Jan haalde de schouders op, en antwoordde: »Ach, de meester is altijd lastig en ik kan nooit iets naar zijn zin doen. De andere leerjongen wordt altijd voorgetrokken en ik lig altijd achter! De meester zal het uzelf wel vertellen, want toen hij mij wegzond, zeide hij, dat hij bij u zou komen. Maar ik zeg u vooruit, u moet niet alles gelooven wat hij van mij zeggen zal.«

»Nu nog mooier!» antwoordde zijn moeder. »Meester Kregel is een achtenswaardig man, bij wien het mij moeite genoeg gekost heeft, je in de leer te doen. Als je op je tellen hadt gepast, zou hij je zeker niet weggezonden hebben, maar het zal wel weer zijn gegaan als bij den vorigen meester, je hebt geen hart voor je werk! In plaats dat je, zooals het een braaf en oppassend zoon betaamt, je best doet, om met eere een stuk brood te verdienen en daardoor je arme moeder, die hard werken moet, eenigszins den last te helpen dragen, loop je liever langs de straat of voert allerlei kwaad uit, dat voor een jongen van dien leeftijd allerminst past. Denk er toch eens om, dat je weldra vijftien jaar zult zijn, en dat je nog niet eens gezet bent! Op jou leeftijd was je brave vader al een steun voor zijn ouders, maar wat zal er van je groeien, als je zoo voortgaat!

Daar in het voorhuis staat het weefgetouw, waaraan je vader dagen en soms nachten zat, en dat hij zich van bespaarde stuivers nog vóór zijn trouwen kon aanschaffen. Daar staat nu dat kostbare toestel, doelloos en ongebruikt, een erfstuk waarop je trotsch moest zijn en waarop je, als je wat meer moeite deed om je handwerk te leeren, reeds menig stuk linnen hadt kunnen weven.«

De weversleerling had de bestraffende en tevens verdrietige woorden zijner moeder geduldig aangehoord. Het was trouwens niet voor de eerste maal, dat Jan zoo iets van zijn moeder moest vernemen, want sedert hij de school

had verlaten, waar hij zich overigens goed had gedragen, had hij zijn moeder voortdurend reden tot ontevredenheid gegeven, en had de weduwe aanhoudend met den onwil van den knaap te kampen gehad.

Die onwil sproot echter niet voort uit een verkeerd karakter, en nog minder uit luiheid, maar het beroep, dat zijn vader had uitgeoefend, had weinig aantrekkelijkheid voor den zoon en ook nu weer bleek het, dat de moeder vergeefsche moeite deed om haar Jan te bewegen, zich op het handwerk zijns vaders toe te leggen.

De weduwe Van Koperen, wier man voor eenige jaren was gestorven, beschouwde den weefstoel, die eenmaal het eigendom van haar echtvriend was, als een voorwerp van groote waarde. Zij had gezien hoe de kunstvaardige hand van haar man daarop lijnwaad wist te weven, dat om zijn fijnheid en sierlijke teekeningen altijd goeden aftrek had gevonden, zoodat zelfs een zekere welvaart had geheerscht in het gezin, zoolang het klik-klak der touwen in het voorhuis was gehoord. Toen echter de voet, die het weefgetouw in beweging bracht, was verstijfd, en de nijvere hand, die de spoel tusschen de draden wist heen te werpen, daar krachteloos neerlag, was de welvaart verdwenen en had de weduwe voor haar en haar tienjarigen zoon het brood moeten verdienen.

De Heere, die door het echtpaar oprecht werd gevreesd, had de weduwe niet verlaten en Zijn belofte vervuld, dat Hij den weduwen tot een man en den weezen tot een vader zal zijn.

De betrekkelijk jonge vrouw vond werk genoeg, ook in de gezinnen der aanzienlijken, waar zij vroeger als dienstbode had verkeerd.

Gewoonlijk kwam zij tegen den avond huiswaarts en vond dan altijd nog genoeg te doen, om met haar zoon steeds knapjes voor den dag te kunnen komen en haar huisje zóó te houden, dat zij zich nimmer behoefde te



schamen, wanneer iemand, die tot den aanzienlijken stand behoorde, haar bezocht.

Zij werkte en ploeterde zooals een moeder, die eerlijk door de wereld gaat, dat in haar stand doen moet, en vleide zich steeds met de hoop, dat de gelukkige dagen van vroeger weer zouden aanbreken, wanneer haar zoon het weefgetouw, dat nu stilstond, weer in beweging zou kunnen brengen, en het leergeld, dat zij met moeite bijeen moest brengen, zijn rente zou afwerpen.

De vele vraagstukken, die het land destijds beroerden, lieten haar onverschillig. Terecht erkende zij, daar geen verstand van te hebben. In één opzicht echter had zij een overtuiging, die door niemand, hoe welbespraakt ook, zou kunnen geschokt worden, en wanneer het ter sprake kwam, verklaarde zij, dat als de Republiek der Vereenigde Nederlanden schade leed of door den vijand hetzij te land of ter zee werd benauwd, men met 's Heeren bijstand den Prins van Oranje het best de leiding van de belangen van leger en vloot kon toevertrouwen.

De openlijke en geheime tegenwerking, die de toenmalige Prins van Oranje, Willem II, van de Staten van Holland ondervond, vervulde de eenvoudige vrouw met weerzin.

«De Prinsen van Oranje hebben met onze vaders voor de vrijheid gestreden, met Gods hulp zijn wij mede door hen van de Spaansche dwingelandij verlost. Het kan dus niet anders dan tot schade van het Vaderland en Gods Kerk hier te lande zijn, wanneer de Prins in zijn plannen en ontwerpen door de Staten wordt gedwarsboomd.»

Niet dikwerf sprak zij echter haar gedachten op dit punt uit. Het was alleen als haar zoon zijn begeerte te kennen gaf, om de Republiek te dienen op meer avontuurlijke wijze, dan het eenvoudige leven achter het weefgetouw deed verwachten.

Die begeerte, vooral opgewekt door het aanhooren der verhalen van de stoute bedrijven onzer zeevaarders, maakte

haar zoon ongeschikt voor het handwerk, dat zijn vader beoefend had, en met toenemend verdriet bespeurde de moeder, dat iedere poging om den jongen af te schrikken, door de afschildering der gevaren, die den zeeman steeds bedreigen, vruchteloos was.

Jan wilde naar zee en droomde slechts van overwinningen, en het behalen van rijken buit. Wanneer dat onderwerp werd aangeroerd, was hij onuitputtelijk en stelde hij zijn moeder de mogelijkheid voor, eenmaal terug te komen met een rijken buit, die haar tot op haar ouden dag in staat zou stellen zich als in weelde te baden.

De eenvoudige vrouw liet zich echter door de verhitte verbeelding van den jongen niet verlokken haar toestemming te geven om het handwerk, dat zij voor hem uitgekozen had, te laten varen, maar trachtte, door hem op het voorbeeld van zijn vader te wijzen, hem te winnen voor een meer bescheiden levenswijze, die bij tevredenheid met het dagelijksch brood, meer bevorderlijk kon zijn tot zijn geluk.

---

## HOOFDSTUK II.

**Meester Kregel geeft moeder Van Koperen een raad, die haar een slapeloozen nacht bezorgt.**

Jan had de vermanende en bestraffende woorden zijner moeder geduldig aangehoord, en deed nu zijn best door het bewijzen van allerlei kleine diensten, als het halen van water en hakken van brandhout, den ongunstigen indruk bij haar weg te nemen.

Zwijgend en zuchtend zette moeder Van Koperen haar arbeid aan de waschtobbe voort en eenige uren later lag

het hagelwitte linnen op het bleekveld achter haar huisje in de zon uitgespreid.

Daar het bezoek van meester Kregel verwacht kon worden, haastte vrouw Van Koperen zich, de huiskamer op te knappen, deed een schoonen boezelaar voor en nam eenig naaiwerk ter hand.

»Zeg eens !« riep zij Jan toe, die met de handen in de zakken in de openstaande achterdeur stond te fluiten, en zeker liever naar buiten was gegaan, om de bestraffende blikken zijner moeder te ontgaan, »zeg eens, jij deugniet, als je toch niets te doen hebt, zou ik mijn vragen voor de catechisatie eens ter hand nemen. Je zult het bij den dominee zeker even mooi maken, als je het thans weer bij meester Kregel hebt laten liggen !«

»Toch niet, moeder !« antwoordde Jan, »dominee is altijd tevreden over me, en van al de jongens ken ik steeds het best de vragen uit den catechismus.«

»Ja, ik weet wel hoe dat gaat,« zeide vrouw Van Koperen, »dan wordt het vragenboek in de muts gestopt, die heel netjes op den schoot wordt gehouden, en dominee uit de muts de vragen voorgelezen.«

»Dat doe ik niet ! Andere jongens doen wel zoo, maar mij kunt u gerust overheeren,« was het antwoord van Jan, die ditmaal, het moet tot zijn eer gezegd worden, ook de waarheid sprak.

»Nu, ik zou ze dan nu maar gaan leeren voor de volgende week,« en Jan haalde schoorvoetend zijn catechismusboekje voor den dag en begon hardop de vragen te lezen van den 45sten Zondag.

Geruimen tijd hoorde men niets dan het lezen van den knaap, en zijn moeder, die onder het naaiwerk door naar zijn woorden luisterde, dacht tevens ernstig over den inhoud na.

Daar werd de klink van de voordeur opgelicht — een schel was er aan het eenvoudige huisje van vrouw Van

Koperen niet — en met een : »Mag ik binnen komen?« trad meester Kregel de huiskamer in.

Vrouw Van Koperen en Jan stonden op, en terwijl de eerste zich beijverde den meester een stoel aan te bieden, zeide zij tot haar zoon : »Ga jij nu maar wat naar buiten; meester Kregel zal mij zeker liever alleen spreken.«

Jan liet zich dit geen tweemaal zeggen. Het vragenboek was in een omzien weggeborgen en Jan de straat op. Moeder Van Koperen had Jan niet zonder voordacht de deur uitgestuurd. Zij verwachtte natuurlijk allerlei klachten over hem te zullen hooren, maar had zich tevens voorgenomen bij meester Kregel iedere poging aan te wenden om hem van zijn besluit terug te brengen en Jan weder bij zich in de werkplaats toe te laten.

»Gij hebt zeker van den jongen al gehoord, moeder,« zeide meester Kregel, die lang zoo kregelig niet was als zijn naam zou doen denken, »dat het niet langer zoo gaat.«

»Helaas, ja, meester,« antwoordde zij, »en het bedroeft me zeker, dat de jongen u zóó ontstemd heeft, dat ge hem hebt moeten wegsturen. Doch welk boos stuk heeft hij uitgevoerd, meester?«

»Kwaad heeft de jongen niet gedaan, moeder, daarvoor zou ik hem niet wegsturen. Als een leerjongen dingen doet, die hem niet passen, dan geef ik hem een vaderlijke, maar tevens gevoelige vermaning, die meer uitwerkt dan vele woorden, en de jongens zijn me later nog dankbaar toe. Maar het is hier een geheel ander geval. Jan heeft geen hart voor het vak ! Hij is niet lui, ook niet brutaal of oneerlijk, hij is zelfs in vele opzichten een vlugge jongen ; maar voor de weverij deugt hij in het geheel niet.«

»Ach, meester,« viel vrouw Van Koperen baas Kregel in de rede, »men kan over de jongens op dien leeftijd nog zoo weinig zeggen, en als hij het voorbeeld van zijn vader volgt, waarop ik hem zoo dikwijls wijs, dan is er door den tijd nog wel een bekwaam werkman van te maken.

Want dat weet ge, mijn man behoefde voor de bekwaamsten in het vak niet uit den weg te gaan.«

»Dat weet ik, moeder, en het is wat jammer, dat hij niet meer achter dat weefgetouw zit. Maar ge weet, de wegen des Heeren zijn wonderlijk en Hij geeft geen reken-schap van Zijn daden. We behooren daar stilzwijgend in te berusten en te vertrouwen, dat Hij het wel maakt. Maar ook al leefde uw man nog, dan nog zou ik betwijfelen of hij van den jongen een bekwaam wever zou kunnen maken, die, ik herhaal het, hart voor zijn vak heeft.

Ik heb den jongen al eenige malen onder handen ge-nomen, en hem gevraagd, waarom hij zoo weinig oplet-tendheid voor het werk betoonde. En onveranderd is steeds het antwoord, dat hij naar zee wil. Hoe de jongen aan die gedachte is gekomen, begrijp ik niet, want zoover ik weet, heeft niemand zijner familie ooit ter zee gevaren.«

»Van zijn vaders zijde geloof ik niet, dat dit ooit het géval was,« antwoordde vrouw Van Koperen, »maar ik heb een broer gehad, die ter koopvaardij ging. Het heeft mijn ouders heel wat gekost eer zij hun toestemming gaven. Gij weet wellicht niet, dat mijn ouders te Vlissingen woonden, waar ook ik geboren ben. Toen mevrouw Van Daetselaer, bij wie ik diende, terwille van haar gehuwde dochter naar Leiden verhuisde, ging ik mee en kwam ik in kennis met Van Koperen, die later mijn man werd. Van mijn jeugd af heb ik dus steeds schepen van allerlei aard gezien, maar nooit zou ik mijn jongen het zeemansleven als begeerlijk hebben voorgespiegeld. Integendeel gaat het daar dikwerf vrij ruw toe en is de zeeman toch aan velerlei gevaren blootgesteld, waarvoor een wever tenminste niet behoeft te vreezen. Die broer van me ging ook naar zee, en ik moet zeggen, hij zag er in zijn eerste matrozen-pak niet onaardig uit.

Het was altijd feest, als Cornelis van een verre reis thuis kwam, en voor ieder had hij steeds een of ander

voorwerp meegebracht uit de vreemde landen, die hij had gezien. Hij had het al gebracht tot stuurman, voor de groote vaart, zooals ze het noemen, en verdiende ook een rijk stuk brood. Maar op eens bleef hij uit. Weken en maanden zagen mijn ouders te vergeefs naar zijn thuiskomst uit. Cornélis was weg en bleef weg en nimmer werd van hem of van het schip, waarmee hij was uitgezeld, taal of teken meer vernomen.«

Vrouw Van Koperen bracht bij de herinnering aan dien broeder de punt van het voorschoot aan de oogen om den traan, die daar ontwelde, weg te vegen.

»Ja, moeder,« sprak meester Kregel, »dat is wel treurig, maar ge hebt toch geleerd, dat ons leven in 's Heeren hand is, nietwaar? En of men nu na een langdurig ziekbed aan den wal sterft, of op zee, zal wel gelijk staan. En daarom kwam ik naar u toe met het voorstel: geef den jongen zijn zin! Een wever wordt hij nooit. Als hij naar zee gaat, groeit er wellicht nog een flink kapitein uit en als hij bij mij blijft, zal het altijd sukkelen zijn. Nu geeft ge leergeld, dat ge zelf zoo goed gebruiken kunt. De jongen kost veel, want ik weet bij ondervinding, die klanten kunnen wat aan! Uw zoon is er niet bij en daarom kan ik vrijuit spreken, maar neem een goeden raad aan, zie hem geplaatst te krijgen aan boord van een koopvaarder. Misschien als hij een reis gedaan heeft, is de lust er voor altijd uit, en zal hij gelukkig zijn weer bij moeder thuis en op den weefstoel te zitten. Zit er een zeeman in, welnu, ga het dan niet tegen, de republiek heeft krachtige, flinke jongens noodig, die ook ter zee de eer van onze vlag moeten handhaven.«

»Ge weigert dus, het nog eenmaal met hem te beproeven, meester?« vroeg vrouw Van Koperen.

»'t Zou toch vruchteloos zijn, moeder,« antwoordde deze, »denk liever ernstig over mijn voorstel na, en vraag den Heer biddend, hoe ge in dezen weg beslissen moet.«

Vrouw Van Koperen gaf geen antwoord, en met een handdruk nam meester Kregel afscheid.

Hoe was zij in hare verwachtingen teleurgesteld! Toen Jan terugkwam en de betraande oogen zijner moeder zag, meende hij dat baas Kregel verschrikkelijk over hem uitgepakt had. Als hij had geweten, dat de meester zijn pleitbezorger was geweest, zou hij misschien uit dankbaarheid naar hem toegelopen zijn.

Nu echter zag hij zijn moeder slechts aan, en de jongen, die toch veel van haar hield, nam haar hand en zeide: »U moet toch heusch niet alles gelooven wat de meester gezegd heeft.«

Vrouw Van Koperen antwoordde niet, maar trok den jongen tot zich, sloot hem, tot zijn groote verbazing, in haar armen en kustte hem, als stond hij reeds op het punt om naar het andere eind van de wereld te reizen.

Dien avond kreeg Jan een extra dikke boterham, wat hij ook al niet kon verklaren, en toen hij, na zijn avondgebed in moeders regenwoordigheid te hebben opgezegd, zijn slaapstêe op den zolder had opgezocht, dacht hij niet aan meester Kregel, maar sliep spoedig in en droomde van de zee, zooals hij die van Katwijk's duinen wel eens had gezien, en van een schip, waarvan hij het roer bestuurde en dat als een zeemeeuw over het water vloog.

Ook vrouw Van Koperen had zich ter ruste begeven, maar de slaap ontweek haar oogen. Zou meester Kregel gelijk hebben? Zou zij het levensgeluk van haar kind in den weg staan, zij u toekomst wellicht bederven, door haar angstvalligheid? Kon, ja mocht zij den onervaren jongen de keuze van zijn beroep overlaten? Zij huiverde bij de gedachte dat haar eenig kind ver, ver van haar verwijderd op de schuimende golven zou dobberen.

De 45e Zondag van den ouden Heidelberger gaf het antwoord op de vele vragen, die haar hart bestormden en biddende vroeg zij: »Heere, wat moet ik in dezen weg doen?«

---

## HOOFDSTUK III.

**Moeder Van Koperen neemt een besluit en  
Jan is in de wolken van vreugde.**

Den volgenden dag waren moeder en zoon reeds vroeg bij de hand. In den tijd van ons verhaal — men schreef het jaar 1648 — was men vooral in den kleinen burgerstand gewoon aan vroeg op en vroeg naar bed.

Langslapers waren vrouw Van Koperen en haar zoon Jan niet.

De eerste toch was gewoon, vóór zij naar de menschen ging, waar zij als werkvrouw diende, eerst haar eigen huishouden wat aan kant te maken, en Jan, die ook vroegtijdig bij zijn baas moest zijn, was evenzeer gewend om, als de klok vijf uur sloeg, het bed te verlaten.

Ditmaal was er echter een andere oorzaak, die beiden vóór den tijd uit de veeren dreef.

Jan, die vroeger dan anders naar bed was gegaan, was uitgeslapen en zijn moeder . . . . zij had dien nacht geen oog kunnen sluiten. Steeds had zich de vraag aan haar opgedrongen : moet ik den raad van meester Kregel opvolgen of niet? Mag ik als moeder aan de begeerte van den jongen voldoen, die zich gouden bergen voorstelt van het varen ter zee en die niet let op de groote gevaren, die aan dat bedrijf verbonden zijn? En als Jan in ruw of slecht gezelschap komt, is het dan niet mijn schuld wanneer er ook een ruw of slecht mensch van hem groeit?

En daartegenover stond het feit, dat haar zoon reeds bij onderscheidene meesters in de leer was geweest zonder eenigen goeden uitslag; en niet minder het bezwaar voor de weduwe, die met moeite dikwerf het leergeld voor den jongen had betaald. En omdat vrouw Van Koperen wel



een eenvoudige, maar toch vrome vrouw was, had zij dien nacht biddend den Heere om raad gevraagd, hoe zij in dien moeilijken weg moest handelen. Langzamerhand begon zij met de gedachte vertrouwd te worden, dat het wellicht voor den jongen het beste was, dat hij voor het bedrijf werd opgeleid, dat hij boven alle handwerken had verkozen. De Heere toch kon hem ook op de groote wateren behoeden en bewaren, en hoezeer het ook tegen haar moederlijk gevoel indruischte, was zij dien morgen besloten haar zoon toestemming te geven om naar zee te gaan en daarmee niet alleen zijn wenschen in te willigen, maar naar zij hoopte ook zijn geluk te bevorderen.

Nadat moeder en zoon samen geknield het morgengebed hadden gedaan, en terwijl Jan zich haastte om het eenvoudig ontbijt klaar te zetten, zeide de eerste: »Je weet, Jan, dat ik vandaag bij de vrouw van den Schout moet wezen. Je zult je dus hedenmiddag moeten behelpen met hetgeen gisterenmiddag van den maaltijd is overgebleven. Misschien breng ik vanavond nog wel een lekker hapje mee, want de vrouw van den Schout wil mij nog wel eens wat extra's geven. Maar nu wilde ik wel weten, wat je vandaag zult aanvangen, want meester Kregel is niet genegen je weer terug te nemen.«

»O, ik zal mij vandaag wel behelpen, moeder!« antwoordde Jan, »en dan ga ik er met den hengel op uit. 't Is juist een goede wind en het zou me al erg moeten tegenloopen, of ik haal uit den polder buiten de Zijlpoort een prachtige zoó baars en zeelt. Als u dan vanavond t'huis komt, vindt u een heerlijken schotel gebakken visch!«

»Ik weet wel,« zeide Jan's moeder, »dat je een baas bent in het visschen en ze wel bakken kunt ook, maar daarmee jongen, kun je toch niet aan den kost komen.«

Jan keek voor zich. Het liefst had hij nu maar, dat zijn moeder van baas Kregel, en wat daarmee in verband stond, had gezwegen.

»Hoor eens, Jan, ik heb hedennacht voortdurend er aan gedacht, wat voor je toekomst het beste is, en ik heb den Heere om raad gevraagd, want je weet, mijn jongen, zonder Zijn hulp kunnen wij niets doen of het komt verkeerd en tot ons nadeel uit. En nu vraag ik je, en antwoord daar nu rond en openhartig op, wil je het handwerk van je vader werkelijk niet beoefenen, en is het in waarheid de begeerte van je hart, om zeeman te worden?«

»Ach, moeder,« antwoordde Jan, »het helpt toch niet of ik al herhaal, wat ik zoo vurig wensch. U zult toch nooit uw toestemming willen geven!«

»Misschien wel,« zeide vrouw Van Koperen, »maar altijd onder één voorwaarde.«

»O moeder! noem die voorwaarde!« riep Jan uit, terwijl hij van zijn stoel opsprong, »ik beloof u dat ik die voorwaarde zeker zal nakomen.«

»Het is een voorwaarde, die moeilijk is na te komen; waartoe de Heere alleen de kracht en den lust geven kan. Als je ver van huis zult zijn, misschien onder menschen zult verkeerén, die Gods Woord verachten en van Zijn heilige wet afkeerig zijn, zul je dan de lessen, die je ontving, je steeds herinneren, en wat je in de kerk of in de catechisatie geleerd hebt, steeds voor oogen houden? In één woord, zul je God niet vergeten?«

Moeder Van Koperen was aangedaan, toen zij die woorden sprak.

Op Jan hadden zij een geheel andere uitwerking. Met een gezicht, waarop de blijdschap te lezen stond, vloog hij zijn moeder om den hals.

»O lieve moeder!« riep hij uit, »behoef ik u dat nog te beloven? Kunt gij werkelijk gelooven, dat ik u en alles wat ik leerde zou kunnen vergeten? O, laat mij naar zee gaan! Het geruisch van de baren en het gezicht van die huppelende golven is zooveel heerlijker dan het eentonig tiktak van het weefgetouw en het letten op de vervelende

heen en weer gaande beweging van de weversspoel. En bedenk nog, lieve moeder, welke prachtige geschenken ik uit verre landen voor u zal meebrengen en misschien nog een groote som gelds toe!«

Zijn moeder zuchtte. De geestdrift, die Jan voor de zee koesterde, kon zij niet deelen, en van de prachtige geschenken en de schatten, die Jan dacht te zullen verdienen, geloofde zij niets.

Niettemin was zij besloten haar toestemming te geven, en terwijl zij zich gereed maakte om te vertrekken, zeide zij: »Ik moet mij haasten om op tijd bij de vrouw van den Schout te zijn. Met haar zal ik over deze zaak spreken; want je begrijpt wel, dat er nog vele onkosten te bestrijden zijn, vóór je aan boord van een schip geplaatst zijt.«

De zorgzame moeder vertrok, nadat zij Jan tot voorzichtigheid aangemaand had, en Jan was door de woorden zijner moeder de wereld te rijk, zooals men wel eens zegt.

Naar zee! Eindelijk zou aan zijn vurige wenschen worden voldaan! Binnen weinige dagen wellicht zou hij op een koopvaardijship, misschien wel op een Generaliteitsoorlogsschip, als op de vleugelen van den wind op de breede wateren voortsnelen. Wat zou dat heerlijk zijn, als die frissche wind hem door de haren zou spelen, als hij vreemde landen zou zien en hun bewoners in vreemdsoortige kleederdracht. Het kon niet anders, dat was niet te vergelijken met het leven achter het weefgetouw!

Als Jan zijn moeder niet beloofd had, haar des avonds met een schotel gebakken visch te zullen ontvangen, dan was hij zoo dadelijk naar Katwijk gewandeld, om zich daar in den aanblik van die heerlijke zee te verlustigen. Nu echter moest hij haast maken; want als het later op den dag en warmer werd, dit wist onze weverszoon bij ervaring, wilde de visch minder graag bijten.

In weinig tijds was hij dan ook gereed, en gewapend met alles wat voor de vischvangst in den polder noodig

was ; en voorzien van een dikke boterham, die hij wel wat ruimer had gesmeerd, dan zijn moeder gewoon was te doen, stapte hij de deur uit, stak den huissleutel in den zak en was na verloop van drie kwartier ijverig bezig die plaatsjes op te zoeken, waar zijn, op dit gebied geoefend oog, de meeste visch deed verwachten.

Maar of de visch dien dag niet bijten wilde, of dat de zon reeds te hoog aan den hemel stond, of, wat meer waarschijnlijk was, dat Jan's aandacht te dikwerf werd afgetrokken, zeker is het, dat onze hengelaar ditmaal al heel ongelukkig was. In plaats toch van een mooien schotel visch, vond Jan's moeder, toen zij des avonds t'huis kwam, eenige onaanzienlijke vischjes, die, hoewel met zorg schoon-gemaakt en door Jan zelf gebakken, een zeer povere ver-tooning maakten bij den avondmaaltijd.

---

#### HOOFDSTUK IV.

**Jan verlaat moeders huis en den lezer wordt het een en ander van Neêrlands scheepsvaart in de zeventiende eeuw medegedeeld.**

Jan's moeder was dien dag gelukkiger geweest.

Om haar zoon naar zee te kunnen zenden, moest hij behoorlijk zijn uitgerust. Zijn kleeding moest doelmatig zijn, en zelve van een zeeplaats geboortig, wist zij juist wat daartoe alzoo behoorde. Daarbij had vrouw Van Koperen het plan gemaakt zich met Jan naar haar geboorteplaats te begeven. Daar toch woonde haar zuster, die met een scheepstimmerman gehuwd was, en die zij in geen jaren had gezien. Als Jan eenmaal te Vlissingen was bij

zijn tante, of »moeie«, zooals men toen ter tijd zeide, dan zou de scheepstimmerman wel een goede gelegenheid tot plaatsing van den jongen kunnen vinden. Maar èn de uitrusting èn de reis naar Vlissingen vereischten veel geld en de spaarpot van vrouw Van Koperen was wel niet leeg, maar kon toch zulke groote uitgaven niet bestrijden.

De vrouw van den Schout, aan welke zij de geheele geschiedenis mededeelde, was bereid haar te hulp te komen.

Geertje, zoo werd de weduwe Van Koperen in haar werkhuizen genoemd, kreeg de toezegging dat de meer vermogende vrouw de uitrusting en de reiskosten wel zou voorschieten, en wel op voorwaarde, dat Jan die zelf zou moeten terug betalen. Zijn moeder behoefde zich daarover niet te bekommeren.

Van dit oogenblik af besteedde de moeder van Jan ieder uur, dat zij vrij had, om de uitrusting van haar zoon zoo doelmatig mogelijk te maken, en hoewel dikwerf onder zuchten en tranen, werd door haar niets verzuimd, wat haar trouwe moederzorg voor den jongen noodig oordeelde.

En Jan? Nog nimmer had zijn moeder zooveel blijken van liefde en hartelijkheid van hem ontvangen, nooit had hij zich gezeggelijker of gehoorzamer betoond, dan in de dagen, die aan de lange scheiding van zijn moeder voorafgingen. Meermalen scheen het haar toe alsof Jan, ondanks de blijdschap, waarmede hij zijn nieuwe bestemming tegemoet ging, in stil gepeins was verzonken en met droefheid aan het uur van scheiden dacht. En het scherpziend moederoog had goed gezien. Bij wijlen werd het Jan wel eens benauwd, vooral daar hij wist, dat zijn moeder zoo geheel tegen haar zin haar toestemming had gegeven, en een inwendige stem fluisterde hem dan in, dat op zulk een bedrijf Gods zegen niet rusten kon.

Wie zou zijn moeder ter zijde staan, als ziekte of ongemak haar buiten staat stelde het dagelijksch brood te verdienen, en hoe vreeselijk zou het zijn als hij zijn moeder

bij zijn terugkomst niet meer vond, en de bureu hem zouden toevoegen : op het kerkhof kunt ge uw goede moeder terug vinden, die van droefheid over uw eigenzinnigheid is gestorven. Ge zijt een ontaarde zoon, die getoond heeft zulk een brave moeder niet waard te zijn.

Doch niet lang duurde gewoonlijk die gemoedsstemming van den knaap. De scheiding zou immers slechts eenige maanden duren, want het stond bij zijn moeder vast, dat Jan's eerste reis niet naar Oost of West zou zijn. Zijn moeder had hem immers verzekerd, dat zij alleen daarom reeds mede naar Vlissingen ging om er voor te waken, dat hij op een schip geplaatst werd, dat zijn reizen niet buiten Europa uitstreckte, en zij beschouwde Jan's eerste reis slechts als een proeftocht, waarvan hij, zooals zij vurig wenschte, geheel genezen van zijn zucht voor het zeeleven, zou terugkeeren.

En welke schoone dingen zou hij dan voor haar niet meebrengen ! Misschien verdiende hij op die eerste reis wel zooveel, dat hij de vrouw van den Schout in eens het voorgeschoten geld kon teruggeven ! Ja, in zijn verbeelding zag hij reeds hoe de schipper, zooals de kapitein van een koopvaarder genoemd werd, hem een extra-belooning zou toekennen, en hoe zoet zou dan de thuiskomst zijn, als hij na de eerste omhelzing, zijn moeder eenige blanke Zeeuwsche daalders zou voortellen.

Die gedachten deden Jan met verlangen het tijdstip te gemoet zien, dat de reis naar Vlissingen kon aanvaard worden, en hoewel het hem dikwerf voorkwam, alsof zijn moeder talmde, toch durfde hij dat niet zeggen om haar, die hij werkelijk liefhad, niet in de laatste dagen te bedroeven.

Eindelijk was toch de dag van vertrek aangebroken, en kon de weverskiel verwisseld worden met het duffelsch wambuis, dat moeder Van Koperen zelf had gemaakt. Het kistje, waarin Jan's lijfbenoodigdheden waren gepakt en waarin zijn moeder, behalve zijn bijbeltje, ook zijn vragen-

boek over den catechismus had gelegd, was gesloten, en de sleutel door den toekomstigen zeeman met zorg in den zak geborgen. Van den dominee en de vrouw van den Schout, zoowel als van vrienden en kennissen, van burenen en speelmakkers, van meester Kregel en zijn leerjongens, was afscheid genomen.

Na een onrustigen nacht, door de moeder in biddend waken doorgebracht, knielden moeder en zoon des morgens op de gewone wijze neer. Maar hoe anders klonk het gebed zijner moeder! Met hoeveel warmte en aandrang droeg zij haar zoon op in de machtige en bewarende hand des Heeren! Hoe smeekte de eenvoudige, van God geleerde vrouw, dat Hij, die over stormen en elementen gebiedt, Zijn vleugelen over den jongen mocht uitspreiden en hem behouden weerbrenge in het ouderlijk huis, dat hij gereed stond te verlaten!

Was het wonder, dat het ontbijt niet smaakte, en de anders zoo hongerige knaap thans slechts met moeite het brood door de keel kon krijgen?

De oude Friesche klok waarschuwde echter en drong tot spoed. Nog eenmaal doorliep Jan de kleine woning, nog eenmaal keek hij naar den pereboom in het bleekveld, waaraan de vruchten reeds begonnen te rijpen; voor de laatste maal werd de poes gestreeld, die met een hoogen rug den kop langs Jan's been streek als wilde zij van den jongen meester, die haar zoo dikwijls had geplaagd, in vrede en tot vergeving gezind, afscheid nemen.

En toen Jan met het kistje, dat al zijn rijkdom bevatte, op den schouder, de woning verliet, gevolgd door zijn moeder, die in een mandje den noodigen mondvoorraad voor een paar dagen mededroeg, werd hij door de burenen nageoogd en door de jongens uit de buurt met jaloersche blikken nagestaard of voor een gedeelte vergezeld.

We zullen de lange, vervelende reis met de trekschuit tot Rotterdam en van daar met een beurtschipper naar

Vlissingen niet beschrijven ; genoeg zij het, dat Jan, die nimmer een reis van dien aard gemaakt had, als in de wolken was en geen oogen genoeg had om alles te bewonderen, wat zij op hun weg ontmoetten.

Liever deelen wij in het kort het een en ander van Holland's scheepvaart mede, zooals die in de eerste helft der 17e eeuw gedreven werd op het noorden en zuiden van Europa.

Een placcaat in 1645 uitgevaardigd zegt ons in weinige woorden van hoeveel belang die scheepvaart was. »Het leven,« zoo luidt het, »het welvaren, mitsgaders de reputatie van den Staat der geunieerde provinciën bestaat in de scheepvaart en den handel, die daar over en langs de zee wordt gedreven.«

»Het leven en het welvaren der republiek,« zoo leest men in het placcaat. En daarmede was niet te veel gezegd. Wanneer men bedenkt, dat de tegenwoordige middelen van vervoer van geheel anderen aard zijn, en de locomotieven van onze dagen met duizelingwekkende vaart een langen sleep van waggons, die ieder minstens tienduizend kilogrammen draagkracht hebben, geladen naar alle oorden van Europa heenvoeren ; als men bedenkt, dat alles wat van het noorden of zuiden van Europa naar ons land of omgekeerd werd vervoerd, in die dagen bijna alleen met schepen geschiedde ; dat de voortbrengselen van Oost en West door onze koopvaarders aangebracht, en nu veelal per spoor, toen alleen met zeilschepen naar de verschillende havens van ons werelddeel moesten gebracht worden, dan eerst kan men zich eenig denkbeeld maken van den omvang, dien onze scheepvaart had.

De onrustige tijden, waarin men verkeerde, de oorlogen met vreemde mogendheden, de kaapvaarders van Duinkerken vooral, of de zeeroovers van de Middellandsche Zee mochten dien handel schade en nadeel toebrengen, dien te beletten of onmogelijk te maken vermochten zij niet.



Behalve eenige schippers, die uit zucht naar grootere winst, op eigen »avontuur« uitzielden, koos men in de dagen van ons verhaal, gewoonlijk in gezelschap van eenige schepen, zee.

Zoo kwamen op sommige tijden van het jaar de Oostvaarders, namelijk de schepen, die handel op de Oostzee dreven, in het Vlie bij elkaar. Daar wachtte men totdat er minstens veertig schepen bijeen waren, en werd tot beveiliging van hun scheepvaart één of twee konvooiers van staatswege medegegeven, oorlogsschepen, die de koopvaarders tegen zeerooverij of tegen den vijand moesten beschermen. Hadden vijftig of meer schepen zich vereenigd en waren zij zelf behoorlijk gewapend, dan mochten zij gezamenlijk zonder geleide zee kiezen, en heette dit in admiraalschap uitzeilten. Waren echter volgens berichten de Duinkerker kapers tot een geheele vloot vereenigd, dan werd zelfs aan een handelsvloot van 100 tot 200 schepen een geleide van flink gewapende oorlogsschepen verstrekt.

Soms ook werd om redenen van staatkundigen aard de scheepvaart tijdelijk verboden, of om mededinging voor allen gelijk te maken een tijdstip vastgesteld, waarop de schepen zee mochten kiezen naar een bepaalde plaats. Wie dan vroeger uitzeilde, verbeurde een boete van duizend carolusguldens, wat voorwaar een groote som was.

Behalve de Oostvaarders, zooeven genoemd, had men de Straatvaarders, een naam, die wel vreemd klinkt, maar juist gekozen was, wanneer men weet, dat deze meer bijzonder handel dreven in de Middellandsche Zee en daarvoor de straat van Gibraltar moesten doorvaren.

Hoewel niet van zoo grooten omvang als de vaart op de Oostzee, was de handel op de Middellandsche Zee en vooral op de Levant van groote beteekenis voor onze gewesten. De voortbrengselen van het Zuiden, als olie, wijn, vruchten en verschillende stoffen, voor ons land of het

noorden van Europa bestemd, brachten onzen scheepvaarders geen gering voordeel aan; terwijl de voortbrengselen van onze streken, o. a. lijnwaad, laken, leder en ijzer, alsmede hout uit Zweden of Noorwegen afkomstig, in het Zuiden goeden aftrek vonden.

Ook de Straatvaarders gingen gewoonlijk onder convooi of geleide van een oorlogsschip uit, en het is natuurlijk, dat de kosten van zulk een geleide moesten teruggegeven worden.

In weerwil echter van het gevaar, waaraan zij zich blootstelden door zonder bescherming zee te kiezen, was de zucht naar winst sommigen schippers te sterk. Die begeerte naar grove winst deed hen dikwijls dingen doen, die met onze begrippen van vaderlandsliefde in strijd zijn. Men leverde namelijk aan den vijand des lands de middelen om de republiek te kunnen bestrijden en zag er volstrekt geen kwaad in den vijand kruit en lood te verkoopen.

Het waren lieden, die er evenzoo over dachten als de Amsterdamsche koopman, waarvan de geschiedenis melding maakt.

Prins Frederik Hendrik, die een aanslag op Antwerpen had beraamd, riep dien koopman, die kruit en lood aan den vijand had geleverd, ter verantwoording. En wat was het antwoord? Tot zijn rechtvaardiging zeide hij, dat honderd anderen hetzelfde deden en wat hem betrof »hij zou, als er geld te verdienen was, met zijn schip door de hel varen, al moesten de zeilen er ook bij zengen.«

En als men verneemt, dat in Engeland, waar zooveel schatten zelfs worden uitgegeven om het evangelie aan de heidenen in alle deelen der wereld te brengen, nog fabrieken gevonden worden, die uitsluitend afgodsbeelden voor China en Japan bestemd, vervaardigen en die bij scheeps-ladingen vol verzenden, dan zal men moeten erkennen, dat de dienst van den mammon, waaraan ook onze vrome vaders niet geheel vreemd waren, menigmaal sterker blijkt

te zijn dan de dienst van den Heere Jezus. Waar echter de liefde tot den Heiland levend is, daar zal een waar Christen noch den vijand des lands dienen, noch den heidenen afgodsbeelden verkoopen.

---

## HOOFDSTUK V.

### Waarin verhaald wordt hoe de weversleerling op „De Zwaluw” kwam.

Na een aangename reis van twee dagen, die onzen weversleerling toeschenen als een voorproef van al het schoone en heerlijke, dat hem, naar hij meende, op de reizen ter zee wachtte, kwamen moeder en zoon te Vlissingen aan.

Dat de blijdschap van de weduwe Van Koperen groot was, toen zij haar zuster met haar gezin in welstand mocht ontmoeten, en er in dat gezin vreugde was over het verrassend wederzien, behoeft niet vermeld te worden.

Niet minder verheugd was onze Jan, toen zijn oom, de scheepstimmerman, zijn voornemen om ter zee te gaan varens niet alleen prees, maar ook Jan's moeder zocht te overtuigen, dat het leven op de zilte baren veel gezonder was en meer het lichaam ontwikkelde, dan het zitten achter het weefgetouw in een bedompt, laag vertrek.

»En bedenk, zuster,« sprak de man, »de Heere is immers machtig om ons overal en ten allen tijde te bewaren. Als het dus de zin en de lust van den knaap is, dan zou ik mij een scheiding van eenige maanden maar getroosten.

Het kan in ieder geval geen kwaad als Jan moeders pappot verlaat en iets van de wereld te zien krijgt.«

Moeder Van Koperen zuchtte eens.

»De vrouwen zullen elkander wel veel te vertellen hebben,« vervolgde de scheepstimmerman, »wij zullen er dus maar eens op uit gaan, en vragen welke schepen zeilklaar zijn en waarheen hun bestemming is !«

Het Vlissingen in de dagen van ons verhaal had een geheel ander aanzien dan het tegenwoordige. In de plaats van de prachtige haven, die men er tegenwoordig vindt, en waarin de groote schepen kunnen binnenzeilen of binnenstoomen, bezat Vlissingen slechts een kleine vluchthaven, waar alleen visschersvaartuigen of schepen, die niet te veel diepgang hadden, bij stormen of boos weer een schuilplaats konden vinden.

Maar wat men te Vlissingen, ondanks zijn prachtige haven, waaraan zooveel duizenden guldens besteed zijn, thans tevergeefs of slechts bij uitzondering ziet, trof men toen aan. Op de reede lagen onderscheidene koopvaarders voor anker en losten hun goederen, uit Oost en West aangebracht, in kleinere schepen, of namen koopwaren in, voor andere landen bestemd. Aanzienlijke kooplieden en reeders hielden in de kleine stad hun verblijf, en verschaften aan velen werk en brood, zoodat deze zeeplaats zich in grooten bloei en welvaart mocht verheugen.

Jan kon zich niet verzadigen aan den aanblik van die vele schepen, die daar zacht wiegelden op eenigen afstand van de kust, en die hun vlaggen en wimpels vroolijk lieten uitwaaien. Visschersvaartuigen en de scheepjes der loodsen, kotters geheefden, scheerden met gezwollen zeilen over het water en daartusschen voeren booten, die door de roeiers met krachtige riemslagen werden bewogen, af en aan.

Met levendige belangstelling luisterde Jan naar de aanwijzingen van zijn oom, die als scheepstimmerman in die zaken ervaren, hem het onderscheid wees in vorm en tuig

en masten der schepen, die daar voor anker lagen. En als zijn oom hem hier een fregat en daar een galjoot, ginds een fluit en wat verder een bark aanwees, en hem opmerkzaam maakte, dat ieder touw en elk rondhout, waaraan de zeilen bevestigd worden, een naam had, toen begon het in Jan's brein zoo verward te worden, dat hij vreesde nooit uit al die namen wijs te zullen worden. Voor het eerst bemerkte onze vriend, dat er studie, ja zelfs veel studie noodig was om een goed zeeman te worden, aan wien men een schip kon toevertrouwen.

Terwijl Jan daarover nadacht, zag hij zijn oom plotseling op een klein, maar breedgeschouderd man toelopen en diert hartelijk de hand schudden.

»Wel, schipper Dekkers, hoe maakt ge het, man? Ik meende reeds, dat ik »De Zwaluw« ginds zag liggen, maar ik vertrouwde mijn oogen niet!»

Schipper Dekkers, de kapitein van »De Zwaluw«, een oud schoolkameraad van den sloopstimmerman, was weldra in druk gesprek met Jan's oom.

»En wat is dat voor een maat?« vroeg de schipper, terwijl hij Jan van het hoofd tot de voeten opnam.

»Ja, schipper,« antwoordde de oom, »die kwam me daar gisterenavond met zijn moeder, een arme weduwe, onverwachts in huis vallen. De jongen, mijn vrouw's zusters kind, heeft het in het hoofd gezet om zeeman te worden en nu keek ik al eens uit, tot wien ik mij wenden zou, om voor hem een plaats te krijgen. Maar ik behoef nu niet meer te zoeken! Gij zult me zeker den vriendschapsdienst wel willen bewijzen en nemen mijn neef bij u aan boord?«

Het hart van Jan begon te bonzen, terwijl de schipper hem opnieuw en zoo doordringend met zijn grijze oogen opnam.

»Hm, hm,« bromde hij, »je hebt van die gasten niets dan last en moeite. Als ze eenmaal wat geleerd hebben, loopen ze weg en laten zich bij een ander aanmonsteren,

die dan de voordeelen geniet van een andermans arbeid. En wat heeft de jongen al zoo voor den kost gedaan?« vroeg hij verder.

»Hij was tot nog toe bij een wever in de leer,« antwoordde de scheepstimmerman.

Schipper Dekkers haalde minachtend de schouders op.

»En met zoo'n jongen, die altijd achter den haard heeft gezeten, wil je me opknappen? Zoo'n knaap is immers niet bestand tegen weer en wind! Wij moeten jongens hebben, die aan het strand en in zeeplaatsen grootgebracht zijn. Ik wed, dat hij niet eens kan zwemmen!«

»O ja, mijnheer!« antwoordde Jan nu, »dat kan ik heel goed, en duiken ook.«

»Zoo, dat valt dan mee!« sprak de schipper. »Nu, omdat ge mij vertelt dat zijn moeder een weduwe is, wil ik er nog wel eens over praten. Me dunkt, we moesten »den vergulden Engel« maar eens binnenloopen, en op ons wederzien een kan bier ledigen.«

Terwijl Jan naar huis werd gezonden — het viel hem niet moeilijk den weg in de kleine zeeplaats terug te vinden — gingen schipper Dekkers en de scheepstimmerman het bierhuis binnen.

Daar gezeten vertelde de scheepstimmerman Jan's geschiedenis, en van de zorgen, die zijn moeder bezwaarden, en weldra had de schipper er in toegestemd om Jan voor een reis mede te nemen, onder voorwaarde, dat de reeder, voor wien hij voer, zijn goedkeuring daaraan zou schenken. In angstige spanning had Jan de terugkomst van zijn oom afgewacht, en toen deze thuiskwam met de verkregen toezegging van den schipper, klonk een luid »Hoezee!« uit den mond van den gelukkigen knaap.

»Wie is die schipper Dekkers, zwager?« vroen Jan's moeder.

»Het is een braaf, oppassend schipper, zuster,« was het antwoord, »zooals men er weinig aantreft. Hij is onder-

nemend en stoutmoedig, zoodat het soms aan het roekelooze grenst. Hij vaart gelukkig en is bij zijn reeder zeer gezien. Jan kon in geen betere handen vallen, en ik beschouw het als een bestiering des Heeren, dat Dekkers juist nu op de ree ligt en ik hem nu moest ontmoeten. En de reis die hij wellicht gaat doen is juist voor Jan, zooals we het wenschten. Het is een reisje heen en weer naar de Levant.«

»De Levant,« vroeg Jan's moeder, »is dat ver weg?«

»Ver, dat is betrekkelijk,« antwoordde haar zwager. »De Levant noemt men de eilandengroepen in het oosten van de Middellandsche Zee. Men haalt er krenten en vijgen en olie vandaan. Als Jan er eens heen is geweest zal hij u dat beter kunnen vertellen.«

»En is het een man, die God vreest?« vroeg de bezorgde moeder.

»Daar duri ik niet zoo grif op antwoorden, zuster. Schipper Dekkers ontmoet ik zoo nu en dan maar eens. Alleen dat kan ik zeggen, dat hij, als hij aan den wal is, Zondags de kerk niet zal verzuimen. Ruw in den mond is hij ook niet en vloeken heb ik hem nooit hooren doen. Maar als hij een partij koopwaren kan smokkelen, zal hij het niet laten. Maar laat u dat nu niet bekommeren. Dat kan ik u verzekeren, dat hij op den jongen een wakend oog zal houden, want hij heeft me dit beloofd, en ik geloof niet dat hij een eenmaal gedane belofte niet zou nakomen.«

»En wanneer zou ik aan boord moeten gaan, oom?« vroeg Jan.

»Dat zou waarschijnlijk al spoedig kunnen zijn, want schipper Dekkers heeft de lading, zooals hij mij zeide, reeds binnen en wacht nu totdat de wind hem gunstig is. Ik denk wel, dat ik hedenavond nog bericht van den schippen zal krijgen.«

Die boodschap kwam spoediger dan men verwacht had.

De reeder en eigenaar van »De Zwaluw« had zijn goedkeuring gegeven dat er een gast meer aan boord zou komen, en daar de schipper de eerste gelegenheid om te kunnen uitzeilen zou aangrijpen, moest Jan zich spoedig aanmelden.

De scheepstimmerman, die oogenschijnlijk onverschillig, wel bevroedde wat daar in het hart van Jan's moeder omging, en die het afscheid zoo weinig pijnlijk wilde maken als mogelijk was, drong op spoed aan.

Met knikkende knieën en betraande oogen volgde Jan's moeder, begeleid van haar zuster, het tweetal naar de haven, waar de scheepstimmerman een jolleman aanriep om hem en Jan naar »De Zwaluw« te roeien.

Nog een laatste omhelzing, een lange, innige kus en met de woorden : »Nu mijn kind, ga dan met God !« gaf de weduwe haar zoon over aan zijn nieuwe bestemming.

Jan stapte bij zijn oom in de schommelende roeiboot en terwijl ook den knaap de tranen over de wangen biggelden, wuifde hij met den zakdoek zijn moeder en tante toe, die aan den wal zijn afscheidsgroet op gelijke wijze beantwoordden.

Toen zijn oom was teruggekeerd bij de vrouwen, bleef het drietal staan om van verre den wuivenden rooden doek van Jan te zien, die zoo lang op de verschansing van »De Zwaluw« bleef staan, tot de invallende duisternis hem belette de voorwerpen aan wal te onderscheiden.

---



## HOOFDSTUK VI.

## Jan maakt kennis met stuurman Dwars.

»Zeg eens, lummel! me dunkt, je hebt daar nu lang genoeg staan seinen,« klonk het achter Jan, en op die woorden, op barschen toon uitgesproken, keek de knaap verschrikt achter zich.

»Je bent zeker de nieuweling, waarvan de schipper me straks sprak, hè? en van wien ik nu een goed zeeman moet maken?«

»Jawel, mijnheer,« antwoordde Jan, die met schroom in het door de zon verbrande gelaat van den man blikte, die hem zoo barsch aansprak.

»Zeg eens, maatje, hier zijn geen heeren aan boord, hoor! Die laten we aan wal. Je noemt mij stuurman, versta-je, stuurman Dwars, Jan Pieterszoon Dwars, zonder meer! En hoe heet jij?«

»Jan van Koperen, stuurman.«

»Zoo, dat doet me plezier, dat je ook Jan heet. Geef me nu maar de hand op onze kennismaking.«

Jan lei de bij het weven onmisbaar zachte hand in de vereelte grove vuist van den stuurman en ontving een handdruk zoo fors en krachtig, dat hij het bijna had uitgeschreeuwd van pijn.

»Nu,« vervolgde stuurman Dwars, »als je gehoorzamen wilt en opletten, zal ik je alles leeren wat zoo in onze kraam te pas komt. Maar wat zie ik, heb je gehuild? Dat moet je afleeren hoor, dat kon er aan den wal nog eens op door, maar komt hier geheel niet te pas. Was dat je familie, die je wegbracht?«

»Mijn moeder bracht me weg, stuurman, en mijn oom en moeie.«

»Jawel, dat ken ik. Als men voor het eerst moeder verlaat, komen de waterlanders boven. Ik herinner me heel goed, dat me ook als een meisje de tranen langs de wangen liepen, toen ik voor het eerst zee koos, en het wordt met Sint Jan al veertig jaar.«

De stem van stuurman Dwars klonk minder barsch, toen hij aan dat oogenblik dacht.

»Maar voor ik je naar je logies breng, weet ik graag wat voor vleesch ik in de kuip heb, en daarom moet ik je nog op den man af één vraag doen.«

Stuurman Dwars lei de zware hand op den schouder van den knaap en hem aanziende, vroeg hij op ernstigen toon : »Ben je al bekeerd, maat?«

Jan wist heel goed, wat die vraag beteekende. Reeds vroeg had zijn moeder hem voorgehouden dat het hart van den mensch van nature boos en tot geen goed bekwaam, door God moet bekeerd worden, zal het voor het heden en de toekomst goed zijn. Op de catechisatie had de predikant zijn leerlingen bij de bespreking der heilswaarheden meermalen van de noodzakelijkheid der bekeering gesproken, en hen gewezen op de zaligheid, die in den dienst van den Heere Jezus gesmaakt wordt en den vrede, dien Hij alleen aan het hart van den mensch, hetzij jong of oud, geven kan.

Die vraag, op die plaats door Jan allerminst verwacht, bracht hem in verlegenheid.

»Het schijnt, dat je daar niet gemakkelijk op antwoorden kunt,« vervolgde stuurman Dwars. »Dan zal ik je een andere vraag doen : Ken je den Heere Jezus en heb je Hem lief?«

»Dat geloof ik wel,« antwoordde de knaap.

»Zoo, geloof je dat en waarom dan?« vroeg de stuurman.

»Omdat Hij aan het kruis voor zondaren stierf,« klonk het thans vrijmoedig van Jan's lippen.

»Goed geantwoord, jongen!« en Jan kreeg van stuur-

man Dwars een klap op den schouder, die hartelijk genoeg gemeend, den volgenden dag nog gevoeld werd.

»Ik hoor het al, wij zullen het wel eens worden, en nu vooruit; zoo dadelijk komt de schipper terug en dan heb ik geen tijd meer om je zoo het een en ander te wijzen.«

Voorgegaan door den stuurman, begaf Jan zich naar het voorste gedeelte van het schip en volgde hem de steile trap af naar het logies, voor de schepelingen bestemd. De achterzijde van het schip, daar, waar de kajuit zich bevond, was voor den schipper en stuurman Dwars bestemd.

Daar de duisternis begon toe te nemen, ontstak de stuurman een lantaarn, zoodat Jan zijn toekomstige verblijfplaats eens goed kon opnemen. Maar ach, wat viel dat tegen! De huiskamer zijner moeder geleeke wel een zaal bij de bekrompen ruimte, waar slaapplaatsen aanwezig waren voor wel zestien man. En welk een bedompte lucht kwam Jan daar tegen!

»Zet je kist nu maar daar neer,« sprak stuurman Dwars, »je kunt er gerust den sleutel op laten zitten! En hier is de hangmat voor jou bestemd.«

Jan keek met groote oogen naar het stuk zeildoek, dat aan twee haken aan de zoldering, boven twee andere dergelijke slaapplaatsen was opgehangen.

»Moet ik daar slapen?« vroeg hij in de grootste verbazing.

»Wel, wat dacht je anders, vriend? Hier hebben we geen ledikanten of bedsteden als bij je moeder thuis. Je zult er wel aan wennen, jongen, en als je er eenmaal aan gewend bent, slaap je nergens lekkerder dan in je eigen mat.«

»Maar hoe moet ik daar in komen?« vroeg de knaap, wien zoo'n slaapplaats lang niet begeerlijk toescheen.

»Hoor eens, vriendje, dat is jou zaak, en dat moet je maar leeren!« was het antwoord.

Op hetzelfde oogenblik kwam van boven uit een der

hangmatten een hoofd te voorschijn en met een vlugheid, door oefening alleen verkregen, klom een der matrozen uit de schommelende hangmat.

»G'n avond, stuurman,« zei de pas ontwakende, terwijl hij de oogen wreef, »is de »Ouwe« al aan boord?»

»Nog niet, Maarten, ik verwacht hem elk oogenblik.«

»Hoe is de wind?» vroeg Maarten.

»Nu, ik zou zeggen, hij loopt naar boven en als straks de maan opkomt, misschien nog wel een streek of wat Noordoost.«

»Dat zal ik dan treffen,« antwoordde Maarten, »ik heb met Manus de wacht, want de »Ouwe« zal zeker dadelijk zee kiezen. Maar wat is dat voor een blaag?»

»Dat is onze nieuwe scheepsjongen, Maarten,« sprak stuurman Dwars, »en ik wensch dat je het den jongen, die mij bijzonder is aanbevolen, niet al te lastig maakt.«

Maarten keek den nieuwen scheepsjongen minachtend aan en begaf zich naar boven.

»Zoek jij nu maar je kooi op,« zeide stuurman Dwars op vaderlijken toon, »en morgen vroeg zullen we elkander wel nader spreken.«

Weinige oogenblikken daarna stond Jan alleen.

Hoe vreemd was het hem te moede, hoe geheel anders had hij zich het zeeleven voorgesteld!

Als hij aan het zolderkamertje dacht te Leiden, en aan het ouderwetsche breede ledikant, waarin hij gewoon was te slapen, en dan die hangmat boven zich beschouwde, dan sprak een stem daarbinnen: Waarom heb je niet geluisterd naar moeders woorden en waarschuwingen?

Maar eenmaal in het schuitje, ditmaal in werkelijken zin, moest Jan meevaren. Hij ontkleedde zich dus als naar gewoonte en daar niet één stoel in die bekrompen ruimte aanwezig was, vouwde hij zijn kleederen op en legde die op zijn kist. Het avondgebed, dat hij geleerd had op te zeggen, was dezen keer zoo verward, dat hij op eenvoudige

wijze en met eigen woorden zich en zijn lieve moeder in de hoede des Allerhoogsten aanbeval, en vervolgens »in zijn kooi kroop«, volgens zeemans spraakgebruik.

Dat was voor de eerste maal niet zoo gemakkelijk, en eenmaal in de hangmat liggende, vreesde Jan ieder oogenblik daaruit te zullen vallen. Weldra deed echter de natuur haar rechten op dit jeugdige leven gelden, en hoe ongewoon de toestand voor Jan ook was, sliep hij spoedig zoo gerust, als ware hij nog bij moeder thuis.

---

## HOOFDSTUK VII.

### Het zeegat uit!

Jan had reeds eenige uren geslapen, toen hij met een kreet van schrik wakker werd, en opspringende zoo onzacht met het hoofd tegen de zoldering van zijn kooi aanbondsde, dat hij in de eerste oogenblikken niet wist waar hij zich bevond.

Daar deed zich een geweldige slag hooren, waarbij het Jan toescheen, alsof de zolder hem boven het hoofd instortte, en in zijn haast om uit de kooi te springen zou hij zich zeker ernstig bezeerd hebben, wanneer hij zich niet nog bijtijds gegrepen had.

Met eenige moeite klauterde hij naar beneden en kledde zich haastig aan bij het zwakke schijnsel van de bollantaarn, die heen en weer wiegelde aan een haak van de zoldering.

Niet wetende wat hij van al het geweld van ratelende kettingen en het dreunend neervallen van al die zware voorwerpen moest denken, en daar hij niemand rondom zich

zag, spoedde hij zich met angstige haast naar de trap, die naar het dek leidde. Daar deed zich echter een voor Jan nog vreemder verschijnsel voor. De trap boog zich als het ware naar hem toe, om in het volgende oogenblik een tegenovergestelden stand aan te nemen, zoodat onze toekomstige zeeman, meer op handen en voeten kruipende, dan wel loopende, zich naar boven werkte.

Op het dek van »De Zwaluw« staande ontdekte Jan niets dan een schijnbaar hopelooze verwarring en een haastig heen en weer loopen van de schepelingen. Weldra was het hem intusschen duidelijk, wat hem zoo verschrikt uit zijn kooi had doen springen.

Met het opkomen van de maan was een zachte oostelijke wind beginnen te waaien en de schipper van »De Zwaluw«, wien niets belette zee te kiezen, had onmiddellijk van die koelte gebruik gemaakt. Op zijn commando had de bemanning zich aan den arbeid gezet en het anker gewonden. Het ratelend geluid van de spil, waarom de ketting liep, en het neergooien van dien zwaren ijzeren ketting hadden Jan zóó onzacht uit zijn slaap gewekt, dat hij nog uren daarna de pijnlijke plek aan het hoofd wreef.

»De Zwaluw«, van de kluisters bevrijd, die het aan de plaats vasthielden, begon reeds in beweging te komen, en wiegelde onrustig op en neer, alsof het schip naar het ruime sop verlangde.

Het was het begin van een heerlijken zomernacht. De sterren, nog duidelijk zichtbaar, omdat de maan zich slechts weinig boven den horizon verhief, fonkelden met al dien prachtigen glans, dien de groote Schepper haar verleende. De oostelijke koelte deed weldadig aan, en Jan ademde met werkelijk genot en met volle teugen de frissche heerlijke lucht in. Op eenigen afstand lag daar de stad, waar zijn lieve moeder zeker nu wel rustig sliep, en rondom hem zag hij de schepen liggen, die hem bij den avond veel grooter toescheen, dan zij in werkelijkheid waren. En al

die vaartuigen hadden hun scheepslantaarns ontstoken, wat Jan vreemd, maar niettemin bekoorlijk toescheen.

Op »De Zwaluw« zelf repte men de handen en hoorde Jan bevelen uitroepen, waarvan hij natuurlijk geen woord begreep. Het kwam hem zelfs voor alsof hij een geheel vreemde taal hoorde spreken, en gaarne zou hij in plaats van een werkeloos toeschouwer te zijn, een handje hebben meegeholpen, als hij maar geweten had wat hij zou moeten aanvatten.

Jan keek van de plaats bij de trap uit naar stuurman Dwars, die zou hem wel zeggen, dacht hij, wat hij doen moest. Een stuurman, zeide Jan bij zichzelf, staat natuurlijk aan het roer, en zooveel wist hij van den scheepsbouw wel af, dat het roer achter het schip is.

Hij waagde het dus het dek over te steken om de plaats te bereiken, waar de roerganger gevonden wordt. Maar nauwelijks had hij eenige schreden gedaan, of de barsche stem van stuurman Dwars hield hem staande.

»Waarom ben je uit je kooi gekomen? Heb ik je niet gezegd, dat je rustig kon gaan slapen en kom je ons hier in den weg loopen? En zie je niet, dat hier de schipper staat? Al houden we hier aan boord niet van complimentjes en al die fratsen meer, dan kun je daarom wel beleefd je muts afnemen!«

In een oogwenk had Jan de muts afgenomen voor den schipper, dien hij in het half duister zoo spoedig niet had herkend en stamelde verlegen eenige woorden. Doch de schipper had weinig tijd om met den jongen te praten.

»Zoo, ben je daar?« was zijn begroeting. »Jan heet je, geloof ik,« en het oog naar zijn manschappen richtende, die juist bezig waren het eerste zeil te ontplooien, riep hij: »Hei daar te loef! Laat vieren die schoot!« En het woord weder tot Jan richtende, vervolgde hij: »k Heb je moeder straks nog gezien en haar beloofd, dat je goed zult oppassen. Zorg, dat ik bij onze thuiskomst geen klagen over je heb.«

De schipper verwijderde zich en liet Jan staan, die nu naar stuurman Dwars omkeek, maar deze had zich, zoodra het eerste zeil ontplooid was, naar de roergangers begeven om nauwlettend acht te geven, dat de bevelen van den schipper, die hun af en toe werden toegeroepen, werden nagekomen.

Daar stond Jan nu bij de verschansing, niet wetende wat hij zou aanvragen. Hij dacht er niet aan, om weder in zijn kooi te kruipen. Het verblijf op het dek kwam hem veel heerlijker voor dan de donkere, vunzige plaats, waar de bemanning haar slaapplaatsen had. Integendeel zag hij met belangstelling hoe het eene zeil na het andere door de matrozen werd losgemaakt, en hoe die zeile eerst klapperend tegen het rondhout en de masten sloegen, om daarna te zwellen, en aan het vaartuig een steeds snellere vaart te geven. En hoe vlug klauterden die matrozen in het want, hoe gemakkelijk bewogen zij zich langs die touwladders, wel zoo vlug als Jan bij zijn moeder thuis gewoon was de zoldertrap op en neer te loopen, tot grooten angst van de vrouw, dat hem nog eenmaal een ongeluk zou overkomen.

In die overpeinzingen werd Jan gestoord door een onzachten duw in den rug.

»Zeg eens, jou luie rekel, je staat daar te gapen of de gebraden ganzen je zoo in den mond zullen vliegen!« Het was Dries, door zijn kameraden »de mottige« genoemd, die uit het want komende met één sprong uit de touwladder over de verschansing, plotseling naast Jan stond. »Hier, trek die schoot eens aan!«

Jan was gewillig genoeg; hij wenschte niets liever dan deel te nemen aan den arbeid van al die menschen, die zoo ijverig bezig waren. Maar de weversknaap had nooit een anderen schoot gekend dan dien zijner moeder en begreep dus niet wat het bevel beteekende.

»Hoor je niet, wat ik zeg!« bulderde de mottige Dries,



»hier, pak aan,« en Jan een dik geteerd touw in de hand duwende, beval hij hem te helpen trekken. Jan trok uit alle macht. »Zoo, maak nu hier vast!« Jan deed wat hem gezegd werd. »Zoo niet! wat een uilskuiken!« riep de mottige uit. »Ben je pas voor het eerst aan boord?« vroeg Dries, terwijl hij Jan voordeed, hoe het touw moest worden vastgemaakt. Jan antwoordde toestemmend. »Zoo,« bromde Dries, »dan zullen we ook al meer last dan gemak van je hebben!«

»De Zwaluw« had al zijn zeilen ontploofd en als een vogel, die met uitgebreide wiken het luchtruim doorklieft, was het schip gereed over de verre watervlakte heen te snellen. Langzamerhand verdween de donkere streep, die de vaste wal aan den gezichteinder teekende en werden de lichten der op de reede liggende schepen onduidelijker.

Over de verschansing geleund, zag Jan zoo lang mogelijk naar de plaats, waar hij zijn moeder verliet, en toen ook het laatste licht in die richting onzichtbaar werd, vergat hij alles, ook de matrozen, die in zijn nabijheid stonden, en riep luidkeels uit: »Dag moeder! lieve moeder!«

»De Zwaluw« begon te trillen en ging te lij over, zoodat het Jan, die nog geen zeebenen had, zooals Dries spottend opmerkte, moeite genoeg kostte om te blijven staan. De eerste breede golfslag der volle zee rolde tegen den steven aan, spatte in vlokkig schuim links en rechts weg, en hief het geladen schip op, als ware het zoo licht als de klomp, waarvan Jan vroeger wel eens scheepjes bouwde. En ternauwernood was de baar onder het schip heengegaan en had het achterste gedeelte van »De Zwaluw« opgeheven, of een tweede golf van de branding, die aan de monden van de Zeeuwsche stroomen wordt aangetroffen, kwam aanrollen, zoodat het schuim aan de voorzijde over het dek vloog, sloeg met geweld tegen het schip en deed het steigeren als een vurig ros, dat verlangend is dat de teugel, die het nog bedwingt, worde losgelaten.



„Zeg eens, jou luie rekel, je staat daar te gapen of de gebraden ganzen je zoo in den mond zullen vliegen!“ blz. 39

En »De Zwaluw« steunde en kraakte alsof ook zij weer noode van het vaderland afscheid nam.

Maar in dien korten strijd tegen de branding bleef het overwinnaar en spoedig was het ruime sop bereikt, waar een kalme golfslag en een volle wind »De Zwaluw« de gelegenheid gaven te toonen, dat het schip niet ten onrechte den naam droeg van den ons bekenden vogel.

De meeste schepelingen hadden hun kooi opgezocht. Alleen zij, die de hondenwacht hadden, de wacht, die van 12 tot 4 uur 's nachts duurt, bleven op dek evenals de schipper, die nog met stuurman Dwars in druk gesprek was. Den tweeden stuurman werden de noodige bevelen gegeven, een man op den uitkijk geplaatst om aanvaring met andere schepen te voorkomen, aan een drietal anderen werden de zorgen voor het want toevertrouwd, en ook de schipper en de eerste stuurman begaven zich nu naar beneden om eenige uren rust te genieten. De schipper, die den knaap zag staan, en die misschien wel vermoedde wat er in het gemoed van den jongen omging, nu deze voor het eerst in zee was, riep Jan tot zich.

»Heeft de stuurman je al je kooi gewezen, Jan ?« vroeg hij.

»Jawel, schipper !« antwoordde onze knaap, die wel oppaste, volgens de vermaning van stuurman Dwars, om geen mijnheer te zeggen.

»Nu, jongen, dan zou ik nu maar gaan liggen. Voor jou is hier niets te doen en morgen is er werk genoeg voor je, als je ten minste niet zeeziek bent.«

En met een beleefden avondgroet begaf Jan zich naar de trap, die naar zijn kooi voerde. Doch welke vreemde gewaarwordingen ontving onze vriend, toen hij over het dek van »De Zwaluw« wilde loopen ! Zoolang hij in het midden van het schip had gestaan voelde hij alleen de schommelende beweging van het zeilschip dat te loef, de zijde van waar de wind kwam, telkens opgebeurd werd en te lij, de zijde van waar de wind uitgaat, zich meer naar het watervlak

boog. Maar nu kwam er de hobbelende beweging van den golfslag bij, en bij iedere schrede die de jongen deed, vreesde hij te zullen vallen. Hij kreeg een gevoel als iemand, die in het donker een trap afgaande, meent de laatste trede te zijn afgegaan en dan, in plaats van den voet op den vloer te zetten, in het ledige stapt. En in hetzelfde oogenblik voelde hij ook weer, hoe het dek achter hem als onder zijn voeten wegzonk, zoodat het hem niet weinig moeite kostte de trap te vinden, en rondtastende in het half duister, zijn kooi op te zoeken.

Behoedzaam om de slapenden in de beide kooien, die onder de zijne waren, niet te wekken, klom hij zoo goed en kwaad als de schommelende beweging van »De Zwaluw« dit toeliet, naar boven en lei zich neer niet om te slapen, maar om aan zijn moeder te denken en aan al het vreemde dat hij dien avond reeds had kunnen opmerken.

---

## HOOFDSTUK VIII.

### **De barsche stuurman een vriend van den scheepsjongen.**

---

De eerste twee dagen, dat onze scheepsjongen onder zeil was, waren zeker de ellendigste, die hij aan boord doorbracht. Slechts weinig reizigers, die met een zeilschip over zee varen, ontgaan de gevreesde zeeziekte, en ook Jan moest aan Neptunus, den heidenschen god der zee, zooals de matrozen zeiden, den tol betalen. O! als Jan nog bij moeder thuis zijnde, zich eenig denkbeeld had kunnen maken van het ongelukkige gevoel, dat hem in die dagen

zou overmeesteren, hij had iedere gedachte aan de zee ver van zich gezet.

De zeeziekte had hem op het onverwachtst aangetast en deed hem krachteloos en hulpeloos neerliggen. Voortdurend draaide hem alles voor de oogen, en iedere bete broods en elke dronk water werd door de maag even spoedig teruggegeven, als deze voedsel en drank in zich had opgenomen. Als men den jongen had aangezegd, dat het schip op het punt was van te vergaan, het zou hem volkomen onverschillig gelaten hebben, en zelf meende hij niet anders, of hij was op het punt van te sterven.

Als hij vroeger ook maar een weinig onpasselijk was, wist zijn moeder alles te verzinnen om zijn ongesteldheid zoo draaglijk mogelijk te maken. Zij omringde hem met duizenden kleine zorgen, zij week geen oogenblik van zijn bed en nu? De matrozen, voor wie de zeeziekte geen ongewoon verschijnsel was bij nieuwelingen als Jan, lachten hem uit, of scholden en raasden, wanneer de vloer, zooeven door hen schoongemaakt, door den jongen opnieuw verontreinigd werd.

»Ik heb het wel gezegd,« bromde Manus, die aan boord tevens de waardigheid van scheepskok vervuldé en nu en dan naar Jan kwam omkijken, »ik heb het wel gezegd, dat een mensch niets dan last heeft van die jongens. Wat doet de schipper ook met zoo'n landkrab aan boord!«

Maar al had men ook honderdmaal meer tegen Jan geraasd, het bleef hem onverschillig. Met een paar oogen als een schelvisch, die op het strand ligt te zieltoegen, keek hij in het halfduister van het vooronder rond, zoo onbeweeglijk mogelijk; want de minste beweging, die hij maakte, werd door zijn weerspannige maag gewroken. Gelukkig kwam er hulp opdagen, en wel in den persoon van den barschen stuurman Dwars.

Toen de jongen 's morgens niet op het dek verscheen, begreep de stuurman spoedig waar het aan haperde; maar

hij had het veel te druk om Jan te gaan spreken. Vooral den eersten dag, dat een schip in zee is, valt er nog zoo veel te regelen, en behoort er zoo nauwkeurig op de geringste kleinigheden te worden gelet, zal alles goed gaan, dat de stuurman geen gelegenheid had naar den jongen om te zien.

Maar toen Jan ook den tweeden dag even ziek en ongelukkig in zijn kooi bleef liggen, bromde hij iets in zijn borsteligen baard en ging den jongen opzoeken.

»Wel, hoe is het, maat?« vroeg hij, veel minder barsch dan hij gewoon was te spreken. »Is het nog altijd *rendez-vous*, zooals de Fransozen zeggen? Je moet naar boven, jong, allo, sta eens op!«

Geholpen door den stuurman kleepte Jan zich aan, en half gedragen, half loopende, bereikte de knaap het dek. De frissche wind en de liefelijke zonneshijn verkwikten den jongen buitengemeen, en het duurde niet lang of hij voelde zich als herleven.

»Zie zoo!« sprak stuurman Dwars, »kom nu hier bij den stuurstoel zitten. Er valt genoeg te zien om je niet te vervelen. En als het daar van binnen weer niet pluis wordt, dan loop je maar even naar de verschansing en kun je de visschen voëren!«

Jan deed wat hem gezegd werd en stuurman Dwars verwijderde zich, maar om weldra terug te keeren.

»Zie eens wat ik van den schipper voor je heb losgekregen!« en hij hield Jan een glas Maderawijn voor, dat als goud in de zon schitterde. »Dat sla je nu maar in eens naar binnen, maat! ferm zoo! en nu knabbel je af en toe maar aan zoo'n droge scheepsbeschuit, dan zal je zien, dat er geen betere remedie tegen zeeziekte is dan dit.«

Jan was getroffen door den welwillenden toon van den stuurman, die hem eerst zooveel ontzag had ingeboezemd, en door de vaderlijke zorg, die zoo afstak bij de onverschilligheid der andere schepelingen. Met een dankbaren

blik keek hij den stuurman aan, en de weinige woorden, waarmede hij Dwars bedankte, bracht voor een oogenblik een glimlach van genoeg op het gelaat van den ouden zeeman.

Boven op het dek had Jan niet half die vreemde gewaarwordingen, die hem in zijn kooi zoo ellendig hadden gemaakt. Toch moest hij dien dag nog dikwerf naar de verschansing snellen. Maar hoe ellendig de zeeziekte een mensch ook maakt, er aan sterven doet men niet, wanneer men overigens gezond is. Ook Jan herstelde spoedig, en als het hem beneden een oogenblik raar om het hart werd, dan had hij maar naar het dek te snellen, om het wee gevoel, dat hem overviel, te verdrijven. Zeer spoedig leerde hij ook zich even gemakkelijk over het dek te bewegen als de andere schepelingen. Toch speelde de eigenaardige schommelende beweging van »De Zwaluw« hem in den eersten tijd menigmaal parten en werd de lepel erwtensoen, dien hij naar den mond wilde brengen, dikwerf over het wambuis gestort. Maar ook daarop leerde Jan passen, zoodat hij spoedig als de beste scheepsjongen dienst deed.

Had Jan zich voorgesteld als scheepsjongen in den mast te moeten klimmen en zeilen te reven of los te maken, aan boord van »De Zwaluw« begreep men dit anders. Jan werd »allemaneknechtje«, van den schipper allereerst, dien hij in zijn kajuit moest bedienen, van Manus, dien hij in de kombuis, de keuken van het schip, behulpzaam was en van iedereen, die hem maar riep. Het schoonhouden en voederen van de kippen, die Jan tot zijn groote verbazing aan boord vond, werd hem mede opgedragen, evengoed als het schoonmaken van het vaatwerk en het zwabberen van het dek.

Maar voor niemand der bemanning liep Jan harder dan voor stuurman Dwars.

Zonder dat er een woord over was gesproken hadden Jan en de stuurman vriendschap gesloten, en de laatste,

die nog wel eens ruw uit den hoek kon komen, werd met den dag vriendelijker en voorkomender voor den scheepsjongen.

Als Jan beneden niets te doen had was hij om of bij stuurman Dwars, en deze leerde hem wat stuurboord en bakboord was, zoodat Jan in het vervolg vergat van rechts of links van het schip te spreken. Dwars leerde hem de zeilen, rondhouten en touwen ieder bij hun eigen naam noemen, en Jan betoonde zich een vlugge leerling te zijn, wat den stuurman aanmoedigde hem ook van andere zaken op de hoogte te brengen.

De stuurman leerde hem de streken van het kompas en het nut, dat de zeeman van dit onmisbaar instrument heeft; en hij beloofde Jan, als hij eenigen tijd aan boord zou blijven, ook te leeren bestek maken, dat is op de kaart den afgelegden weg afteekenen, en de zonschietten, wat Jan al heel vreemd in de ooren klonk. Stuurman Dwars vertelde den scheepsjongen, wat die vreemde uitdrukking beteekende, en trachtte hem eenig denkbeeld te geven, hoe de zeeman met behulp van een daartoe bestemd werktuig, des middags twaalf uur, de hoogte van de zon waarneemt, en daardoor de lengtegraad bepaalt, waarop het schip zich bevindt; en wel zoo nauwkeurig, dat hij met de punt van een naald op de kaart de plaats kan aanwijzen, waar men is. En wanneer de zeeman juist de plaats weet, waar hij zich bevindt, dan heeft hij de proef op de som, of hij zich in de juiste richting beweegt, of, zooals Dwars het uitdrukte, van koers moet veranderen of niet.

Als 's avonds de sterren aan het uitspansel schitterden en Jan, naast den ouden stuurman gezeten, die met het oog op de wiegelende magneetnaald van het kompas, het stuurrad van stuurboord naar bakboord eenige streken draaide of omgekeerd, dan leerde hij van dien oude niet alleen de sterrenbeelden bij name kennen, en ook de waarde



welke die flonkerende lichten voor den zeeman hebben bij het vinden van den weg over de ongebaande zee; maar stuurman Dwars bepaalde de gedachte van den knaap tevens bij den grooten machtigen Schepper, die dat alles uit het niet te voorschijn riep.

Als de oude stuurman over Gods grootheid en heerlijkheid uitweidde, zooals die in de schepping en niet het minst op de groote zee zich openbaart, dan kon hij niet nalaten tevens op de vervallen grootheid van den mensch te wijzen. Dan hoorde Jan, wel in andere bewoordingen dan hij het op de catechisatie leerde of in de kerk reeds had vernomen, maar in den grond van de zaak toch weder hetzelfde uit den mond van dien ouden zeeman, hoe diep de zondeval van den mensch was, die zoo klein en nietig tegenover die schepping, door God tot een heer over de aarde werd gesteld. Dan verzuimde stuurman Dwars niet den jeugdigen scheepsjongen te wijzen op den eenigen weg, die geopenbaard is om den mensch met God te verzoenen. Dan vloemde de mond van den stuurman over en hij prees den jongen al de liefelijkheid aan, die in 's Heeren dienst gevonden wordt, en de heerlijke, zalige zekerheid, die voor een ieder en niet het minst voor den zeeman, aan zooveel meer gevaren dan iemand anders blootgesteld, noodig is om zich geborgen te weten voor de eeuwigheid. Dan luisterde Jan met oprechte belangstelling en het werd hem nooit te veel als stuurman Dwars over dat onderwerp sprak. Het bracht hem zoo menig oogenblik, als hij Zondags met zijn moeder alleen was, te binnen; en er werd een begeerte in zijn hart gewekt, die hem als hij in zijn kooi lag deed zuchten: »O Heere, mocht ik toch ook eens zoo zeker van die zalige toekomst kunnen spreken als stuurman Dwars!»

---

## HOOFDSTUK IX.

**Stuurman Dwars vertelt zijn geschiedenis.**

Eenige weken gingen voorbij, waarin Jan hoe langer hoe meer behagen begon te krijgen in het zeeleven en de werkzaamheden, die hem werden opgedragen. En naarmate hij meer vertrouwd werd met al de namen, die de verschillende deelen van het want droegen, en zich bij de schepelingen aangenaam wist te maken, mocht hij ook aan de werkzaamheden dezer laatsten deelnemen. Op zijn herhaald verzoek had stuurman Dwars, die zich allermeest met den jongen bemoeide, hem ten slotte vergunning gegeven ook eens naar boven in het want te gaan, en wel op een dag, dat het bijzonder kalm weer was. Onder toezicht van Manus, die, zooals we reeds weten, ook kok en bottelier was, had de scheepsjongen voor het eerst van het topje van den grooten mast een kijkje genomen over de groote zee, waarover »De Zwaluw« zoo bedaard en geregeld heengleed. 't Was hem in het eerst wel wat vreemd daar in het kraaiennest te zitten, zich stevig vastklemmende aan de touwen, maar ofschoon hij niet had gedacht, dat die groote mast zoo hoog was, week toch spoedig de vrees, die hem aanvankelijk had bekropen en van dat oogenblik af kende Jan maar drie aangename plekjes aan boord. Vooreerst, want het was een gezonde jongen met een grage maag, het plekje aan den bak wanneer er geschaft werd. Daar kon hij tot verbazing van de drie matrozen, die met hem aan één bak aten, zooals men het noemt, het maal, dat Manus had gereed gemaakt, alle eer aandoen; en omdat men den scheepsjongen graag lijden mocht, was de grootste portie altijd voor Jan. Maar

zoo groot kon die portie niet zijn, of onze vriend wist er wel raad mee.

Het tweede geliefkoosde plekje was het kraaiennest. Had Jan na den middag in de kajuit van den schipper, in het vooronder der matrozen of in de kombuis, Manus' keuken, niets te doen en was alles naar behooren geschrobd en geschuurd, dan klom hij als een kat in het want en kon urenlang met welgevallen in den top van den mast zitten, en den blik laten weiden over dat groote water, waarover de schaduwen der wolken als zoovele reuzen heengleden. En wanneer hij daar hoog in den mast een zeil ontdekte, dat hem vreemd voorkwam, dan spoedde hij zich naar beneden om van zijn ontdekking kennis te geven. Gewoonlijk bleek het dat hij met zijn mededeeling te laat kwam.

»k Heb dien sinjeur al lang in de gaten!« zeide dan schipper Dekkers, wiens geoeffend oog scherper onderscheidde dan Jan, die zooals de schipper hier terecht opmerkte »pas kwam kijken«.

En als de schipper meende, dat het beter was uit het vaarwater van dien onbekenden »sinjeur« te blijven, dan riep hij met een stentorstem den stuurman en den roer-ganger toe meer te loef of te lij aan te houden; en stuurman Dwars herhaalde even bulderend dat bevel, als een teeken, dat hij het goed verstaan had. Naarmate »De Zwaluw« toch meer de Middellandsche Zee naderde, was het zaak goed uit te zien, omdat het vaarwater onveilig werd gemaakt door zeeschuimers of zeeroovers, meerendeels uit Algerië afkomstig. En hoewel schipper Dekkers voor geen kleinigheid vervaard was, ontliep hij toch bij voorkeur hun, die hij niet vertrouwde, wat altijd de voorzichtigste en meest wijze manier van handelen is.

Het derde en boven alles geliefkoosde plaatsje, waar Jan het allermeeft vertoefde, was bij stuurman Dwars aan het roer.

Daar bracht hij de aangenaamste uren door, en omdat

de vriendschap tusschen den ouden stuurman en den jeugdigen scheepsjongen met den dag grooter en inniger werd, zocht de laatste voortdurend het gezelschap van den ouden brombeer, die toch zoo hartelijk kon zijn.

Zoo had ook Jan tegen het vallen van den avond gedaan, toen stuurman Dwars hem beloofd had zijn geschiedenis te verhalen.

Dwars liep er niet mee te koop, had hij gezegd, en in den regel wekte die geschiedenis bij hem zoo treurige herinneringen, dat hij die maar liefst voor zich hield. Doch op aandringen van Jan zou hij toegeven en als Dwars de wacht betrok, zou hij den scheepsjongen iets van zijn wederwaardigheden vertellen.

Het was dien avond prachtig weer. »De Zwaluw« had eenige zuidelijke havens aangedaan, en vervolgde nu in de Middellandsche Zee bij liefelijken maneschijn en met een zachte bries zijn koers. Behalve den man op den uitkijk, lagen eenige matrozen, wien het beneden te warm was, op het dek. De roerganger zat aan het rad, waarmede het roer bewogen wordt en stuurman Dwars, steeds het oog gevestigd op de naald van het kompas, zat bij den stuurstoel, terwijl Jan naast hem op het dek zich een plaatsje verkozen had.

»Ja maat,« zoo begon stuurman Dwars, »ik heb al heel wat gezien en ondervonden in al dien tijd, dat ik ter zee vaar, en als ik dat alles achter elkaar moest vertellen, dan had ik er wel een journaal of dagboek op na mogen houden, zooals de schipper heeft, waarin van dag tot dag wordt aangeteekend, wat er al zoo gebeurt. En één avond zou te kort zijn om alles op te sommen, en het komt bij slot van rekening bijna altijd op hetzelfde neer. Viermaal heb ik in gevaar verkeerd van naar den kelder te gaan, eenmaal heb ik brand aan boord bijgewoond, zoodat we zelfs met achterlating van onze plunje ons in de booten moesten bergen, totdat we na velerlei wederwaardigheden,

na honger en dorst te hebben geleden zooals niemand zich dat kan voorstellen, die nooit in zoo'n geval verkeerd heeft, door een Fransoos werden opgepikt. Driemaal ben ik met kapers slaags geweest, en hoeveel stormen er over mijn hoofd zijn heengegaan zou ik niet kunnen zeggen. Maar steeds heb ik het er goed afgebracht, want een onzichtbare hand beschermde mij ook in de dagen, toen ik lichtzinnig daarheen leefde en geen grooter genot kende, dan aan den wal in weinig dagen het loon te verteren, waarvoor ik maanden achtereen had moeten werken. Voor de ontberingen, die ik soms op een lange reis geleden had, stelde ik me dan in weinige uren schadeloos, en keerde dan berooid en platzak maar weer aan boord terug.«

»En hoelang vaart ge al, stuurman?« vroeg Jan.

»'t Is met Paschen al veertig jaar geweest,« was het antwoord. »Ik had mijn moeder al vroeg verloren en mijn vader, die opnieuw getrouwd was, en ook ter zee voer, moest me dus aan mijn stiefmoeder overlaten. Of ik nu zoo'n lastige bengel was, of dat die stiefmoeder zoo weinig met me op had, weet ik niet; ik denk dat het eerste wel waar zal zijn geweest; want als vader van honk is, denken de jongens dat ze baas zijn; zeker is het, dat ik gewoonlijk meer slaag dan eten kreeg. Nu, die wat verdient, moet maar wat hebben!«

Een oogenblik brak stuurman Dwars zijn vertelling af om den roerganger met vervaarlijke stem toe te roepen: »West, noordwest ten noorden, noord noordwest!« en Wijbe, een stoere Fries, die het stuurrad hanteerde, herhaalde op luiden toon het bevel en gaf door een kleine beweging van het rad aan het vaartuig de gewenschte richting.

»Toen ik twaalf jaar oud was, ging ik aan boord, tot mijn groote blijdschap en zeker tot niet geringe vreugde van mijn stiefmoeder, die een lastig presentje kwijt was. Het leventje, dat je hier aan boord hebt, komt in geen

vergelijking met hetgeen ik als scheepsjongen heb moeten verduren. In mijn jonge dagen waren de matrozen niet zoo mak als de janmaats hier aan boord!

Toen ik twintig jaar oud was, had ik al twee reizen naar de West en een naar Oost-Indië gemaakt, en had ik sedert mijn vertrek slechts tweemaal het ouderlijk huis teruggezien. Toen ik de tweede maal thuis kwam, vertelde mijn vader, die, het varen moede, een zaakje aan den wal was begonnen, met tranen in de oogen, dat mijn stiefmoeder reeds voor een jaar gestorven was. Ik vond het erg treurig voor den ouden man, maar herinner me niet een enkelen traan bij die tijding gestort te hebben. Zoo is de mensch als hij jong is en de zorgen niet waardeert, die men voor hem over heeft.

Ik had een aardigen spaarpot gemaakt en zou dien zeker spoediger hebben verteerd, dan ik hem bijeengegaard had, als ik niet met Maaïke, die spoedig mijn vrouw werd, in kennis was gekomen.

Maaïke leefde met haar moeder, die weduwe was, en ik kende haar reeds van onzen schooltijd af. Maar sedert ik naar zee was gegaan, had ik haar niet meer ontmoet. Toen ik haar echter wederzag was zij een flinke deern geworden en daar we de vriendschap weer spoedig hadden aangeknoopt, kreeg ik toegang tot het huis van haar moeder.

Hoewel ik in het najaar was thuisgekomen, en ik nog best had kunnen aanmonsteren voor een reis, maakte ik ditmaal volstrekt geen haast om weg te gaan, tot groote verwondering van mijn vader. En nog meer verbazing wekte het bij hem, dat ik dezen keer zoo zuinig was met mijn spaarpot; geen dwaze, verkwistende uitgaven deed, en Zondags reeds vroeg gereed was om naar de kerk te gaan. Maar het duurde niet lang of de man wist uit welken hoek de wind woei en toen ik hem zijn toestemming vroeg om met Maaïke te trouwen, gaf hij mij die met zijn zegen-

wenschen en vóór de lente in het land was, waren Maaïke en ik een paar. Gaarne zou ik bij mijn vrouw, die bij haar moeder bleef wonen, aan den wal zijn gebleven ; maar ik verstond geen ambacht en het leven zou me misschien toch niet bevallen hebben. Ik ging dus weer aan boord, en was het mij vroeger vrij onverschillig of ik veel of weinig verdiende, nu moest ik zorgen dat ik bij mijn thuisreis voor moeder de vrouw een aardigen duit meebracht. Ik legde me meer dan vroeger op de stuurmanskunst toe en had dikwerf groote spijt, dat ik vroeger niet meer geleerd had. Maar met een goeden wil en met volharding kan men veel bezwaren te boven komen en de Heere deed mij in die dagen in vele opzichten voorspoedig zijn.

Toen ik na een jaar afwezig te zijn geweest terugkwam en met verlangen naar Maaïke snelde, kwam zij mij te gemoet met een kleinen krullebol op den arm, die een maand of vier oud, bevreesd voor me wegkroop, toen ik het lieve wicht met kussen overlaadde. Ik had voor mijn jonge vrouw veel mooie zaken uit de West meegebracht, maar de schoonste verrassing had zij mij bereid.

Van dien tijd af deed ik nog meer mijn best ; ik moest nu-ook voor den kleine zorgen, die evenals ik, Jan geheeten was.

Maar na iedere reis kwam het mij voor, dat mijn goede vrouw er minder goed uitzag en al hield zij zich goed, toch zag ik wel, dat Maaïke sukkelde. De jongen groeide echter goed op en mijn vrouw scheen ook weer voor een tijd op te fleuren.

Toen mijn Jan pas tien jaren oud was, begon hij me al te plagen om mee te varen. Natuurlijk wilde zijn moeder daar niet van hooren ; maar ik zag met genoeg dat er een zeemanshart in zat en toen hij twaalf jaar was, nam ik hem voor zijn eerste reis mee.

Ik zal het afscheid niet vergeten, dat Maaïke van mij en

van haar kind nam. Zeker heeft zij een voorgevoel gehad, dat zij ons hier niet meer terug zou zien ; want hoewel ik niet teerhartig ben, had zij bijna gemaakt, dat de waterlanders bij me te voorschijn waren gekomen. Ik beloofde haar voor den jongen te zullen waken en moest me met moeite uit haar omarming losmaken.«

Stuurman Dwars loosde een diepen zucht en Jan waagde het niet het stilzwijgen te verbreken.

---

## HOOFDSTUK X.

### Vervolg van de geschiedenis van stuurman Dwars.

---

»Ge begrijpt,« vervolgde de stuurman na eenig stilzwijgen, »dat mijn jongen het aan boord zoo goed had als bij moeder thuis, en van dien tijd af heb ik iederen scheepsjongen, die gewillig en gehoorzaam wilde zijn, behandeld als mijn eigen zoon.

We hadden een prachtige uitreis en de schipper maakte in de Antillen goede zaken. Die dagen aan boord waren de aangenaamste van mijn leven ; want het bijzijn van mijn jongen deed mij de uren voortsnelen, en ik leerde door zijn gesprekken nu eerst recht wat mijn Maaïke voor me was. En mijn jongen, hij was al te lief en zacht, al te weekhartig, dacht ik wel eens, voor een jongen. Hij had geheel de natuur van zijn moeder, die hem tevens vroeg geleerd had zijn knieën te buigen. De schoonste verhalen en geschiedenissen kon hij me uit den Bijbel vertellen, die ik zelf niet eens wist en van mijn eigen kind mocht ik veel



leeren. De heele lijdensgeschiedenis van onzen Zaligmaker kon hij van a tot z vertellen, zoo goed als de beste dominee, en men kon zoo merken dat het ventje gevoelde wat hij sprak. Van de Watergeuzen en de geschiedenis der martelaren kon hij urenlang vertellen, zoodat ik me menigmaal verwonderd afvroeg : waar haalt de jongen dat alles vandaan ? En als ik hem dat vroeg, antwoordde hij me, dat zijn moeder hem dat alles had geleerd, en ik begon een heel andere gedachte van mijn vrouw te koesteren. Zooals het een scheepsjongen past, had ik hem bij de matrozen in het vooronder geplaatst. Een kajuitsjongen moet scheepsjongen blijven, al is zijn vader eerste stuurman ; maar als het maar even kon zou hij nooit verzuimen, in mijn hut 's avonds geknield te bidden, niet maar een geleerd gebedje, maar zoo uit het hoofd, en met kinderlijken eenvoud vergat hij nooit voor zijn moeder en grootmoeder te bidden, die hij aan den wal had achtergelaten. Vroeger verzuimde ik dat avondgebed maar al te dikwijls ; mijn kleine Jan was in den middellijken weg de oorzaak, dat ik van dien tijd af weder 's avonds de knieën boog, voor ik in kooi kroop.«

Jan van Koperen voelde een blos van schaamte op zijn wangen komen ; want het was in de laatste dagen maar al te dikwijls gebeurd, dat hij zich ter ruste had begeven, zonder zijn moeder in het gebed te gedenken. Vermoeidheid en slaap, gevoegd bij de ongewone warmte van de streek, waarin hij zich bevond, mochten bij den nog jeugdigen knaap als verzachtende omstandigheden pleiten ; toch gevoelde Jan, dat hij aan de belofte, zijn moeder gedaan, ontrouw was geworden en nam hij zich voor het voorbeeld van den zoon van stuurman Dwars te volgen.

»We waren op de terugreis,« vervolgde de stuurman, »en ik vergeet het nooit, het liep naar Sint-Jan van het jaar '28. De »Mercurius«, een schip dat zijn vierde reis deed, nagelnieuw en flink gebouwd, had sedert een paar dagen een mooie vaart gemaakt, zooals de loglijn aanwees.

We hadden 's middags zonshoogte genomen en bevonden ons omstreeks 9 graden Noorderbreedte en 50 graden Westerlengte, ten Oosten van Barbados. Het was smoorheet, de zeilen hingen slap tegen de stengen. Een ieder gevoelde zich loom en mat; alleen mijn jongen bleef opgeruimd en verblijdde zich in een spoedige thuisreis en het wederzien van zijn moeder. Hij babbelde en snapte maar door, en merkte niet wat ons, ervaren zeelieden, reeds eenige uren met bezorgdheid vervulde, dat die stilte, bij zoo drukkende warmte, gewoonlijk niet veel goeds voorspelt.

Het duurde dan ook niet lang, of ik noodzaakte den jongen naar beneden te gaan, want de lucht werd hoe langer hoe zwarter en hoewel er geen zuchtje gevoeld werd, liet de schipper alle zeilen reeven en alles wat op dek was, vastsjorren.

»Ge hebt zeker nooit gehoord van een tornado?« vroeg stuurman Dwars aan Jan, die met open mond steeds zat te luisteren.

»Neen, stuurman,« antwoordde Jan, »op school heb ik dat ding nooit hooren noemen.«

»Nu, ik hoop, dat je zoo oud je moogt worden, nooit daarmee kennis maakt. Een tornade of cycloon, zooals die in de West opkomt, is wel het ongelukkigste wat een zeeman ontmoeten kan. Het is een wervelwind, die alles verwoest wat hij op zijn weg ontmoet. Strijkt hij over het land heen, dan werpt hij de dikste boomen als stroohalmen ter aarde, huizen vernielt hij in weinige seconden en brengt dood en verderf langs den weg, dien hij volgt.

Te midden van zoo'n cycloon kan een schip bladstil liggen, terwijl het op een gezichtsafstand getuige is hoe andere schepen met volslagen ondergang bedreigd worden en menschenlevens gevaar loopen, zonder dat men een vinger kan uitsteken tot redding.

Maar komt men ook in den cirkel, dien de storm steeds voortgaande met ontzagwekkende snelheid beschrijft, dan

baat geen zeemanschap of kunst, en moet men zich op Gods genade verlaten en op de zeewaardigheid van den bodem, dien men onder zich heeft.

Zulk een cycloon beliep ons in den namiddag. Onder verblindend weerlicht en vervaarlijk gerommel van den donder werd de eerst zoo spiegelgladde zee een woelige, onrustige watermassa. De hevige rukwinden zweepten de golven op en de witgekuifde baren braken tegen den voorsteven en sloegen over het dek. Hoewel de zon nóg hoog aan den hemel stond, was het zoo donker als de nacht en de bliksemschichten doorklieften zonder ophouden de lucht. Het was een weer, waarin zelfs de meest onvervaardde matroos beefde als een blad; want de eene slag volgde op den anderen met een knetterend geluid alsof de hemel in tweeën scheurde. Nog voor het 's avonds zes uur was, hadden we reeds den grooten mast verspeeld, en moesten we het want kappen om eenigszins stuur te kunnen houden.

Na een moeilijken nacht te hebben doorgebracht, waarin niemand een oogenblik rust had kunnen genieten, hoopte men dat de morgenstond verandering zou brengen. Maar die hoop bleek ijdel; integendeel scheen het alsof de storm in hevigheid steeds toenam. Het water vertief zich bergen hoog. Nu eens werd de »Mercurius« opgeheven als ware het een notedop, om in hetzelfde oogenblik in den donkeren afgrond gestort te worden. Doch hoe het vaartuig ook steunde en kraakte, als kermde het onder de woedende slagen der beukende golven, het hield zich goed en bleef dicht. Tot aan den middag bleven we tegen den storm in worstelen, terwijl vier man, met touwen vastgesjord, aan het stuurrad stonden, om de bevelen van den schipper, die in dien orkaan ternauwernood gehoord werden, na te komen. Alle hens was op het dek en werkte aan de pompen, om het schip van de ontzettende hoeveelheid water, die we over kregen, te ontlasten. Tegen drie uur in den middag kregen we een stortzee, zoo geweldig, als ik na

dien tijd nooit aanschouwde ; en toen wij, eenigszins be-  
komen van den schrik, rondkeken, bleek het, dat de schipper  
met een deel van de campagne overboord was geslagen.

In het huilen van den storm hadden wij zijn nood-  
kreten niet gehoord en al hadden wij die gehoord, we  
zouden volkomen onmachtig geweest zijn hem hulp te  
bieden.

In deze hachelijke oogenblikken moest ik als eerste  
stuurman het kommando overnemen.

Daar de matrozen ten gevolge van den ingespannen  
arbeid uitgeput en door de hooge zeeën, die we steeds  
over kregen, doornat waren, gaf ik bevel ieder een extra-  
oorlam uit te deelen.

De bottelier, die mede aan de pompen stond, begaf zich  
naar beneden om wat van de aanzienlijke hoeveelheid rum,  
die we te Jamaica hadden ingeslagen, te halen en kwam  
weldra terug, gevolgd door mijn kleinen jongen.

Het was den knaap, die in mijn hut reeds uren alleen  
had doorgebracht, al te benauwd geworden en het zware  
slingeren van het schip en de hevige donderslagen hadden  
hem zoodanig met vrees vervuld, dat hij mij met tranen  
bad, bij mij te mogen blijven. Helaas, nog zou ik mij de  
grauwe haren van spijt uit het hoofd kunnen rukken, dat  
ik de zwakheid had, het verzoek van den knaap toe te  
staan !

Ik bond hem stevig aan de verschansing vast, dicht bij  
den stuurstoel en zie den knaap nog, zooals hij tegen die  
verschansing gekniel, den Heere om redding bad.

Daar het hoe langer hoe meer ondoenlijk bleek het  
schip met den kop in den wind te houden, gaf ik bevel  
zoo mogelijk te wenden, om dan voor den storm af, met  
zooveel zeil op als we nog konden aanslaan, heen te  
vluchten.

Bedaard en met overleg werd dat bevel door mijn mannen  
uitgevoerd en nu ging het voort in vliegende vaart, steeds

in dezelfde richting, die de stormwind nam. Maar zoo snel werd het schip niet door den orkaan voortbewogen, of huizenhooge baren beliepen ons van achteren en vielen met donderend geraas over ons heen, alles medevoerende wat niet stevig genoeg vastgesjord was, Als zoo'n ontzettende golf over ons heen was gegaan, richtte mijn oog zich allereerst naar de plaats, waar mijn kind zich bevond, totdat« . . . . hier bedekte stuurman Dwars zich het gelaat met de handen en stakte zijn stem bij de herinnering aan dien vreeselijken nacht, — »totdat ik, toen opnieuw een ontzettende waterberg over ons heen ging, een doordringenden kreet hoorde en, als door schrik verlamd, zag hoe het verwoede element met de verschansing, in zijn alles verwoestende vaart, ook mijn kind had medegesleept.

»Mijn kind ! mijn kind !« gilde ik uit, »redt mijn kind!« Maar de woedende storm overstelpte mijn angstgeschreeuw; aan redding kon zelfs niet gedacht worden.

Terwijl de roergangers mij vastgrepen om mij te belletten over boord te springen, wat ik zeker in dat oogenblik en zonder eenig nut, zou gedaan hebben, beproefde ik bij het licht der blauwe stralen van het hemelvuur nog iets van den knaap te ontdekken. Helaas, ik zag mijn kind nimmer, nimmer weer ! Daarginds in het verre Westen rust mijn jongen op den bodem van de onpeilbaar diepe zee der Antillen, totdat de bazuin eenmaal schallen zal en ook de zee haar dooden zal moeten teruggeven ! Doch hoe smartelijk mij dat verlies trof, toch heb ik later dankbaar leeren verstaan, dat de godvreezende zoon eener vrome, zalige moeder, zooals mijn dierbare Maaïke is geweest, daarboven reeds de hemelsche rust en zaligheid geniet, terwijl ik nog met zorg en moeite op deze aarde de dagen tel, en met verlangen blijf uitzien naar het oogenblik, dat ik mijn Jan in den hemel zal mogen ontmoeten.«

Stuurman Dwars zweeg en in gedachten verzonken dacht hij er niet aan zijn geschiedenis te vervolgen.

Onze scheepsjongen stoorde hem echter in die mijmering en vroeg :

»En hoe liep het verder met de »Mercurius« af, stuurman ?«

»Het scheen wel,« vervolgde Dwars, »dat de woedende zee bevredigd was, toen zij haar jeugdig slachtoffer in haar schoot had geborgen. De storm begon spoedig te bedaren en hoewel de zee den volgenden dag nog zeer hoog stond, kon een deel der bemanning eenige uren rust nemen, na een inspanning van tweemaal vier en twintig uren.

Toen de zon weer zichtbaar werd en ik kon waarnemen waar we ons bevonden, bleek het dat we wel drie dagen uit den koers waren geslagen. Met behulp van een noodmast, in de plaats van die, welke over boord was geslagen, keerde ik naar Curaçao terug om de »Mercurius« te laten nazien en om te repareeren, daar ik, zoo gehavend als we waren, de reis naar het vaderland niet durfde voort te zetten.

Die terugreis is wel de moeilijkste geweest, die ik ooit gemaakt heb. Het scheen wel of de »Mercurius« de schade en het tijdverzuim wilde inhalen ; want van dat oogenblik af hadden we niet den minsten tegenspoed. Maar met te meer angst zag ik het oogenblik naderen, dat ik het vaderland zou weerzien. Wat zou ik mijn Maaïke moeten zeggen als ik alleen terugkwam ? Toch kwam dat oogenblik, en met een bevend hart en knikkende knieën naderde ik de woning, waar mijn vrouw met haar moeder samenwoonde. Maar nauwelijks had men mijn aankomst bespeurd, of de burens kwamen naar buiten en zagen mij met medelijden en deernis aan, alsof ze wisten, welk een droevige tijding ik meebracht. Daar ging de deur mijner woning open en in plaats dat mijn Maaïke mij met een welkomstgroet tegemoet snelde, zag ik haar moeder staan, evenals ik, bevende en met tranen in de oogen. Eén oog-

opslag slechts en ik zag dat een nieuwe ramp mij had getroffen. Het zwarte rouwkleed, dat mijn vrouws moeder droeg, verklaarde mij waarom Maaïke mij niet als naar gewoonte om den hals viel.

Zonder een woord te spreken viel ik op een stoel neer in het vertrek, waar ik zoovele aangename uren in het bijzijn mijner vrouw had doorgebracht; en zonder dat de weenende moeder mij nog een woord had gezegd, wist ik dat mijn lieve vrouw aan de langzaam uitterende ziekte, die haar ondermijnd had, was bezweken.

Twee dagen lang, vertelden mij later haar moeder en de buurvrouwen, die aaz het sterfbed mijner vrouw hadden gestaan, had zij het vreeselijk benauwd gehad en had zij in ijlende koorts over man en kind geroepen, die in levensgevaar verkeerden.

Toen was zij rustig geworden en had haar moeder tot zich geroepen :

»Zeg aan Jan, dat ik met volle verzekering in het geloof dat de Heere Jezus mij in Zijn bloed gewasschen heeft, ben heengegaan, en dat ik hoop hem in den hemel weer te zien.«

»En hebt gij niets te zeggen aan den kleinen jongen, die zoo bitter bedroefd zal zijn, als hij zijn moeder zal moeten missen?« had toen mijn schoonmoeder gevraagd.

»En toen,« vervolgde de stuurman, »en ik word er nog koud van, als ik er om denk, toen gleed een gelukkige lach over het gelaat van de stervende moeder. »Mijn lief kind is mij reeds voorgestaan naar het Vaderhuis!« en de armen uitbreidende riep zij tot tweemaal toe: »Ja, Heer Jezus, ik kom, ik kom!« en mijn lieve vrouw was uit haar lijden verlost. En in denzelfden nacht, en naar mijn berekening op hetzelfde uur, had de Heere moeder en kind tot zich genomen, en stond ik, daar ook mijn vader reeds eenige jaren overleden was, weer alleen op de wereld.

Hoe jammerlijk de grootmoeder aanging, toen ik moest

vertellen, dat Jan in dien geduchten storm overboord sloeg, zal ik maar niet verhalen. De oude vrouw had twaalf jaar lang den knaap bemind en gekoesterd, als ware het haar eigen kind.

Van de jaren, die op deze gebeurtenissen volgden, wil ik evenmin spreken. Mijn ziel was in opstand tegen God, die mij zoo bovenmate, naar ik meende, had beproefd. Het leven had voor mij geen waarde meer, en ik gaf mij over aan de begeerlijkheid van mijn hart. Wat kon het mij schelen of ik veel of weinig verdiende, er was geen vrouw, die op mij wachtte, geen kind, waarvoor ik te zorgen had. Het was mij alles onverschillig geworden. Ik leefde zonder God en buiten Christus voort, en trachtte steeds de pijnlijke herinnering aan mijn geleden verlies door de dolzinnigste dingen te verdrijven.

Maar als ik weer aan boord terug was, en mij in de stilte van den nacht, aan het stuurrad gezeten, den kleinen jongen voorstelde, zooals ik hem daar in biddende houding tegen de verschansing aangeleund, voor het laatst had gezien; als ik mij de woorden te binnen bracht, die zijn stervende moeder had gesproken, dan werd het daar in mijn binnenste onrustig. En Gode zij dank, het was een heilige onrust. De Heere hield niet op met kloppen en eerst toen ik mij met al mijn schuld en zonde aan Hem had overgegeven, daalde hemelsche vrede in mijn zfel, en hield ik op Hem te beschuldigen iets onrechtvaardigs te hebben gedaan.

Twintig jaren zijn sedert voorbijgegaan, maar de zekerheid, dat ik mijn vrouw en mijn kind zal ontmoeten in eeuwige gelukzaligheid zal geen macht ter wereld mij kunnen ontnemen. Dat wederzien, mijn jongen, zal gelukkig zijn! en ik hoop hartelijk dat de Heere geven wil, dat je ook eenmaal mijn Jan zult ontmoeten en met hem voor den troon van den Heere Jezus in aanbidding zult mogen neerknielen!«



En nu, naar kooi! Zeg Pieters dat hij mij komt aflossen, en vraag vóór ge slapen gaat, den Heere dat Hij je hart vernieuwe en je tot Hem bekeere. Jongen, ik dien den Heere Jezus al twintig jaren lang; geloof me, Hij is een liefderijk Meester en Zijn dienst is een zalige, vertroostende, en wat men ook beweren mag, een gemakkelijke dienst.«

---

## HOOFDSTUK XI.

### Schipper Dekkers doet goede zaken en Jan verheugt zich in een spoedige thuiskomst.

---

Zonder tegenspoed van eenige beteekenis vervolgde »De Zwaluw« haar reis, nu eens deze, dan gene haven aandoende, om daar goederen te lossen en andere in te nemen.

Met verbazing bemerkte onze scheepsjongen hoe gemakkelijk schipper Dekkers met de vreemde kooplieden, die dikwijls aan boord kwamen, kon spreken. Als Jan den schipper, wanneer hij zoo'n vreemden gast in zijn kajuit op bezoek had, moest bedienen, dan werd hij jaloersch op de vaardigheid, waarmede Dekkers zich in de voor Jan geheel onverstaaanbare talen kon uitdrukken. Al begreep hij er geen woord van, toch luisterde hij met genoegen naar dat gebabbel, of maakte zich vroolijk als hij de drukke bewegingen zag, waarvan de vreemde dingen die gesprekken deden vergezeld gaan.

Wanneer zoo'n vreemde gast vertrok en het afscheid van den schipper bijzonder hartelijk was, dan wist Jan reeds wat dat beduidde.

»Het zal morgen weer werkdag zijn!« riep hij zijn

kameraden dan toe, »die vreemde sinjeur gaf den schipper wel zesmaal de hand voor hij heenging !«

»Laat den oude maar gaan !« was gewoonlijk het antwoord, en met »den oude« werd schipper Dekkers bedoeld, »hij weet zijn zaakjes wel, en je kunt er op rekenen, maat, dat als die vreemde stoethaspel in zijn schik is, onze schipper niet minder tevreden is.«

In den regel kwam het vermoeden van Jan uit ; den volgenden dag moest er dan druk gewerkt worden. Sloepen en prauwen voeren dien dag geregeld af en aan, en ontvingen de kisten en vaten, die in het ruim gestapeld waren en die door de matrozen met takels werden opgeheschen. En als onze scheepsjongen in het ruim van »De Zwaluw« keek, kon hij, ook al had men den ganschen nacht doorgewerkt, ternauwernood zien dat de lading verminderd was, want het was verbazend, hoeveel daar wel geborgen kon worden. Had de schipper in ruil voor de afgegeven goederen nieuwe in de plaats ontvangen, dan werden de zeilen weer ontplooid en een andere havenplaats opgezocht om daar weer hetzelfde te verrichten.

Voor Jan vlogen de dagen om als uren. Steeds was er iets nieuws te zien of iets belangrijks op te merken ; nimmer had hij zulk een prachtig blauwe lucht gezien of zulk helder doorschijnend water als in die zuidelijke streken. En visschen ! Het hart van den jongen ging open als hij die ontzettend groote scholen visch voorbij zag zwemmen, die een breede, donkere streep in het heldere water vormden. Onze Jan had dan ook ruimschoots gelegenheid om aan zijn liefhebberij om te visschen te kunnen voldoen ; alleen moest stuurman Dwars hem leeren, dat het in volle zee anders visschen is dan in de polders in Holland. Aan een lange lijn of touw werden op gelijke afstanden kleine touwtjes, ieder voorzien van een vischhaak en een stukje spek, vastgemaakt, en die lijn langzaam uitgevierd. Spoedig verraadde het rukken aan het touw, dat het tijd werd weer

in te palmen, en weldra spartelden dan een aantal makreelen, die in verbazende hoeveelheden daar werden aangetroffen, op het dek. Manus de hofmeester wist er wel raad mee en Jan moest erkennen, dat een versch gebakken makreel wel zoo lekker was als de blikjes, die hij gewoonlijk voor zijn moeder thuis bracht.

Eindelijk had schipper Dekkers de laatste haven, die hij zich voorgesteld had te bezoeken, bereikt, en de eilanden Zante en Cephalonika ten westen van Griekenland bezocht. Op de terugreis zou men de stad Palermo op Sicilië nog aandoen en dan regelrecht doorzeilen naar Carthagena in Spanje, waar de schipper verwachtte nog andere straatvaarders te ontmoeten, om dan gezamenlijk den terugtocht naar het vaderland te aanvaarden.

Het vooruitzicht over eenige weken zijn moeder te zullen wederzien, vervulde den scheepsjongen met blijdschap; want al maakten wij er tot nu toe geen melding van, hij had dikwerf naar zijn moeder verlangd. Hoe aangenaam de reis tot nog toe was geweest, toch was dikwijls het verlangen bij hem opgekomen, al ware het maar voor een half uurtje, eens bij moeder thuis te zijn. Haar vermaning om zijn Bijbel niet ongebruikt te laten was hij trouw nagekomen, en in zijn catechismus had hij meer gelezen dan zij wel zou verwacht hebben.

Als de noodzakelijkste werkzaamheden des Zondags aan boord hadden plaats gehad, kwamen de schepelingen, in zoover zij niet op het dek moesten aanwezig zijn, bijeen, en schipper Dekkers las naar de goede gewoonte in die dagen een kapittel uit den Bijbel voor; uit een gebedenboek las hij ook een gedeelte, de schepelingen zongen een psalm en in den regel zou zulk een godsdienstoefening in de kerk, zooals de matrozen hun vergadering noemden, in een half uur zijn afgelopen. Maar stuurman Dwars had altijd aanleiding genoeg om zijn volkje over het voor-gelezene toe te spreken en de schipper keurde dit steeds

goed. Hij hield geen lange preek, want de stuurman wist dat zijn matrozen daar nu niet zoo bijster op gesteld waren, maar toch luisterde een ieder gaarne naar hem; en als dan de oude stuurman den schipper verlof vroeg te mogen danken, dan was er niemand aan boord of hij erkende, dat de stuurman zoo hartelijk bidden kon, wat altijd toch liever aangehoord werd dan het voorgelezen gebed.

. In den middag nam Jan zijn catechismusboek ter hand en stuurman Dwars vervulde dan de plaats van moeder of den dominee, en overhoorde den jongen en besprak met hem de vragen. Jan was dan ook overtuigd, dat zijn moeder zeer tevreden zou zijn als hij, terugkomende, zonder eenige fout het langste antwoord uit den catechismus kon opzeggen!

Met iederen dag verheugde hij zich bij voorbaat in dat wederzien. En wat zou zijn moeder in haar schik zijn met de mooie dingen, die hij nu al verzameld had. Als »De Zwaluw« voor eenige dagen voor den wal lag, had Jan de fraaiste schelpen opgezocht en daar waren er bij, prachtig van kleur en zoo groot als een kinderhoofd. Die zouden thuis te pronk op den schoorsteenmantel gezet worden en zijn moeder zou aan de burens zeggen: »Die fraaie hoorns en schelpen heeft mijn jongen zelf uit de Middellandsche Zee meegebracht!« En wat zou het mensch gelukkig zijn met den fraaien doek, dien hij voor haar gekocht had!

Toen de schipper toch Jan verlof gaf met stuurman Dwars de stad Palermo te gaan bezichtigen, had hij, wel wetende dat men aan den wal niet veel heeft als de beurs plat is, den jongen een paar groote geldstukken in de hand gedrukt.

Jan kende de waarde van die vreemde geldstukken niet, maar stuurman Dwars zooveel te beter, en toen Jan het voornemen te kennen gaf iets voor zijn moeder te willen

koopen, had de stuurman voor den jongen het woord gedaan en was na veel loven en bieden de prachtige doek, zwart met roode en gele strepen en lange franje aan de beide einden, het eigendom van Jan geworden.

Stuurman Dwars had uit eigen beurs een ketting gekocht van echte bloedkoralen, om die bij den doek te voegen, zoodat Jan in de wolken van vreugde was.

Als hij weer thuis zou zijn, zou zijn moeder den eersten Zondag, als zij naar de kerk ging, dien doek moeten omdoen en de bloedkoralen om den hals en zóó, dat een ieder die kon bewonderen.

Een van de beide geldstukken had Jan goed weggeborgen, en de stuurman had hem beloofd, wanneer men weer in het vaderland terug zou komen, een goed woord bij den schipper te doen en dan zouden er nog wel eenige blanke daalders bij komen. Alles lachte den scheepsjongen toe, er was niets dat hem in eenig opzicht bekommering of onrust baarde.

Anders was het met schipper Dekkers en stuurman Dwars gesteld.

Toen men de Spaansche haven bereikt had, kwam de schipper tot de minder aangename ontdekking, dat hij minstens acht dagen te laat kwam. Een aantal straatvaarders hadden zich voor een paar weken daar wel verzameld, maar hadden, toen het generaliteits-oorlogsschip hen daar had opgezocht, gezamenlijk den terugtocht ondernomen. Er viel dus op bescherming van een schip der Staten niet te rekenen en schipper Dekkers zag zich dus genoodzaakt alleen den weg naar Holland te aanvaarden. Daarbij waren berichten van andere koopvaarders ingekomen, dat voor den ingang van de straat van Gibraltar onderscheiden prauwen van Barbarijsche zeeroovers waren gezien, zoodat den schipper de grootste waakzaamheid en voorzichtigheid werd aanbevolen.

Stuurman Dwars, die allereerst die minder aangename

tijdingen van den schipper vernam, haalde gelaten de schouders op.

»'t Is niet de eerste maal, schipper, dat we alleen met Gods hulp de thuisreis moeten aanvangen. Als de Heere ons verder helpen wil en »De Zwaluw« haar naam geen schande aandoet, dan heb ik er nogal geen zwaar hoofd in.«

Niettemin was stuurman Dwars op tegenweer bedacht, en terwijl den man op den uitkijk werd aangezegd scherp uit te zien en voor elk vreemd of verdacht zeil onmiddellijk te waarschuwen, onderzocht hij met den schipper de wapens aan boord en werd het koperen stukje geschut, dat bij den steven stond en dat gewoonlijk gebruikt werd om er eereschoten mee te lossen, nagezien en de lont vernieuwd.

---

## HOOFDSTUK XII.

### Drie tegen één!

Onze scheepsjongen had spoedig gemerkt, dat er iets ongewoons gaande was, en hoewel moedig van aard, gevoelde hij zich toch volstrekt niet op zijn gemak, toen de stuurman hem de reden van die buitengewone bedrijvigheid mededeelde.

Daarbij waren de verhalen, die de matrozen hem van de wreedheid der Barbariische zeeschuimers deden, weinig geschikt om zijn vrees te verminderen, en met arendsoogen keek hij mede uit om voor ieder zeil, dat in het gezicht kwam, te waarschuwen.

Meermalen zat hij uren lang in het kraaiennest boven in den grooten mast en tuurde in het rond, terwijl hij met

stille verzuchting den Heere bad hem toch behouden weder thuis te brengen.

»De Zwaluw« was de straat van Gibraltar reeds door, en tot nog toe had zich niets voorgedaan, dat de kwade geruchten, die schipper Dekkers had vernomen, kon rechtvaardigen. Nog altijd had men het prachtigste weer dat men zich denken kan, maar juist dat schoone weer, die kalme zee en het gemis aan een flinke bries maakten het scheepsvolk bezorgd.

Als de zee hoog liep was er minder gevaar van de zee-roovers te vreezen, die zich met hun vaartuigen niet aan een onstuimige zee durfden wagen, maar meer de kust zouden houden. En als er een flinke bries woei kon »De Zwaluw« het in snelheid van iedere rooversprauw winnen. Maar nu ging men traag voort, niettegenstaande al het zeil uitgespannen was, dat »De Zwaluw« kon dragen.

Voortdurend zag men den schipper in druk fluisterend gesprek met den stuurman, en Jan zag wel aan hun gezichten, dat ook zij zich minder gerust gevoelden.

Het was de tweede dag nadat men de rotsen van Spanjes zuidelijkste punt was voorbijgezeild en omstreeks vier uur in den namiddag, toen Jan als een eekhoorn zoo vlug uit het want naar beneden klauterde en stuurman Dwars toeriep: »Drie zeilen aan bakboord!«

Stuurman Dwars hield de hand omhoog om de oogen tegen de stralen van de zon te beschutten en tuurde in de aangewezen richting. Op hetzelfde oogenblik riep ook de man, die op den uitkijk zat: »Zeil aan bakboord!«

Eenige oogenblikken zag de stuurman naar de schepen, die aan den gezichteinder nauwelijks zichtbaar waren, maar die weinige oogenblikken waren voor zijn geoefend oog voldoende.

»Roep den schipper, Jan!« beval hij kort, en deze verscheen onmiddellijk op het dek.

Ook schipper Dekkers tuurde naar de zeilen, die aan

den gezichteinder opdoemden, en na met den stuurman eenige woorden gefluisterd te hebben, keek hij met een bedenkelijk gezicht naar de zeilen, die bijna slâp tegen de masten hingen.

»Alle hens op dek!« beval hij, en ook de matrozen, die de wacht in den avond zouden hebben en rustig in hun kooi sliepen, waren in een oogwenk boven en zagen met geen minder bezorgdheid dan hun schipper naar de schepen aan den horizon, die door den vorm hunner zeilen, aller onrust gaande maakten.

De drie vreemde schepen schenen ook »De Zwaluw« ontdekt te hebben, want zij veranderden hun koers en het was weldra duidelijk, dat zij recht op den koopvaarder aanstuurden.

Peters, de bootmansmaat, die naast Jan stond, zeide tot hem: »Als de wind zoo blijft, zitten die drie knapen ons op den hals en heb je de poppen aan het dansen! 'k Wou wel voor een maand gage, dat er storm opstak, dan vlogen we die Mooren voorbij en lachten ze in het voorbijgaan uit!«

»Zijn dat Mooren?« vroeg Jan, die beefde als een blad.

»Zie je dat dan niet! die middelste met dat driekante bramzeil is de grootste en je kunt er op aan, dat hij roeiers aan boord heeft!«

»Roeiers?« vroeg Jan half ongeloovig.

»Zeker, roeiers! Als we niet uit de voeten kunnen komen, steken zij de roeispanten uit en . . . maar, dat is een goede gedachte van den schipper!« en Peters ijfde naar zijn plaats om het bevel van den schipper te helpen uitvoeren.

Schipper Dekkers, ziende dat de zeeroovers, waaraan niet langer behoefde getwijfeld te worden, óp »De Zwaluw« aanhielden en een ongelijken strijd willende voorkomen, liet voor den wind afhouden, en »De Zwaluw« wenden. Had men het geluk den zeeroovers voor te blijven, dan mocht men eenigszins uit den koers raken, maar men had



ook het voordeel als de duisternis viel aan de vervolging te ontkomen, en, als met het ondergaan van de zon de wind aanwakkerde, het onveilige vaarwater te kunnen ontvluchten. Doch hoewel de wind nu in alle zeilen blies, toch zag men duidelijk, dat de lichtere schepen der zee-roovers het steeds wonnen op den zwaargeladen koopvaarder.

Alsof men de bedoeling van den schipper had doorzien, veranderden de twee kleinste schepen der zeeroovers van koers; en terwijl de grootste recht op »De Zwaluw« aanhield, was de toeg der twee anderen om zooveel op den koopvaarder te winnen, dat hij spoedig door het drietal zou zijn ingesloten.

»De schelmen willen ons insluiten!« riep de schipper, die iedere beweging van zijn vervolgers bleef gadeslaan.

Daarop zich tot de mannen wendende, die rondom hem geschaard waren, sprak hij hen aan.

»Mannen!« en schipper Dekkers wees met de hand naar de schepen, »waaraan geeft ge de voorkeur? Aan een leven van harde slavernij en mishandeling of aan een eerlijken strijd? Bedenkt, dat als we weerstand bieden, er bloedvloeien zal en menigeen den avond niet meer zal zien!«

»Liever dood, dan in handen der Turken!« riepen eenigen.

»Geef ons wapens!« riepen anderen.

Stuurman Dwars zette de muts af; Jan volgde zijn voorbeeld en hoorde den stuurman zeggen: »Heere, behoed ons als het met Uw heiligen wil is overeen te brengen, en mocht het in Uw wijzen raad anders beschikt zijn, geef mij dan te vallen met eere, en een zalig wederzien van mijn lieve vrouw en kind, om U eeuwiglijk te kunnen loyen. Amen.«

Ook onze Jan bad. »Heere,« zeide hij, »laat mij nog niet sterven, maar geef om 's Heeren Jezus wil, dat ik mijn moeder nog terug zie!«

Weldra verschenen de matrozen op het dek, een ieder

hetzij met een vuurroer of een bijl gewapend. Enkelen hadden de wapens versmaad, maar hielden hun scherpe messen gereed, waarmee zij meer vertrouwd waren, en die gevaarlijker wapenen in hun handen waren dan een vuurroer.

Ook het koperen kanon werd geladen en de brandende lont angeblazen, om op het eerste teken te kunnen vuur geven.

Na die voorbereidselen wachtte heel de bemanning in angstige spanning op de dingen, die komen zouden.

Schipper Dekker wenschte vóór alles, niet de eerste te zijn om de vijandelijkheden te beginnen, en toch was het duidelijk, dat de Moorsche vaartuigen kwade bedoelingen hadden.

Hoewel »De Zwaluw« zijn naam geen schande aandeed, maar ondanks den zwakken wind een behoorlijke vaart behield, vorderde het vaartuig toch niet zooveel, dat het op de Mooren in afstand begon te winnen.

Te vergeefs keek stuurman Dwars naar de masten of het mogelijk was nog hier of daar een zeildoek te spannen, alle raas en stengen voerden zeil.

Slechts één middel om een versnelde vaart te krijgen was mogelijk. Als een deel van de lading overboord zou worden geworpen, zou »De Zwaluw« het wellicht in snelheid op de vervolgers kunnen winnen.

Stuurman Dwars deed den schipper dezen voorslag, maar deze antwoordde: »Ge weet, stuurman, dat de lading ons niet toebehoort, maar den reeder die ons uitzendt. We zijn als eerlijke mannen verplicht het uiterste te beproeven, om schip en lading behouden binnen te brengen. Maar al ging ik er ook toe over om »De Zwaluw« te lichten, dan nog zouden er minstens een paar uren heengaan, voor we zooveel van onze kostbare lading overboord hadden geworpen, dat het op de snelheid van »De Zwaluw« merkbaar zou zijn.«

Stuurman Dwars moest erkennen dat de schipper gelijk



„Die heeft vooreerst zijn portiel!” blz. 74

had ; het zou toch niet baten, want het grootste der rooverschepen bleef niet alleen op gelijken afstand van den koopvaarder, maar had ook de slaven, die het aan boord had, aan het roeien gezet.

Zeker wel een dertigtal paar roeispanten gingen regelmatig, als werden ze door één man bewogen, op en neer, en gaven aan het Moorsche vaartuig, dat evenals »De Zwaluw« alle zeilen voerde, een zoo snellen gang, dat schipper Dekkers alle hoop opgaf om nog vóór het ondergaan der zon buiten het bereik der Mooren te blijven.

Reeds hoorde men van het derde vaartuig, dat het lichtste van de drie, tevens het vlugste was, een vervaarlijk geschreeuw en weinige oogenblikken daarna zag men de rookwolkjes opstijgen en hoorde men den slag van de afgevuurde musketten, wier kogels wel hier en daar in de zeilen gaten boorden, maar overigens geen schade aanrichtten.

Schipper Dekkers scheen op die vijandelijkheid gewacht te hebben, en geen uitzicht ziende om den strijd te ontloopen, gaf hij bevel den steven te wenden in de richting van het vaartuig, dat het eerst vuur had gegeven.

Zelf richtte hij daarop het koperen geschut en terwijl de matrozen druk in het want bezig waren met de vele zeilen, bracht hij de brandende lont aan het zundgat.

Een donderende knal, die zich over het watervlak voortplantte, deed onzen scheepsjongen verschrikt opspringen.

Al het scheepsvolk keek, toen de rookwolk door den zwakken wind was weggevaagd, uit of het schot doel had getroffen.

Aanvankelijk scheen het alsof de zeeroover ongedeerd was gebleven, doch weldra bleek het den schepelingen, dat schipper Dekkers juist en goed had gericht.

De Moor zag zijn vaartuig onder de waterlijn getroffen, en daar dit snel vol water en gevaar liep van te zinken, bracht hij zijn boot uit.

Een gejuich ging aan boord van »De Zwaluw« op.

»Die heett vooreerst zijn portie!« hoorde Jan door een der matrozen zeggen, »als de schipper zoo gelukkig is, die andere twee te treffen, dan zullen we den dans nog wel ontspringen.«

Met zorg werd het stukje geschut weder geladen en thans op het grootste vaartuig gericht, dat ieder oogenblik nader kwam, te meer omdat »De Zwaluw« door het wenden eenige kostbare oogenblikken had moeten verliezen.

Terwijl Dwars het roer zoo aanlei dat »De Zwaluw« met den kop tegenover den vervolgenden Moor kwam te liggen, gaf de schipper opnieuw vuur.

Men zag den mast, die het groote driekante zeil droeg, aan boord van den zeeroover wankelen en vallen, waarop een aantal Mooren de touwen begonnen te kappen.

Maar tevens zag de schipper tot zijn ontsteltenis dat het koperen kanon, misschien wel omdat het te zwaar geladen was geweest, gesprongen was. Een nauwelijks zichtbare scheur waarschuwde, dat het volgende schot eer den verdediger dan den vijand nadeel zou toebrengen.

Van spijt stampte schipper Dekkers op het dek, terwijl hij het moest aanzien, dat de beide Moorsche schepen hem zoo dicht naderden, dat iedere kans om den strijd te ontkomen moest opgegeven worden.

Door de onzichtbare roeiers voortbewogen, naderde de Barbariische zeeroover »De Zwaluw« en was den koopvaarder spoedig zóó dicht nabij, dat de entertouwen met de groote ijzeren haken werden uitgeworpen, en de beide schepen zij aan zij kwamen te liggen.

Onze Jan, hoewel over het geheele lichaam bevende, had ook een bijl gegrepen, om zich tegen den eersten Moor, die hem te na zou komen, te kunnen verdedigen. Doch op eenmaal voelde hij zich bij den kraag van zijn wambuis vastgegrepen, en werd hij door de krachtige vuist van stuurman Dwars naar de trap geduwd, die naar de kajuit leidde.

»Maak dat je beneden komt!« sprak de stuurman Jan toe, en deze was, hoewel hij weerstreefde, genoodzaakt de trap af te dalen.

»Jij bent tegen dat volk niet opgewassen!« sprak de stuurman, »bid voor je ouden vriend!« Tegelijkertijd wierp Dwars het luik dicht, zoodat Jan van hetgeen boven geschiedde niets meer zag.

Hij ijldde naar de hut van den schipper om door de vensters van de kajuit nog iets waar te nemen, maar hij zag niets dan de eindelooze zee. Maar boven zich hoorde hij een ontzettend geweld. De vuurroeren knalden, en het geschreeuw der Mooren en der matrozen, die zich als leeuwen verdedigden tegen hun bespringers, vervulde de lucht.

Hoe moedig Jan zich ook gevoeld had, toch werd de angst bij het ontzettend leven, dat hij boven zich hoorde, hem te sterk en sidderend viel hij op de knieën en bad stamelend om hulp in den ongelijken strijd, die daarboven gevoerd werd.

Lang duurde de worsteling niet, die de bemanning van »De Zwaluw« op leven en dood met de Mooren had aangevangen. Door de overmacht overmand, moesten de schepelingen, die het leven in den strijd hadden behouden, het tegen den vijand opgeven.

Met een kloppend hart had Jan geluisterd en toen het rumoer op het dek eenigszins bedaard was, hoopte hij reeds, dat de zeeroovers waren afgedeiind, toen het luik geopend werd en eenige Mooren met de wapens in de hand naar beneden stormden.

---

## HOOFDSTUK XII.

## De gevangenen der zeeroovers.

Sidderend van angst kroop onze scheepsjongen in een hoek van de kajuit, niet anders denkende of die groote kerels met hun bruine gezichten zochten hem met de gebogen, sikkelvormige sabels van het leven te berooven.

Terwijl Jan met gesloten oogen den gevreesden slag afwachtte, voelde hij zich opeens ruw aangegrepen en werd hij in een taal aangesproken, waarvan hij natuurlijk geen woord verstond.

Op een wenk van den Moorschen zeeroover, die hem had aangegrepen, en die de aanvoerder van de bende scheen te zijn, werd Jan naar boven gesleurd en aan handen en voeten gebonden op het dek geworpen.

Terwijl een deel der zeeroovers zich beneden bezig hield met een voorloopig onderzoek naar de waarden, die de schipper aan boord had, en de lading, die »De Zwaluw« in had, brachten de overigen een kabeltros uit, om het buitgemaakte koopvaardijship aan het rooversvaartuig te bevestigen.

Inmiddels had Jan gelegenheid rondom zich te zien, en met huivering zag hij hoe ontzettend de strijd was geweest, die de bemanning van »De Zwaluw« tegen den overmachtigen vijand had gevoerd.

Op vele plaatsen van het dek waren groote plassen bloed zichtbaar en verscheiden zeeroovers zoowel als matrozen van »De Zwaluw« lagen ontzield, onbeweeglijk ter neer. Zij, die door het zwaard der Mooren niet doodelijk waren getroffen, waren evenals Jan aan handen en voeten gebonden, en de woeste wraakkreten van de gevangenen,

die wel wisten welk lot hun boven het hoofd hing, getuigden niet van stille onderwerping.

Jan zag allereerst uit naar stuurman Dwars. Van heel de bemanning was hij toch de eerste in de schatting van den scheepsjongen.

Doch het roepen van Jan werd niet beantwoord. Stuurman Dwars was, evenals de schipper, na menig vijand voor altijd het zwijgen te hebben opgelegd, en na verwoeden strijd om het eigendom huns reeders, gevallen om nimmer weer op te staan.

Met de enterbijl nog in de hand lag de stuurman te midden van de Mooren, die hij had neergeveld, in de nabijheid van schipper Dekkers, wiens schedel door een sabelhouw als gespleten was.

Dat vreeselijk gezicht greep onzen scheepsjongen met ontzetting aan, en de onzekerheid wat men met hem en de andere schepelingen zou aanvangen, deed hem aan al de leden beven.

Niet lang duurde echter dit ontzettende schouwtooneel; want op bevel van den hoofdman der zeeroovers werden de dooden van hun wapenen ontdaan en zonder eenigen vorm over boord geworpen.

Onzen Jan biggelden de tranen over de wangen, toen hij zijn bejaarden vriend, met wien hij in de laatste maanden zulke genoeglijke uren had doorgebracht, zag oppakken en ten prooi der visschen in zee werpen.

»Arme, brave Dwars,« zeide Jan bij zichzelf, »en toch, hoe gelukkig zijt ge. Wat ge zooveel jaren reeds hebt begeerd, hebt ge nu verkregen, ge hebt reeds uw vrouw en uw zoontje ontmoet. Wat zal dat wederzien gelukkig geweest zijn en nog wel in zoo'n heerlijke plaats als in den hemel! Als ik door die zeeroovers was gedood, zou mij dan wel zoo'n heerlijke toekomst hebben gewacht als waarvan stuurman Dwars zoo zeker was?«

Zoo sprak de jongen, die te vergeefs zich van de knel-



lende banden trachtte te bevrijden, en wien honger en dorst begonnen te kwellen.

De Mooren, Barbariische zeeroovers, letten daar evenwel niet op, maar trachtten zoo spoedig mogelijk de plaats te bereiken, waar schip en lading, maar ook bemanning als goede zeebuit zou worden verkocht.

Eerst tegen den avond van den volgenden dag, gedurende welken tijd de ongelukkige bemanning van »De Zwaluw« noch een stuk brood noch een dronk water had genoten, bereikten de beide rooversvaartuigen, die »De Zwaluw« op sleeptouw genomen hadden, de kust.

De gevangenen werden allereerst in booten naar het vasteland gebracht.

De zeeplaats waar men aanlandde, lag aan de uitmonding van een kleine rivier. De huizen met hun platte, oostersche daken, waren wit gepleisterd en zagen er bij de ondergaande zon niet onaardig uit.

Maar op de plaats zelf gekomen, verdween de aanvankelijk gunstige indruk. De straten waren vuil en nauw en de huizen met hun witte gevels, waarin bijna geen vensters te zien waren, zagen er verwaarloosd uit.

In een van die huizen werden de schepelingen van »De Zwaluw« ten getale van zestien man, onze Jan er onder begrepen, binnen gebracht en daar van hun koorden ontdaan.

Weinig tijds daarna werd hun gekookte gierst met pruimen, koesh-koesh geheeten, toegediend met schapenvleesch, en konden de gevangenen zich laven aan een frisschen dronk water, dat in groote aarden kruiken hun werd voorgezet. Zij, die in den strijd tegen de zeeroovers gewond waren, wieschen en verbonden zoo goed mogelijk hun wonden; terwijl de andere schepelingen het verblijf eens opnamen, waarin zij opgesloten waren.

Het was een vrij groot, maar zeer laag vertrek, dat door twee vensters van dikke ijzeren spijlen voorzien, uitzicht

had op een groote binnenplaats. In het midden van die plaats was een waterput, en hier en daar stonden eenige cactussen te bloeien en verhieven dadelpalmen hun rechte dunne stammen omhoog.

De vloer van het vertrek geleek wel op vastgestampte klei; en daar overigens ieder voorwerp ontbrak, waarop men zitten of liggen kon, bleef er voor de vermoeide schepelingen niets anders over dan hun ledematen op den harden grond uit te strekken.

Dat de stemming, waarin zij verkeerden, verre van aangenaam was, is gemakkelijk te begrijpen, en zooals de menschen, wien een ongeluk treft, gewoonlijk een ander daarvan de schuld trachten te geven, geschiedde dit ook hier.

«Ik heb het wel gedacht,» zeide de een, »dat het te avond of morgen mis zou loopen. Had de schipper gezorgd bijtijds te Alicante te zijn geweest, dan waren we onder behoorlijk geleide en in gezelschap van een groot aantal straatvaarders misschien nu reeds in het Kanaal. Maar de schipper heeft weer gerekend dat zijn goed geluk hem wel door de moeilijkheden heen zou helpen en wij, armen, moeten nu het loodje leggen.»

»Ik geloof niet,» sprak een ander, »dat hij met voordacht laat in de Spaansche haven kwam. In ieder geval heeft hij zich dapper gehouden en zich zoolang verdedigd, tot hij viel.»

»Dat heeft hij,» zeide een derde, »en ik vind het ongelukkig voor hem en de anderen, die nu in zee ten prooi zijn van de visschen. Maar daar zijn wij niet mee geholpen.

Ik ben nog een jonge kerel, en ik heb geen vrouw en kinderen, die op mijn thuiskomst wachten. Ik zal er mij wel door heen slaan en de eerste de beste gelegenheid aangrijpen om te ontsnappen. Maar daar heb je die arme Wijbe, die de eerste was, die door de schurken neergesabeld

werd. Zijn vrouw en zijn kinderen, die naar hem te vergeefs zullen uitzien, zijn er maar het slechtst aan toe!«

»En mijn vrouw dan!« sprak een vierde, die met de handen voor het gelaat op den grond was neergezeten, en die de tranen met de vereelte vingers van het door de zon gebruinte gelaat afwischte. »En mijn vrouw dan, die daar met drie kinderen te Vlissingen achterbleef. Wie zal voor de arme wurmen zorgen, want mijn vrouw heeft evenmin als ik familie noch naastbestaanden?«

»Kom, kameraad! moed verloren, alles verloren!« zoo beproefden de jongeren den zeeman, die vrouw en kinderen had, troost te geven. »Als ge voor de haaien waart gegaan, dan was het nog slimmer geweest. Maar zoolang er leven is, blijft er hoop!«

»Maar moeten we nu als makke lammeren er maar bij blijven zitten?« vroeg er een der veelal jonge mannen.

»Kunnen wij den boel niet stuk trappen of wat dan ook, en maken dat we weg komen? Als we het strand bereiken kunnen, nemen we de eerste boot de beste, al zou die ook nog zoo slecht zijn en steken zee in. Misschien zijn we gelukkig genoeg door een koopvaarder opgepikt te worden!«

»Stel je dat maar uit je hoofd, Evert,« antwoordde een ander, »zou je denken dat ze ons de boeien hadden afgenomen, als de schurken niet zeker waren, dat iedere poging van verzet of om te ontvluchten vruchteloos zou zijn? Laat ons daarom geen dwaasheden beginnen, er vloeide reeds bloed genoeg! Al zouden we, niet zonder moeite, het strand en een boot bereiken, wat zouden we dan nog aanvangen, zonder water, zonder levensmiddelen en op een kust, die door zeeroovers onveilig is?«

»Nu,« sprak de ander, »ik weet niet wat me liever is; en of de dood niet verre te verkiezen is boven het leven onder de Mooren! Ik zou wel willen weten of we hier lang moeten blijven en wat men met ons zal aanvangen.«

Die laatste vraag scheen een ieder het meeste belang in te boezemen, ook aan onzen scheepsjongen, die zwiingend het gesprek der matrozen had aangehoord. »O, als stuurman Dwars nog maar hier was,« dacht hij, »die zou wel anders over onzen toestand spreken !«

»Ja, wat zal men met ons aanvagen ! Wellicht als galeislaaf op hun rooversvaartuigen gebruiken,« meende er een, »daar kan men in de hitte van de zon zich half dood roeien of stokslagen krijgen, waar de Mooren niet zuinig mee zijn, heb ik wel hooren vertellen.«

»Dat zou nog niet de slechtste kans zijn,« sprak een ander, »want de gelegenheid om vrij te komen is daardoor te grooter. Je begrijpt toch dat ik, als galeislaaf of roeier, zoo gauw er een koopvaarder geënterd wordt, de partij van den Christen neem, al was het ook een Duinkerker kaper !«

Zoo spraken de schepelingen van »De Zwaluw«, waarvan de Mooren bezig waren de rijke lading in hun pakhuizen te bergen en waarvan een deel als schatting aan het hoofd hunner regeering, Sant of Caïd geheeten, werd afgestaan. En menig koopvaarder, van welken landaard ook, was dien weg reeds gegaan en menig Christen, door de Mooren gevangen genomen en als slaaf behandeld, zuchtte, hetzij als galeislaaf aan de roeibank vastgeketend, of als arbeider verkocht om meer het binnenland in, werkzaam te zijn, onder de harde slavernij.

Vol vrees voor de toekomst zat onze Jan op den grond neder. Wat hij van de schepelingen zooeven had gehoord, was weinig in staat hem hoop in te boezemen. Hoe waren al zijn schoone droomen van het zeemansleven op eenmaal weggevaagd, en zijn grootsche verwachtingen den bodem ingeslagen ! Het wollen hemd, door zijn moeder vervaardigd en de linnen broek, die hij aan had, waren de eenige kleedingstukken, die hij van zijn rijken voorraad had overgehouden en die zijn moeder zooveel moeite en

zorgen had gekost bij elkaar te brengen. Blootsvoets, zooals de scheepsjongens aan boord gewoon zijn te loopen, was hij gevangen genomen, en niets van hetgeen zijn eigendom was, had hij mede kunnen nemen. De schoone geschenken, die hij voor zijn moeder zoo zorgvuldig in zijn kistje had geborgen, waren in handen van de Moorsche zeeroovers en zijn moeder zou hij in den eersten tijd niet terug zien. De gedachte dat zijn lieve moeder te vergeefs op zijn terugkomst zou wachten ; de smart, die de vrouw daarvan zou gevoelen en de tranen, die zij over haar verloren zoon zou schreien, kon Jan zich zeer goed voorstellen. Hoewel niet onverschillig voor het lot dat hem wachtte, dacht hij in de lange uren, gedurende welke hij in de benauwde ruimte, bij een drukkende hitte, was opgesloten, allermeest aan haar, die hij door zijn opzettelijk voornemen om naar zee te gaan, zoo bitter bedroefd had.

En wat was nu het loon van het weerstreven der goede bedoelingen zijner moeder ?

In plaats van een goed bed op het zolderkamertje, dat hem nu wel een paleis toescheen, kon hij zich op den harden grond neerleggen, bijna zonder kleeven aan het lijf, als een gevangene onder de vreemden, wier taal hij zelfs niet verstond !

Op wiens hulp kon hij in die omstandigheden rekenen ? Zeker niet op die der schepelingen van »De Zwaluw«, die hem wel genegen waren, doch allermeest hun eigen belang op het oog hadden.

Gelukkig had Jan een vrome moeder thuis, die niet nagelaten had, zooals we reeds meedeelden, hem met de eenige bron van ware vertroosting bekend te maken ; terwijl de besprekingen met den ouden stuurman niet zonder vrucht voor Jan bleken te zijn.

Al was met zijn pluimje aan Jan ook zijn Bijbeltje en catechismusboekje ontnomen, zoo had men den scheepsjongen een goed geheugen niet kunnen ontnemen, en met

een ernstig gemoed bad hij de woorden van een psalm-  
versje, dat hem in die uren te binnen kwam.

't Was nog volgens de berijming van Datheen, zooals  
de psalmen in de dagen van Jan gezongen werden, en al  
klinkt de versbouw ons vreemd in de ooren, de zin en  
inhoud waren dezelfde als die der tegenwoordige be-  
rijming van het zesde vers van Psalm 27.

Hoor, wat Jan bad !

»Vader en moeder hebben mij verlaten :  
Maar Godt bewaert mij als een kint seer teer.  
Ick ben benouwt door hen die mij haten ;  
Dies leert mij ingaen den rechten wegh, Heer.  
Al mijn vijanden soecken mijn verdriet ;  
Valsche getuijgen staen op, der welcker mont  
Niet dan onrecht en spreeckt tot aller stont ;  
Dies en geeft mij in hare handen niet.«

En toen Jan bedacht dat vader en moeder hem niet,  
maar hij zijn moeder had verlaten, kwamen hem de  
woorden van het derde vers van Psalm 25 te binnen :

»Gedenckt, Heer, aan uw goetheden,  
Stelt u voor oogen voortoen  
Uw groote barmhertigheden,  
Die Gij voormaels hebt gedaen.  
Doch vergeet de sonden swaer  
Mijner jonckheijt seer lichtveerdigh ;  
Gedenckt mijns goetlick eenpaer,  
Tot mijn hulpe zijt volveerdigh.«

---

## HOOFDSTUK XIV.

**Als Slaaf verkocht.**

Drie dagen bleef de bemanning van »De Zwaluw« in de benauwde ruimte opgesloten, terwijl aan de wakkere mannen slechts eenmaal daags voedsel en water werd verstrekt.

Voor die mannen, en ook voor Jan van Koperen, die in de laatste maanden aan de frissche zeelucht was gewend, was dit gedwongen verblijf in een beperkte ruimte en bij groote warmte, een groote beproeving en menigeen hoopte dan ook, dat er maar spoedig een einde aan zou komen.

In den vroegen morgen van den vierden dag scheen het oogenblik aangebroken, waarin over de verdere toekomst van de gevangenen zou worden beslist.

Een voor een werd hun gelegenheid gegeven zich op de binnenplaats aan de fontein te wasschen, wat voor de mannen, die daar drie dagen op den leemen vloer hadden doorgebracht, een groote behoefte was.

Nadat zij zich hadden verfrischt, werden hun onmiddellijk de handen op den rug gebonden door twee gewapende Mooren, die in alles de bevelen opvolgden van een oud man, die met zijn grijzen baard eerbiedwaardig er uitzag, wanneer men niet wist, dat hij de eigenaar was van de roofschepen, die voor zijn rekening op zee de grootste gruwelen bedreven.

Toen allen geboeid waren, en zonder eenig ander wapen dan de geknevelde vuisten, hulpeloos stonden tegenover de gewapende Mooren, werden zij aan een lang touw bevestigd zóó dat de zeelieden gedwongen werden achter elkander te loopen, en eerst nu werd de poort geopend, die toegang tot de straat gaf.

Na eenige smalle straten te zijn doorgegaan, waarbij de

zeelieden een enkele maal gelegenheid hadden, van verre »De Zwaluw« te zien liggen, alsof het vaartuig op de wakkere gasten wachtte, kwam de rij gevangenen aan een plein, waarop reeds groote drukte heerschte.

Het scheen wel de marktplaats van het rooversnest te zijn, want aan alle zijden waren kooplieden aanwezig, die in hun bonte, maar doorgaans vuile kleederen, een schilderachtigen aanblik opleverden.

De meeste huizen hadden aan de straatzijde een voorhuis, dat geheel open lag en waarvoor een scherm of doek aan twee staken was aangebracht om den verkooper eenigszins tegen den sterken zonneschijn te beschermen.

Te midden van de uitgestalde koopwaren zat de verkooper rustig te wachten of er ook een koper kwam opdagen; terwijl hij niet de minste moeite deed om door stem of gebaren tot koopen uit te noodigen. Met de beenen gekruist zat hij daar schijnbaar achteloos en geheel onverschillig voor hetgeen rondom hem gebeurde op een soort van rustbed, en zijn flikkerende zwarte oogen verrieden alleen zijn belangstelling als iemand een oogenblik voor zijn uitstalling staan bleef.

Ook vrouwen waren onder de bezoekers van de marktplaats aanwezig, zooals Jan opmerkte; maar hun aangezichten kreeg onze scheepsjongen niet te zien, want met een sluier of doek hadden zij het gelaat zoodanig bedekt, dat alleen de oogen zichtbaar waren.

Heel veel gelegenheid om rond te zien werd onzen scheepsjongen niet gegund; want de geleiders dreven hun gevangenen voort naar de overzijde van het plein, waar reeds een menigte kooplustigen zich om een punt hadden vergaderd. Daar waren lieden van allerlei slag aanwezig en hoewel de kleederdracht voor den oningewijde tamelijk wel hetzelfde scheen, kon men bij nauwkeuriger beschouwing toch opmerken, dat er ook vreemdelingen of bezoekers van naburige plaatsen tegenwoordig waren.



En zoo was het ook. Het stadje Mamora, op de Barbarijsche kust, waar »De Zwaluw« was opgebracht, had eenige malen in het jaar een grooten marktdag, waar de kooplieden, die hooger op aan de rivier woonden, en die bij deze plaats in zee uitmondde, zich verzamelden.

De voortbrengselen van allerlei aard, aan die landstreek eigen, werden daar geruild tegen de koopwaren, die grootendeels door zeeroof verkregen waren, en tot die koopwaren behoorden ook de gevangenen, die als slaven werden aangeboden. Toen de zeelieden de plaats hadden bereikt, waar hun aankomst reeds verwacht werd, deden zich dadelijk belangstellende koopers op, die de jonge mannen bevoelden en betastten, zooals een vleeschhouwer op de markt de jonge runderen doet.

Een voor een zag Jan de mannen, met wien hij eenige maanden lief en leed gedeeld had, van het touw, dat hen gemeenschappelijk verbond, losmaken en wegvoeren en hoorde hij de vaak bedroefde woorden, waarmede de weggevoerde van zijn makkers afscheid nam, aan. Vooral de zeeman, die thuis vrouw en kinderen had, was bitter bedroefd en de tranen biggelden hem over de wangen. Niet uit vrees voor de harde toekomst, die hij waarschijnlijk tegemoet ging; maar voor het droevig lot, dat de zijnen wachtte nu hij, de kostwinner, naar wiens terugkomst allen te vergeefs reikhalzend en verlangend uitzagen, een slavernij tegemoet ging, die wellicht eerst met den dood zou eindigen.

Slechts een enkele der schepelingen trachtte nog door een uitdrukking, die als een aardigheid moest gelden, of zijn kameraden moed in te spreken, of zijn eigen gewaarwordingen geweld aan te doen en te bemantelen. Maar niemand lette op zijn uitdrukkingen en allen gevoelden en toonden het in hun houding en gelaat, dat zij zich bewust waren, hoe deze oogenblikken een ontzettenden invloed op hun verderen levensloop zouden uitoefenen.

Allen waren reeds weggevoerd en Jan, hoe dikwerf ook betast, ja zelfs menigmaal in den mond gezien, alsof hij een paard was, wiens leeftijd aan het gebit kenbaar is, bleef alleen over.

Wat mocht de reden zijn, dat de gezonde scheepsjongen, die toch de jongste van allen was, niet dadelijk een kooper vond?

Tweeërlei oorzaak deed de koopers aan Jan's kameraden de voorkeur geven boven den scheepsjongen. In de eerste plaats wenschte men voor den vrij hoogen prijs, die voor de mannen gevraagd werd, een gezond en krachtig persoon te verkrijgen, in staat tot zwaren arbeid, en Jan, die voor eenige maanden nog achter het weefgetouw zat, kon in dat opzicht met de matrozen van »De Zwaluw« niet vergeleken worden.

In de tweede plaats was Jan nog jong en zooals gewoonlijk het geval is bij een jongen die nog in zijn groei is, vrij mager. Daarbij waren zijn handen niet zoo breed en zwaar ontwikkeld als van de matrozen, die wellicht van vóór hun twaalfde jaar reeds ter zee voeren; maar integendeel nog zacht en week.

Uren lang stond Jan daar in de hitte van de zon, dorstende naar een dronk water en wat er al in zijn gedachten omging, te midden van zoovele vreemden, wier taal hij niet verstond, en waarvan de uitspraak veel aan het Joodsch deed denken, valt moeilijk te beschrijven.

Zoolang er nog iemand was, met wien hij een woord kon wisselen, gevoelde hij zich nog niet verlaten. Maar toen ook de laatste matroos van hem afscheid had genomen met de woorden: »Nu, Jan, houd je maar goed, arme jongen!« en die in dat »arme jongen« al het medelijden uitdrukte, dat hij voor den knaap koesterde, toen eerst gevoelde Jan, dat hij alleen en verlaten was.

Lang had hij zich goed gehouden; lang zich als een man gedragen, zoolang hij onder de mannen van »De

Zwaluw\* verkeerde. Lang had hij zich getroost met de gedachte, dat de Heere nog over hem waakte en het alles nog wel ten beste zou doen keeren. Maar nu overweldigde het gevoel der eenzaamheid hem, te midden van die vele menschen, wier aanraking hem verschrikte, en bij de gedachte aan zijn lieve moeder was het alsof hem een brok in de keel schoot en kwamen de tranen hem in de oogen.

Zijn bewaker zag die tranen en het meewarig gezicht van den knaap met weezin aan. De Moor was zeker van oordeel, dat een jongen met een vroolijk, opgeruimd gezicht gemakkelijker verkocht werd, dan een, die huilend en bevend wordt aangeboden. Terwijl hij den knaap op de tranen wees die hem langs de wangen liepen, dreigde hij hem tevens met een stok; en Jan, die dat gebarenspeel begreep, gaf zich de grootste moeite om de droefheid te overwinnen, die geheel zijn ziel overmeesterde. Jan's bewaker gaf hem wat water te drinken en terwijl hij hem de handen ontboeide, eenige vijgen en dadels, die door den scheepsjongen, die reeds hongerig was geworden, met graagte werden genuttigd.

De zon had bijna haar middaghoogte bereikt en de hitte op dat stoffige plein werd hoe langer hoe onverdraaglijker.

Reeds waren vele kooplieden heengegaan, toen een Moorsch koopman, door twee bedienden vergezeld, voor Jan stilhield. Het was een klein, dikbuikig mannetje, die niet weinig afstak bij de lange, magere maar beenige Mooren. Zijn gewaad droeg alle kenteekenen van een man die aan weelde gewoon was, en de vingers zijner handen waren kwistig met ringen versierd. Het kromme zwaard, dat in den zijden gordel hing, blonk als een spiegel en de greep van dien moorschen sabel was met schitterende steenen van allerlei kleur bezet. Een breede, zijdeachtige zwarte baard hing hem tot op de borst en zijn kleine donkere oogen glinsterden listig onder de zware wenkbrauwen. De beide reusachtige bedienden, mede van

Moorsche afkomst, volgden hem in eerbiedige houding.

Een oogenblik beschouwde hij Jan en vroeg hem iets, dat de jongen niet verstond. Terwijl hij met blijkbare minachting de nog weinig ontwikkelde vormen van den jongen aanzag, nam hij ook de hand van Jan in de zijne, die hij blijkbaar met meer aandacht beschouwde.

Hoofdschuddend, als zag hij zich teleurgesteld, wendde hij zich af en ging verder. De verkooper, die geen woord bij dat onderzoek had gesproken, verloor hem niet uit het oog en hoewel schijnbaar onverschillig, had deze wel bespeurd, dat met dat dikbuikige mannetje zaken te doen waren.

In die verwachting werd hij niet bedrogen, want weldra was deze teruggekeerd en haalde de kooper, na veel loven en bieden, uit den gordel eenige goudstukken, waarvoor Jan zijn eigendom werd.

Een der bedienden nam onzen scheepsjongen bij de hand en deze, die aan geen verzet dacht, volgde gedwee als een schaap, dat van eigenaar verwisse t.

## HOOFDSTUK XV.

### De eerste dagen in slavernij.

Even buiten Mamora werd stilgehouden aan een huis, dat niet ver van de oevers der rivier lag, die in den zomertijd vrij ondiep, maar in den regentijd vaak tot een bruisenden stroom aangroeit.

Een aantal muil dieren werden met grootte balen koopwaren beladen, en aan Jan een stuk gerstebrood gegeven,

zoo droog en hard, dat alleen zijn gezond gebit en de hongerige maag hem in staat stelden dit voedsel te nuttigen.

In den namiddag werd het sein tot vertrek gegeven. De man, dien Jan in het vervolg als zijn meester had te beschouwen, werd door een zijner bedienden op een paard gebeurd, dat rijk versierd was. De muilezels, zwaar beladen, werden naar buiten gebracht en Jan, met een riem aan een dezer dieren met den rechterarm vastgebonden, genoodzaakt te voet den tocht mee te maken.

Waarheen de reis ging, was den jongen onbekend. Zoo goed mogelijk sukkelde hij voort en wanneer al vermoeidheid en het ongewone van een lange wandeling langs stoffige wegen en bij brandende zonnehitte hem trager deden voortgaan, was een stokslag van een der bedienden van Jan's nieuwen meester voldoende om hem tot snelleren tred aan te sporen.

Nu en dan werd stilgehouden om mensch en dier eenige verademing te geven, en als de avond daalde en geen woning of herberg langs den hoe langer hoe meer eenzamen weg werd aangetroffen, ontvouwde men de tenten, die op de muilezels geladen waren. De bedienden van Ali-ben-Hassan, of Ali de zoon van Hassan, zooals Jan's nieuwe meester heette, verzamelden eenig dor hout, dat in het kreupelgewas langs den oever der rivier gevonden werd; een vuur werd ontstoken en de eenvoudige maaltijd gereed gemaakt. De paarden en muildieren werden naar de rivier gebracht om hun dorst te lesschen, waarna zij, omdat grasgewas zeer schaars in die streken voorkomt, met een hoeveelheid gerst gevoederd werden.

Zoo ging de tocht langzaam eenige dagen voort. Het was zelfs voor Jan duidelijk, dat de weg naar hooger gelegen streken leidde, want steeds moeilijker en steiler was het pad, waarlangs men ging, en dikwerf moest men een heel eind loopen om de lager gelegen rivier te bereiken.

De kleine karavaan bereikte na vier dagreizen een vrij

groote, morsige en vuile stad, waar Jan's meester slechts den nacht doorbracht om steeds verder te trekken.

De ongelukkige jongen, die niemand had om zijn leed te klagen, die niets anders hoorde dan een aantal schorre keel- en neusklanken, die hem aan het joodsche spraakeigen deden denken, voelde zijn krachten met ieder uur verminderen.

Eindelijk weigerden zijn voeten hun dienst. Met moeite en veel pijn had hij zich den laatsten dag voortgesleept en menige stokslag van den meedoogenloozen Moor, die gezeten was op het muildier, dat hem voorttrok, was op zijn schouders neergedaald.

Ten slotte bleken ook die stokslagen niet meer voldoende, daar het Jan onmogelijk was verder te voet den weg af te leggen.

De aanvoerder van den karavaan zag aan de gewonde voeten van den jongen, dat deze niet meer voort kon, en gaf hem plaats op een der muildieren, welks last langzamerhand verminderd was.

Voor Jan, die de laatste dagen half wezenloos had doorgebracht, was dat een verademing en terwijl het dier, waarop hij zat, met eentonigen maar geregelden tred voortging, had hij meer gelegenheid en ook meer lust om de streek te beschouwen, die men doorging.

In de verte, daar waar de zon des morgens zich in al zijn pracht bij haar opgang vertoonde, zag Jan een berg, waarvan hij later vernam, dat die tot het Atlasgebergte behoorde.

Als de scheepsjongen genoegzame kennis had gehad van land- en volkenkunde, zooals onze jongens dat leeren, dan had hij geweten, dat die bergstreken zeer onveilig zijn en dat de leeuwen, die in die bergen hun verblijf houden, den reiziger tot voortdurende zorg en waakzaamheid aansporen.

Voor het reisgezelschap bestond echter geen dreigend

gevaar. Alleen werd des avonds een houtvuur onderhouden om de jakhalzen, wier blaffend geluid in de verte gehoord werd, op een afstand te houden.

Nog eenige dagen en de karavaan had de plaats harer bestemming bereikt.

Aan den oever van de rivier, in de schaduw van palmen en dadelboomen, lag een prachtig huis, geheel in moorsche stijl gebouwd en op een kleinen afstand een reeks van gebouwen, minder aanzienlijk, door een grooten tuin van de woning des eigenaars gescheiden.

Dat prachtige huis, met zijn platte daken, waarop men des morgens of des avonds gelegenheid had de bergkoelte en het schoone vergezicht te genieten, en waarvan de witte muren schilderachtig afstaken tegen het donkere groen der omgeving, was de woning van Ali-ben-Hassan en de gebouwen op eenigen afstand, die meer op lange schuren geleken, de verblijfplaatsen van de talrijke slaven en bedienden, die hij in zijn dienst had.

Langzaam daalde het gezelschap van den hooger gelegen weg af naar de rivier, om over een brug, die zeer eenvoudig van hout was samengesteld, de overzijde te bereiken.

Dat Jan's nieuwe meester zoo ver van stad en dorp zijn woonplaats had gekozen, had een zeer verklaarbare reden. Ali-ben-Hassan was koopman en fabrikant. In zijn schuren sloeg hij de koopwaren op, die hij van de kust had gehaald, waartoe hij eenige malen per jaar een reis ondernam, en velen der op de bergen verblijf houdende zwervende stammen kwamen bij hem om in ruil voor wol of geitenhaar, de opbrengst hunner talrijke kudden, zich het noodige aan te schaffen, wat in de bergstreken niet te verkrijgen was. Die ruilhandel had Ali tot een rijk man gemaakt en omdat hij gematigd in zijn eischen was, stond hij in groot aanzien bij de anders zeer vijandelijke bergvolken. Met plechtigen ernst en groote deftigheid werd de heer des huizes door zijn huisgenooten en opzichters ontvangen,

daar luidruchtige vreugdeblijken in strijd zijn met de Moorsche gewoonten.

Onze Jan werd aan een opzichter overgegeven, die hem door het park of den grooten tuin naar een der bijgebouwen geleidde. Daar werden zijn gewonde voeten gewasschen en met een zalf ingesmeerd, die hem weldra het gaan mogelijk zou maken. Een schotel gekookte gerst en een handvol dadels maakte zijn avondmaaltijd uit en de plaats, waar hij zich kon neerleggen, verschilde heel wat met het bed bij moeder thuis of de hangmat aan boord van »De Zwaluw«.

In zijn onmiddellijke nabijheid waren andere slaven of bedienden, — Jan kende het onderscheid niet, — die zich reeds ter rust hadden begeben.

Nadat Jan zijn soberen maaltijd had genuttigd, boog hij, alvorens zich op het bed van maïsstroo neder te leggen, de knieën.

Allen in zijne omgeving sliepen, niemand bespiedde hem, en hij kon hardop bidden, want wie zou hem kunnen verstaan!

En Jan bad. Zijn gebed was geen klaagtoon, maar de uiting van dankbaarheid, dat de Heere hem tot hier toe had gespaard. Het was een gebed voor zijn lieve moeder, die op zijn thuiskomst te vergeefs wachtte, het was een bede om gelatenheid in den weg, dien God met hem houden wilde.

Zekerlijk sprak uit den toon van Jan's gebed een geheel andere geest, dan eenige weken geleden. De zekerheid, thans als slaaf verkocht, aan een onbekenden meester overgeleverd te zijn voor onbepaalden tijd, had den jongen oud en wijs gemaakt vóór den tijd. In ieder geval zouden zeer buitengewone omstandigheden alleen hem kunnen verlossen en hem de gelegenheid schenken zijn moeder en het geliefde vaderland weder te zien.

Jan bad harop. Niemand meende hij, verstond wat hij zei, en toch . . . één van Ali's slaven, een door arbeid



gekromd man met grijze haren sliep nog niet en had den jongen met belangstelling gadegeslagen. Deze hoorde hem bidden, hij hoorde ook hoe de jeugdige slaaf al zijn vertrouwen op God stelde en van Hem alleen uitkomst en bevrijding verwachtte.

Zoo had ook die nu reeds vergrijsde slaaf eenmaal gebeden, maar eindelijk was hij aan de verhooring van zijn gebed gaan wanhopen. Jaren reeds had hij in slavernij doorgebracht, jarenlang had hij met heimwee aan zijn vaderland gedacht, zonder eenige hoop, het land zijner geboorte en zijn bloedverwanten terug te zien. De hoop, eenmaal Holland terug te zien, had hij reeds lang opgegeven. En nu, daar hoort hij zijn bijna vergeten moedertaal spreken, uitspreken in een gebed, dat hij reeds lang als hopeloos en vruchteloos had nagelaten.

»Arme jongen,« sprak die slaaf bij zichzelf, »zoo heb ik ook eenmaal gebeden, jaren geleden, en nog ben ik slaaf zonder dat er eenig uitzicht bestaat ooit in vrijheid gesteld te worden of mijn verwanten terug te zien. Jarenlang heeft de hoop, dat de Heere mijn smeekbede verhooren zou, mij moed en kracht gegeven in den ellendigen toestand, waarin ik verkeer. Ten slotte heb ik het opgegeven. Zal ik nu dien jongen landsman de hoop ontnemen, die ik indertijd, evenals hij, koesterde?«

En na eenig nadenken besloot de slaaf, die evenals Jan van Hollandsche afkomst was, af te wachten hoe de nieuweling zich in zijn lot zou schikken.

---

## HOOFDSTUK XVI.

## Een keuze die spoedig berouwt.

Vermoeid door den langen tocht strekte Jan zich behaaglijk op het stroobed neer en beproefde aan zijn moeder, aan zijn kameraden van »De Zwaluw« en aan zijn eigen toekomst te denken. Maar de inspanning der laatste dagen was te groot geweest, om daar rustig te liggen mijmeren en weldra maakte de slaap zich meester van den jongen, die spoedig zoo heerlijk op de eenvoudige legerstede sliep als geen koning ooit op het zachte dons.

Even vóór zonsopgang werden de slapenden gewekt en Jan was genoodzaakt op te staan. Gaarne had hij nog wat blijven liggen, want de leden waren hem nog stram en de voeten nog zeer pijnlijk. Maar de opzichter, een ander dan die hem den avond te voren in ontvangst had genomen, minder bruin dan de vorige, doch overigens in dezelfde kleederdracht, maande hem tot spoed aan.

Jan, die gewoon was den dag met gebed aan te vangen, knielde neder en sprak zooals altijd hardop de eerste woorden van zijn morgengebed.

Doch hij kon niet voleindigen, want spottend voegde hem de opzichter toe :

»Sta maar gauw op en bewaar die kwezelarij maar tot je oud bent !«

Verrast keek Jan op, omdat hij voor het eerst na de dagen, die de reis geduurd had, zijn moedertaal hoorde spreken.

»Je kijkt vreemd op, hè knaap ! dat je een landsman voor hebt !«

»O, mijnheer,« antwoordde de jongen, »mijn moeder beloofde ik het gebed niet te zullen nalaten. Vergun mij

den Heere te danken voor Zijn genadige bewaring in den afgeloopen nacht en zeg mij dan, wat men met mij voor heeft.«

»Ik zie,« antwoordde de opzichter, »dat ge nog geen begrip hebt van den toestand, waarin ge verkeert. Het bidden dat je moeder je geleerd heeft, kun je wel nalaten, want dat is dwaasheid. Allah is groot en Mohammed zijn profeet! dat is tegenwoordig mijn leer. Ik zal je kort en bondig vertellen, waar je je aan te houden hebt.

Je weet, dat onze meester Ali-ben-Hassan een aanzienlijke som voor je betaald heeft, omdat je nog jong bent en omdat hij verwacht dat je voor het werk opgeleid kunt worden, dat hij voor je op het oog heeft. Wil je echter niet als een hond behandeld worden, dan heb je slechts te doen, wat ik indertijd deed, toen ik mij in denzelfden toestand geplaatst zag, waarin jij thans verkeert. Ik was wat ouder dan jij, toen ik tegelijk met dien dwaas, dien je daar ziet« — hier wees de opzichter naar den slaaf, die Jan ongemerkt beluisterd had — »als slaaf verkocht werd.

Zie maar hoe vermagerd en gekromd zijn gedaante is, hij komt in geen vergelijking met mij, die door den tijd opzichter geworden, een gemakkelijk en onbezorgd leven heb.

Maar ik ben niet zoo halsstarrig en dwaas geweest als hij, maar heb eieren voor mijn geld gekozen, zooals ze in Holland zeggen. En als je nu mijn raad opvolgt, dan is er nog uitzicht, dat je het hier beter zult krijgen dan je het ooit in je land gehad hebt.«

»Maar wat moet ik dan daarvoor doen?« vroeg Jan, die met een oogopslag zag, dat de opzichter in vrij wat gunstiger omstandigheden verkeerde, dan de ongelukkige, op wien zijn aandacht gevestigd werd.

»O, heel weinig!« was het antwoord. »Je hebt slechts het Christendom, dat toch maar een dwaasheid is, af te zweren en Muzelman te worden.«

»Wil dat zeggen,« vroeg Jan, die het woord Muzelman

nooit gehoord had, »dat ik het geloof van de Turken en Mooren moet aannemen?«

»Je hebt me goed begrepen, knaap,« sprak de opzichter. »Zoo is het!«

»Maar hoe zal ik van geloof veranderen, als ik niet weet, wat het door u genoemde behelst? Is dat dan zooveel beter dan de leer, die onze Heere Jezus ons geleerd heeft en is dat niet in strijd met den Bijbel?«

»Hoor eens, vriendje, ik hoor dat we het wel eens zullen worden; maar voor het oogenblik is er geen tijd dat alles duidelijk te maken en uit te leggen. Voor een knaap als jij, heb ik veel over, en na het werk zal ik je over dat onderwerp nader spreken. Kom maar mee, want de tijd voor het gebed is daar.«

Jan volgde nieuwsgierig den opzichter, en de slaaf op wien hij was geweest, keek hem belangstellend na.

Buiten gekomen zijnde, zag Jan de zon, die in al haar pracht boven de bergketen zichtbaar kwam en de nevelen, die op die rotsgevaarten waren nedergedaald, als rook voor zich heen joeg.

De opzichter, zoowel als al de slaven, spreidde een kledje voor zich uit op den grond, ontdeed zich van zijn schoeisel en begon met het aangezicht naar het Oosten gekeerd een gebed op te zeggen in een voor Jan onverstaa-bare taal. Daarna boog hij zich eenige malen met het hoofd ter aarde en het gebed van den renegaat, zooals men een Christen noemt, die zijn godsdienst verzaakt en tot een anderen overgaat, was geëindigd.

Verbaasd had Jan die zoogenaamde plechtigheid aangezien.

»Het schijnt wel,« zeide hij bij zich zelve, »alsof zij de zon aanbidden! Als hij dat van mij vergen wil, dan rekent hij buiten den waard, al kon ik nog heden in zijn plaats opzichter worden. Dan blijf ik liever zoo als de man, dien hij mij aanwees!«

Veel tijd tot overdenking had Jan echter niet, want de opzichter kwam naar hem toe, en vroeg hem : »Heb je reeds lang ter zee gevaren?»

»Nog maar eenige maanden, mijnheer,« was Jan's antwoord. »Het was mijn eerste reis.«

»En wat deed je dan vóór dien tijd? Heb je wat geleerd?»

»Voor dien tijd was ik weversleerling,« zeide Jan, »en omdat ik geen lust in dat vak had, ging ik naar zee.«

»Dus is dat het eerste beroep, waarvan je iets geleerd hebt?» vroeg de opzichter. »Ken je niets anders?»

»Ik heb nooit een ander ambacht bij de hand gehad,« kon Jan naar waarheid getuigen.

»Zoo!» antwoordde de opzichter, terwijl hij nadenkend over den grooten blonden baard streek. »Nu, wevers kunnen we hier best gebruiken, want de wol en het geitenhaar, dat van de bergen hier wordt aangevoerd, verwerken we hier zelf en maken daarvan kleeden en tapijten, waarvan men in Holland de kunst zoo niet verstaat en die gretig door de koopvaarders gekocht worden. Maar als je geen lust in het weven hebt, zooals je zegt, dan heb ik wel een ander werkje voor je, en dat is waterdragen.«

»Ik draag liever water, dan den heelen dag achter het weefgetouw te zitten,« antwoordde Jan.

Den opzichter kwam een grijnslach op het gelaat.

»Ik zal je, omdat ik het goed met je meen, ditmaal je zin geven,« en een der Mooren tot zich roepende gaf hij in de Moorsche taal eenige bevelen.

»Ga met dien man maar mee! Heden avond spreken we elkander nader!»

Met die woorden liet de opzichter Jan staan, die op een wenk den Moor volgde.

De uitgestrekte tuinen, met zorg onderhouden, die de woning van Ali-ben-Hassan omringden, waren op het terrein, dat glooiend naar den oever der rivier afliep,

aangelegd. Aan eenige slaven was dat onderhoud opgedragen en deze liepen blootsvoets in hun wijde kleeding, het hoofd met den *k a f t a n* gedekt, bedrijvig heen en weer, terwijl een Moor, met den naar het scheen onmisbaren stok gewapend, het opzicht over het werk hield.

Ternauwernood zagen zij van hun werk op, toen Jan mede blootsvoets, slechts gekleed met een linnen broek en het roode baaien zeemanshemd, het hoofd ongedekt, hen voorbijging.

De aanwijzing van den Moor volgende, nam Jan een juk op, waaraan een paar emmers van aardewerk bevestigd waren, en daalde naar de rivier af om die emmers met water te vullen.

De morgenstond was zoo heerlijk als de scheepsjongen in geen jaren genoten had. De tuin met zijn palmboomen en donker groen, met de vele vreemde bloemen, stak prachtig af tegen de witte gebouwen, en de bergen in de verte waren door de eerste stralen van de morgenzon als met goud overgoten.

Jan gevoelde zich gelukkig, dat hij in die heerlijke vrije natuur mocht werken en niet veroordeeld was opnieuw te moeten weven. De gedachte dat hij weer achter het weefgetouw zou moeten zitten, had hem met schrik vervuld.

Met wellust verfrischte hij zich het hoofd in het heldere water, hetgeen hij slechts een enkele maal op den langen tocht naar Ali's woning had kunnen doen en nam de gevulde emmers op. Maar hoe viel dat tegen! Jan had zich niet voorgesteld, dat die emmers, die veel op groote kruiken geleken, zóó zwaar waren!

Moedig nam hij echter het juk op de schouders en droeg dat het steile pad op, waar een der arbeiders in den tuin ze hem afnam, en dien inhoud aan den voet van eenige planten verdeelde. In een oogwenk waren de kruiken ledig en Jan was genoodzaakt ze opnieuw te gaan vullen. Zoo ging dit onafgebroken eenige uren door. De honger begon

hem te kwellen, de heete stralen der zon begonnen hem te hinderen en met blijdschap zag hij dat er een oogenblik aanbrak, waarop de arbeid die hem meer vermoeiend bleek dan hij zich had voorgesteld, gestaakt werd.

Een stuk gerstebrood en eenige gedroogde vijgen werden hem toegediend en een dronk water voltooide zijn ontbijt.

Jan herdacht met schaamte en zelfbeschuldiging hoe hij nog voor weinige maanden zijn moeder onaangename opmerkingen maakte, als het brood niet al te versch was, en thans kreeg hij brood te eten, waarvoor hij vroeger den neus zou hebben opgetrokken en van koffie, melk of thee was geen sprake.

Onmiddellijk na dat ontbijt, waarvoor slechts een korte tijd aangewezen was, moest hij opnieuw heen en weer van de rivier naar den tuin, steeds beladen met de op den duur ondraaglijke vracht der met water gevulde vaten. Tevergeefs maakte hij zich het hoofd voortdurend nat, het hielp niet; want de zon goot haar brandende stralen uit en amechtig sleepte Jan zich voort.

Zijn voeten, die reeds zooveel geleden hadden en die het gaan in het zand en op steenachtige wegen ongewoon waren, begonnen te bloeden, en Jan vermeerderde de kwelling door ze in de rivier te baden. Zand en kiezel hechtten zich te vaster aan die natte voeten en vermeerderden daardoor zijn smarten.

En als hij al te lang uitbleef of zijn gang trager werd, daalde de stok van den Moorschen opzichter onmeedoogend op zijn schouders.

Huilend van pijn, met een door de zon geblakerd gezicht, met bloedende voeten, bevende aan al zijn leden door den ingespannen arbeid, en met de wanhoop in het hart wierp de arme jongen zich aan den avond op zijn legerstede neer, en gevoelde zich zelfs te ellendig om op te staan om zijn deel van den maaltijd in ontvangst te nemen.

Als een gejaagd hert, dat een oogenblik aan de drijvers

is ontkomen, was Jan in het stroo neergevallen en met het hoofd op de armen liggende, wenschte hij maar spoedig uit zijn lijden verlost te worden!

---

## HOOFDSTUK XVII.

### Waarin Jan aangespoord wordt den godsdienst der Mooren aan te nemen.

---

De andere slaven, meer aan den harden arbeid gewoon, en allen, behalve die eene, door Jan reeds opgemerkt, belijders van den Mohammedaanschen godsdienst, hadden, na zich gewasschen te hebben, hun avondgebed gedaan. Op dezelfde wijze als zij dit 's morgens en nog eenige malen op den dag hadden verricht, hadden zij met het gelaat naar het Oosten gewend eenige gebeden gepreveld en vermaakten zich nu onderling met spelen, waarvan Jan niets begreep.

Alleen de man, op wien Jan in den morgen geweest was, deed daaraan niet mee en scheen ook door de anderen als een verworping beschouwd te worden.

Eenige malen reeds had hij zich bij Jan gevoegd als om hem toe te spreken; maar eindelijk had hij zich op zijn stroobed neergezet en scheen, terwijl hij den deerniswaardigen knaap steeds beschouwde, in diep gepeins verzonden te zijn of wel onverschillig voor alles wat in zijn omgeving plaats vond.

Een oogenblik kwam er flikkering en vuur in het matte oog van den slaaf, toen de opzichter binnentrad en den jongen aanzag, die daar van pijn en uitputting in het stroo was neergevallen.



Jussuf, zoo werd de opzichter genoemd, door niemand bemind maar door allen gevreesd, een gewillig werktuig in de hand zijns meesters, had met een oogopslag den toestand gezien, waarin de jongen verkeerde.

»Je hebt niet gegeten, knaap!« zoo sprak hij hem aan.  
»Sta eens op. Hoe heet je?«

Jan gehoorzaamde in zooverre, dat hij uit zijn liggende houding overeind rees, en ging zitten, terwijl hij antwoordde: »Ik heet Jan van Koperen, mijnheer.«

»Hoor eens, Jan,« sprak de opzichter, »allereerst moet je leeren gehoorzamen aan de regels, die hier voorgeschreven zijn en dus op tijd den maaltijd gebruiken, die gegeven wordt. Die niet eet is niet tot arbeiden in staat!« en de stem verheffende riep hij den slaven, die bij het ondergaan der zon nog buiten in een kring gezeten waren, eenige bevelen toe.

Onmiddellijk sprong een van het aantal op en kwam weldra terug met een schotel gekookte maïs, die te voren geroosterd was, en een stuk lamsvleesch.

Hoewel Jan weinig lust had, werd hij genoodzaakt te eten en hoe ongewoon de kost ook was, die hem werd toegediend, toch bleek deze geschikt te zijn om hem de verloren krachten terug te geven.

Jussuf stoorde den knaap in zijn maaltijd niet, maar liep op en neer in de loods, die tot slaapvertrek van een aantal slaven diende. Voor den slaaf, die daar neergehurkt, met de handen onder het hoofd, Jan steeds bespiedde, had hij slechts een blik van verachting over.

Eindelijk had Jan aan het gegeven bevel voldaan en zette den schotel ter zijde, waarvan de inhoud hem beter gesmaakt had, dan hij verwacht had.

Het was of de opzichter op dat oogenblik gewacht had, want dadelijk daarop sprak hij den knaap aan.

»Wel Jan, hoe bevalt je dat leventje? Mij dunkt, zoo den ganschen dag onder mirthen en rozen, in de schaduw

van palmen en dadels, de lieve zon steeds in het gezicht en de gezonde berglucht zoo met volle stroomen te kunnen inademen, dat moet je wel gelukkig maken en ik begrijp maar niet, dat je hier neergevallen bent, alsof je bovenmate vermoeid waart.«

Jan antwoordde niet. Er was iets spottends in den toon van den opzichter en onze knaap gevoelde dat maar al te zeer.

»Misschien,« vervolgde de opzichter, »dat het werk te zwaar is voor een jongen van jou leeftijd en daarom zullen we morgen eens de proef nemen met het weven. Wij hebben eenige tapijten onderhanden, die den meester eer zullen aandoen en als het blijkt, dat je eenige bedrevenheid hebt in het werk, dan zal je dat beter passen dan den ganschen dag water te dragen.«

Jan keek den opzichter wanhopend aan. Den ganschen dag water te moeten dragen en daarbij voortdurend met stokslagen te worden aangezet, daartoe gevoelde hij zich niet in staat. Maar ook den geheelen dag achter het weefgetouw te zitten, zeer waarschijnlijk onder toezicht van iemand, die nog ongemakkelijker en zeker meereischend was dan meester Kregel, dat lachte den knaap ook al niet toe.

Jan antwoordde maar niet. Keuze had hij niet, hij begon te gevoelen dat hij slaaf was, het eigendom van zijn meester Ali en dat hij slechts te gehoorzamen had.

»Morgen zal ik je naar de weverij brengen,« sprak de opzichter, »en als je verstandig bent, kun je daar nog veel leeren, en hoe beter je werkt en je best doet, zooveel te beter zul je het hier hebben. Onze meester Ali is een man die den arbeid van zijn onderhoorigen op juiste waarde weet te schatten en die aan den volgeling van den waren profeet voorrechten geeft, die hij den christenhond onthoudt. Als je dus die voorrechten genieten wilt, heb je slechts, zooals ik dezen morgen reeds opmerkte, het

christendom af te zweren en eenige woorden uit te spreken, die ik je wel leeren wil.«

»Wat zijn dat voor woorden?« vroeg Jan, die wel in de onzekerheid verkeerde omtrent hetgeen van hem verlangd werd, maar die er niet aan dacht de leer, waarin hij was opgevoed, ontrouw te worden of de liefde voor den Heere Jezus, die hem nog wel niet boven alles dierbaar was, te verzaken.

»Het zijn de volgende woorden, die de geheele belijdenis van den oprechten muzelman bevatten, namelijk: La ilha illa alha Mehemet rasoul alha, hetgeen beteekent: »Er is maar één God, en Mohammed is zijn profeet.«

En hierop vertelde Jussuf de geschiedenis van Mohammed, door de christenen niet ten onrechte de valsche profeet genoemd en die onze jongelieden uit hun geschiedenisboeken reeds kennen.

Die geschiedenis, door Almacinus uit de Sarazijsche historie in de Arabische taal geschreven, door Thomas Erpenius in het Latijn opgesteld en door Glazenmaker in het Nederlandsch overgezet (1696), is te uitvoerig dan dat we die hier kunnen meedeelen.

Voor hen, die nog geen algemeene geschiedenis geleerd hebben en die toch, evenals Jan, de christenslaaf, nieuwsgierig zijn te vernemen wie Mohammed, de stichter van den godsdienst naar zijn naam genoemd, was, laten we hier volgen wat een onzer geschiedschrijvers (Dr. J. A. Wijnne) daarvan meedeelt.

»Mohammed, d. i. de geprezen e, werd in 571 te Mekka geboren, behoorde tot het aanzienlijke geslacht der Haschemieten en tot den stam Koreisch en was de zoon van Abdallah, een onbemiddeld man. Reeds jong een wees, werd hij door zijn oom Aboe Taleb voor den handel opgeleid. Als koopman deed hij vele reizen naar Syrië en Zuidelijk Arabië. Op zijn vijftiengste jaar trad hij in dienst bij een rijke weduwe, Kaditscha, met wie hij weldra

trouwde. Op den duur behaagde hem intusschen het bedrijvige leven niet; naar lichaam en ziel met zeldzame gaven toegerust, peinsde hij over iets hoogers. Hierom onttrok hij zich meer en meer aan alle aardsche beslommeringen en gaf zich aan vrome bespiegelingen over. Zijn overdenkingen brachten hem tot het besluit het oude geloof aan één God te herstellen, dewijl de aanbidding der sterren en de verbasterde Joodsche eeredienst hem evenzeer mishaagden. Met zijn levendige verbeeldingskracht en de hem aangeboren dweepzucht zag hij hemelsche verschijningen en wonderen. Dus hield hij zich, naar het schijnt overtuigd, dat God hem tot dat werk had bestemd.

Sedert 615 verkondigde Mohammed openlijk zijn godsdienst, die den naam *islām* (eigenlijk de onbepaalde wijs van een werkwoord, beteekenende »zich overgeven«, nl. aan den wil Gods) draagt, terwijl zijn belijders *mosslemēn* (eigenlijk het tegenwoordig deelwoord van hetzelfde werkwoord) heeten. De voornaamste leerstukken van den *islām* zijn: er is maar één God, Allah, en Mohammed is zijn profeet; Mozes en Christus zijn insgelijks goddelijke gezanten; het lot van elken mensch is in Gods eeuwig raadsbesluit onveranderlijk bepaald; op de opstanding der dooden volgt een wereldgericht, waarna de goeden beloond, de boozen gestraft worden. Tot de hoofdplichten der geloovigen behooren: weldadigheid en rechtvaardigheid; gebeden, vijfmaal daags, met het gelaat naar Mekka gewend, te doen; vasten; ten minste één bedevaart naar Mekka; de heilige oorlog of gewelddadige uitbreiding van den *islām*. In stoute beeldspraak wordt op het betrachten dezer plichten aangedrongen: »Bidden voert halverwege tot God, vasten brengt tot den ingang des hemels, en aalmoezen openen de poort.« — »Het is beter, den heiligen krijg te voeren dan zeventig jaar tehuis te bidden, en hij, wiens voeten in de oorlogen des Heeren bestoven zijn, zal op den dag des gericht's verder wezen

van de oorden der pijniging, dan de afstand bedraagt, welken de snelste ruiter in duizend jaren kan afleggen.« Ook voor 't burgerlijk leven bevat de Mohammedaansche godsdienst voorschriften.

Diefstal wordt met het verlies van een hand, gelijk andere euvel daden met de straf der gelijke vergelding, *jus talionis*, bedreigd, waardoor de misdadiger zelf ondergaat, wat hij een ander heeft gedaan. Al de leerstukken zijn door Aboe Bekr, den eersten opvolger van Mohammed, bijeengebracht in den koran (eigenlijk een Arabisch werkwoord, dat lezen beteekent, hier het boek der openbaringen).

Reeds voordat hij met zijn leer te voorschijn trad, hadden eenige verwanten en vrienden van den profeet ze omhelsd, als Kaditscha, zijn neef Ali en Aboe Bekr, later zijn schoonvader. Zijn streven naar meer aanhangers vond echter veel tegenkanting, vooral onder zijn eigen stamgenooten, de Koreischieten, wier bespottung en haat hij zich op den hals haalde. Slechts met moeite ontkwam hij aan hun veelvuldige aanslagen op zijn leven. Toen eindelijk de Koreischieten, saamgezworen om hem te vermoorden, op een nacht zijn woning omsingelden, vluchtte Mohammed uit Mekka naar Jathreb (ten N.O. van Mekka), sinds dezen tijd Medina-al-Nabi, stad van den profeet, of korthedshalve Medina geheeten, met een zeker aantal der inwoners van welke stad hij kort te voren een verbond had gesloten. Dit is de *h e d s c h r a h* of vlucht van den profeet, naar welke het begin der Mohammedaansche tijdrekening op den 16en Juli 622 is gesteld, op den dag, die tevens voor het tijdstip der stichting van den islaam wordt gehouden. Alzoo begint die tijdrekening niet met den datum der vlucht (19 Sept.), maar met den eersten dag van het maandjaar, waarin zij plaats greep, d. i. met den 16en Juli. Te Medina nam het getal der geloovigen aanmerkelijk toe; uit die stad begon men ook de eerste legertochten ter voortplanting van het geloof. Van nu aan ging het bekeeringswerk,

hoofdzakelijk door middel van het zwaard, snel voort. Inzonderheid waren het eerst de talrijke Joden in Arabië, die gedwongen werden de leer van den profeet aan te nemen. Ten laatste viel ook Mekka in 630 in handen der Mohammedanen, en bij den dood van den profeet in 632 was bijna geheel Arabië, vrijwillig of gedwongen, zijn leer toegedaan en aan zijn heerschappij onderworpen.

---

## HOOFDSTUK XVIII.

### Een vriend gevonden!

---

Hoeveel schoons Jussuf onzen jeugdigen slaaf ook van Mohammed vertelde, hoe heerlijk hij het loon afschilderde, dat den oprechten volgeling van den valschen profeet wacht, hij kon bij Jan niet de minste belangstelling wekken voor den godsdienst der Mooren.

De jongen was ook te vermoeid om met veel aandacht steeds te luisteren, want de oogen vielen hem dicht van uitputting, zoodat de opzichter besloot een volgenden keer op hetzelfde onderwerp terug te komen.

Hij liet Jan dus verder dien avond met rust en deze was na zijn gewoon avondgebed gedaan te hebben, weldra in diepen slaap.

Den volgenden morgen werd Jan weder vroegtijdig gewekt, maar het kostte den jongen vrij wat moeite de stramme leden tot den arbeid te schikken. De stok, die door een der opzichters dreigend tot hem werd opgeheven, deed hem echter, hoe pijnlijk het hem ook viel, vlug opstaan.

Zooals de opzichter hem had gezegd, werd Jan naar een gebouw gebracht, dat mede op eenigen afstand van Ali's woning, maar dichtër aan den oever van de rivier gelegen was.

Verwonderd zag onze jongen daar rond, want een twintigtal slaven waren daar met den arbeid bezig, die aan Jan reeds vrij wel bekend was.

Terwijl eenigen bezig waren het fijne zijdeachtige haar, afkomstig van de geiten, die door de bergbevolking onderhouden werden, tot draden te spinnen, maakten anderen weder van schapenwol draden, die in verschillende verven gekleurd werden. En van die draden werden in die onaanzienlijke werkplaats, met behulp van kleine weefgetouwen, die meester Kregel in zijn werkplaats niet geduld zou hebben, tapijten en kleeden geweven, zoo prachtig, zoo rijk van kleuren, dat zij in het paleis van een vorst niet zouden misplaatst zijn.

Jan verbaasde er zich over, dat men met zulke gebrekkige werktuigen zulk een schoon en heerlijk werk kon leveren. Hij dacht aan den weefstoel zijns vaders, waarop zijn moeder hem zoo dikwerf gewezen had en waarvan hij nu eerst de waarde begon te beseffen. Wat zou zoo'n werkmán van den Moorschen koopman wel kunnen maken, dacht hij, als hij vaders weefstoel tot zijn beschikking had.

Maar Jan was in die werkplaats niet gebracht om zich te verbazen, hij werd integendeel onmiddellijk aan den arbeid gezet. In den aanvang ging het onzen scheepsmaat zeer onhandig af; maar toch beviel dat werk hem beter, dan in de hitte van de zon voortdurend de zware water-vaten tegen de glooiende wegen van den tuin op te dragen. En omdat hij in de weverskunst reeds eenige bedrevenheid had, viel het hem gemakkelijker dan iemand anders, met de weefgetouwen der Mooren te werken. Werd hem het een o: ander voorgedaan, dan werd Jan's oplettendheid geprikkeld en opgewekt door den opzichter, die iedere

misgreep en elk verzuim onmiddellijk en op gevoelige wijze bestrafte.

Het was een nieuwe, maar harde leerschool, die Jan nu weder op het gebied van het weven had door te maken. Daar in den vreemde, onder strenge tucht, niet zelden uitgeoefend door harde lichamelijke kastijding bij het minste bewijs van traagheid of onwilligheid, werd Jan aan gezet, onafgebroken arbeid gewend en leerde hij tevens smaakvol en kunstig werk vervaardigen.

Hij leerde dat niet op eens, maar na maandenlange oefening en zou, wanneer hij op eenmaal bij zijn moeder thuis kon worden overgebracht, zich gaarne aan het weefgetouw zijns vaders hebben gezet en zelfs meester Kregel verbaasd hebben door zijn arbeid.

In de eerste twee dagen, dat hij zich met het weven bezig moest houden, had hij van Jussuf den opzichter niets meer vernomen.

Wel had Jan een enkele maal nagedacht over alles wat deze hem van Mohammed had verteld; maar de leer der Mohammedanen was zóó geheel in strijd met die, welke Jan thuis en uit zijn Catechismus had geleerd, dat de gedachte om aan den wensch van den opzichter te voldoen, zelfs niet bij hem was opgekomen.

De Heere Jezus toch leerde: »Leer van mij dat ik zachtmoedig ben en nederig van harte«, en de profeet der Turken en Mooren leerde, dat men het koninkrijk der hemelen het zekerst kon verwerven, als men met het zwaard den godsdienst der Mohammedanen uitbreidde.

Jan ondervond maar al te gevoelig, dat de leer van Mohammed diens volgelingen al heel weinig zachtmoedigheid had leeren beoefenen en de verachting, waarmede zij op de christenhonden scholden, getuigde weinig van nederigheid des harten.

Toen Jussuf, op een avond dat Jan met weemoed aan huis en aan zijn moeder dacht, hem over dat onderwerp



ondervroeg, vond hij den knaap minder nog dan eenige dagen te voren geneigd naar zijn voorstellen te luisteren.

Jussuf, die in zijn jeugd weinig van de beginselen van den Christelijken godsdienst geleerd had, en den Heidelbergschen catechismus, waarin de fundamenten dier leer zijn neergelegd, zelfs niet bij naam kende, was gemakkelijk voor den Mohammedaanschen godsdienst te winnen geweest, en dacht dat dit met Jan ook wel het geval zou zijn. Maar deze, die bij de ramp, welke de bemanning van *De Zwaluw* trof, noch Bijbel noch catechismus had overgehouden, wist nog wel zoovele tegenwerpingen te maken door hetgeen hij geleerd had, dat Jussuf menigmaal moeite had zijn toorn te matigen en zijn woede, opgewekt door zooveel tegenstand bij een knaap, te bedwingen.

In bescheiden en beleefde vormen, maar toch op besliste wijze, wees Jan ieder voorrecht af, dat het loon van zijn overgang tot den godsdienst zijns meesters zou meebrengen.

Verstoord door zooveel eigenzinnigheid, zooals de opzichter het uitdrukte, ging deze heen met de bedreiging, dat hij Jan in het vervolg niet meer zou ontzien, zooals hij tot nog toe gedaan had, maar hem als een hardnekkige Christenhond zou behandelen.

Dat vooruitzicht was allesbehalve geschikt om Jan tot vroolijkheid te stemmen. Reeds nu waren de dagen, die hij in de slavernij van Ali had doorgebracht, dagen geweest van harde beproeving; wat zou dan de toekomst wel voor hem zijn, indien hij niet als slaaf, maar als een hond zou behandeld worden?

Gelukkig zocht onze jongen troost en opbeuring waar die het best gevonden wordt, en knielde in het halfdonker bij zijn ligplaats neer.

Terwijl hij daar hardop biddende, den Heere zijn nood klaagde en om hulp en uitredding bad, was hij het mikpunt van de spotternij der andere slaven, die hem allerlei voorwerpen naar het hoofd wierpen.

De verwoede opzichter toch had hun, toen hij heenging, immers verlof gegeven om den jongen als een hond te behandelen.

Jan gedroeg zich kalm. Wat zou hij ook alleen tegen die velen hebben uitgericht? Niemand zou zich immers aan zijn zijde stellen! Niemand zou het voor hem opnemen! Zoo dacht Jan, en toch, er was er een.

Toen het rustig geworden was en de slaven zich aan den slaap hadden overgegeven, sloop die ééne naar Jans ligplaats en vroeg hem fluisterend, maar in goed verstaanbaar Hollandsch: »Slaap je al, Jan?«

Verschrikt en verrast sprong de jongen overeind.

Waakte of droomde hij? Tevergeefs trachtte hij in het duister te onderscheiden wie hem zooeven had aangesproken.

»Houd je rustig, Jan,« vervolgde de spreker, die den jongen had gewekt. »Ik ben een lotgenoot in het lijden en de slaaf, dien Jussuf je ten voorbeeld heeft gesteld. Hij heeft je op mij gewezen, opdat je afgeschrikt zoudt worden door het harde lot, dat mij is opgelegd, en dat ik reeds twintig jaar draag. Zeg mij toch, waarom doe je niet als zoovelen vóór je gedaan hebben, en neemt den Mohammedaanschen godsdienst aan, dien Jussuf zoo aanprijst!«

»Omdat ik geloof, dat de eenige troost, waarvan de Catechismus in Zondag 1 spreekt, beter is en zonder twijfel meer vertrouwen verdient dan alles wat Jussuf, de opzichter, mij van zijn Turkschen godsdienst verteld heeft.«

Jan zag, nù zijn oogen in het halfdonker de voorwerpen meer begonnen te onderscheiden, hoe de slaaf met de hand over het voorhoofd streek, alsof hij lang vervlogen herinneringen wilde opwekken.

»De Catechismus!« herhaalde de slaaf, meer tot zichzelf sprekende dan tot Jan. »'t Is meer dan vijftwintig jaren geleden, dat ik die leeren moest en ik herinner er mij niets meer van. Toen ik nog een jongen was, had ik geen lust, die lange antwoorden op de vragen uit het hoofd te

leeren. Misschien zou ik mij niet zoo dikwerf zoo ongelukkig en wanhopig gevoeld hebben, als ik dien Catechismus beter in het hoofd had gehad. Maar jij, Jan, kun jij dan zeggen wat die troost is, waarvan de Catechismus spreekt, en geloof je dat die troost zelfs in de slavernij een Christen voor wanhoop en afval behoeden kan?«

»Het laatste geloof ik zeker,« antwoordde de iongen, »hoor maar wat er geantwoord wordt op die vraag: Wat is uw eenige troost, beide in leven en sterven?«

En Jan herhaalde het antwoord, dat zeker menig jeugdig lezer wel uit het hoofd kan opzeggen. En voor hem, die dat antwoord op zoo gewichtige vraag nog niet weet, of wellicht te traag is zijn Bijbeltje voor den dag te halen om dat antwoord te lezen, laat ik die belijdenis hier afdrukken, en doe er tevens het verzoek bij, dat antwoord zich in het hoofd te prenten. Men kan er evenals Jan nog eens behoefte aan hebben, zich die woorden te binnen te brengen.

Zeker is het dat de slaaf, die met Jan sprak, met belangstelling luisterde, toen de jongen, niet vlug en rad zoodat niemand het verstaan kon, maar langzaam en met nadruk, zooals stuurman Dwars hem geleerd had zijn catechismus op te zeggen, zeide:

»Dat ik met lichaam en ziel, beide in leven en sterven, niet mijn, maar mijns getrouwen Zaligmaker Jezus Christus eigen ben, die met Zijn dierbaar bloed voor alle mijne zonden volkomen betaald en mij uit alle geweld des duivels verlost heeft en alzoo bewaart, dat zonder den wil mijns Hemelschen Vaders, geen haar van mijn hoofd vallen kan, ja ook, dat mij alle dingen tot mijne zaligheid dienen moeten. Daarom dat Hij mij ook door Zijnen Heiligen Geest van het eeuwige leven verzekert, en Hem voortaan te leven van harte gewillig en bereid maakt.«

De eenvoudige bewoordingen, de sobere vorm, waarin

de grootsche en heerlijke belijdenis van des Christens eenigen troost is vervat, grepen den ouden slaaf zoo aan, dat hem de tranen in de oogen kwamen, al zag Jan die niet.

Zij brachten hem de dagen in herinnering, toen hij nog als een jongen, die het leed van de wereld nog niet kent, bij zijn ouders thuis was en met tegenzin den catechismus leerde.

En wat met tegenzin geleerd wordt, is spoedig vergeten.

»Hoe schoon is die belijdenis,« sprak hij tot Jan; »als mij die woorden zoo vast in het geheugen waren gebleven als bij jou, hadden zij mij voor veel leed bewaard. Toen ik evenals jij waarschijnlijk, na een hevig gevecht met de zeeschuimers als slaaf werd verkocht, en men alle pogingen in het werk stelde, mij tot den Moorschen godsdienst over te halen, kende ik mijn catechismus niet zooals jij. Eén ding echter stond bij mij vast, namelijk dat er maar Eén is, waardoor we zalig kunnen worden en evenals jij heb ik steeds geweigerd den profeet Mohammed als den hoogsten gunsteling van God te erkennen. Ik heb die voortdurende weigering duur genoeg moeten betalen en nog dagelijks bid ik den Heere, dat Hij maar een eind aan mijn lijden wil maken. En als ik zoo menigeen zag, die evenals Jussuf zijn godsdienst verloochende, en het dan veel beter kreeg dan ik, kwam er wanhoop in mijn ziel en begon ik aan Gods rechtvaardigheid te twijfelen. In de laatste weken vooral was ik somber en treurig gestemd, en ik vroeg mij af of ik niet dwaas was mij langer te verzetten. Twintig jaren lang bad ik den Heere dagelijks om uitkomst en tot nog toe bleef die bede onverhoord. Wellicht zou ik reeds lang den moed hebben opgegeven, maar de gedachte dat Jussuf, de renegaat, zich over mij verheugen zou, deed mij in mijn verzet volharden.«

»Je noemt,« antwoordde Jan, »den opzichter een renegaat; onze stuurman vertelde mij, dat een renegaat

iemand is, die eerst Christen heette, en daarna tot den godsdienst der Turken en Mooren is overgegaan.«

»Zoo is het ook,« zeide de slaaf. »Jussuf, eigenlijk heet hij Jozef van Maassluis, was met mij op één schip en samen hebben wij verscheiden reizen gemaakt. Maar altijd heeft hij getoond een valsch en huichelachtig wezen te zijn. Toen wij beiden als slaven verkocht werden, stemde hij dadelijk toe om in den godsdienst der Mooren onderwezen te worden en daarom heeft hij het zoover gebracht. Eigenlijk schaamt hij zich en al verdrukt hij mij nog zoo, toch verwijt ik hem zijn afval dikwijls genoeg.

In de eerste jaren, die ik in slavernij doorbracht, had ik steeds de stille hoop, dat God, die machtig is om wonderen te doen, mijn bede zou verhooren en dat ik mijn bloedverwanten nog eens zou terugzien. Maar de opzichter Jussuf heeft geen nabestaanden en voor hem is het onverschillig of hij ooit het vaderland terugziet. Hij heeft thans een lui leven en schijnt er vermaak in te vinden anderen te sarren en te mishandelen. Maar er komt eenmaal een tijd van afrekenen !« en de slaaf balde de vuist en hief die dreigend omhoog.

»Je zei zoeven,« sprak Jan, »dat je nog bloedverwanten hebt. Waar was dan je vroegere woonplaats en hoe is je naam ?«

»Mijn moeder en zusters woonden te Vlissingen in Zeeland, waar ik ook geboren ben. Mijn vader was reeds dood toen ik mijn laatste reis deed, en mijn naam is Cornelis Duiveman.«

»Duiveman ! zoo heet mijn moeder ook. En mijn moeie, die te Vlissingen woont en die met een scheepmaker getrouwd is, heet ook Duiveman. Dikwerf heeft moeder mij verteld van haar broer, die ter zee voer en van wien zij later nimmermeer iets vernam.«

De slaaf greep onstuimig de beide handen van Jan.

»Vertel me uitvoerig alles wat je van je familie weet !«

Jan voldeed zoo goed mogelijk aan dat verlangen. Maar hij had nog lang niet geëindigd, of de slaaf, die naast Jan was neergezeten, hief de handen omhoog, terwijl hij luide uitriep: »O God, ik dank U, dat ik nog vóór ik sterf iets van moeders huis mag vernemen! En dat uit den mond van mijn zusters kind!«

Door aandoening overmeesterd kon de oude slaaf in het eerst niet spreken, maar weinige oogenblikken daarna scheen het alsof hij zich voor de ontbering van talrijke jaren wilde schadeloos stellen. Jan moest hem tot in de kleinste bijzonderheden van zijn moeder, de zuster van den slaaf, vertellen en Cornelis Duiveman hield niet op met vragen. En toen Jans oom, die, door den harden arbeid in de heete luchtstreek gekromd, er ouder uitzag dan hij in werkelijkheid was, eindelijk begreep dat hij den jongen niet langer de nachtrust mocht ontrooven, verliet hij den knaap met de verzekering, dat hij hem als vriend en bloedverwant zooveel mogelijk tegen Jussuf zou beschermen.

---

## HOOFDSTUK XIX.

### Een onverwacht bezoek.

---

Van dat oogenblik af werd de verhouding tusschen Jan en zijn oom met den dag inniger en teederder en beiden konden van elkander veel leeren.

De oom, die door de Mooren nooit anders werd genoemd dan de *Kafir*, d. i. de christenhond, leerde Jan in weinig tijds zooveel van de taal der Mooren, dat hij althans de beteekenis van vele uitdrukkingen verstond. Waar

het eenigszins doenlijk was, verrichtte hij daarenboven voor Jan kleine diensten of bezorgde hem de beste stukken van den maaltijd voor de slaven bestemd, waarvan hij zich niet zelden met twist en geweld moest meester maken.

Het eenvoudig geloof van Jan, die in deze dagen van harde beproevingen meer dan ooit de groote waarheden en den troost, die in de belijdenisschriften zijn neergelegd, leerde beseffen, verlevendigde bij den oom het vertrouwen op den Heere, een vertrouwen, dat in die vele jaren aan het wankelen was gebracht.

Oom Cornelis wist Jan spoedig papier en schrijfgereedschap te bezorgen en heimelijk moest Jan, nu en dan, vragen en antwoorden van den Catechismus, die hem te binnen kwamen, opschrijven. Die stukjes papier werden door den slaaf Cornelis niet alleen zorgvuldig verborgen, maar met zegen gelezen en met Jan besproken, zoodat onze jongen, die onder andere omstandigheden wellicht spoedig het geleerde zou hebben vergeten, nu voortdurend als genoodzaakt werd het in het geheugen te roepen.

Jan verrichtte hier een arbeid, eenigszins gelijk aan dien der kinderen van de vroegere Waldenzen. Deze, door de Roomschen verjaagd en vervolgd, lieten hun kinderen geheele hoofdstukken uit den Bijbel leeren. Kwamen zij later samen, en was er geen Bijbel in hun bezit, dan moesten de kinderen de uit het hoofd geleerde hoofdstukken opzeggen, en deze werden dan opgeschreven. Men had dan wel niet den geheelen Bijbel, maar toch altijd een deel daarvan, al was het ook klein.

Zoo schreef Jan zijn Catechismus op. Er zal, en dat kon niet anders, wel hier of daar een woordje ontbroken hebben, maar oom Cornelis was er gelukkig mee, en voor beiden was het nuttig.

Aan het eind van iederen dag zochten Jan en zijn oom elkanders gezelschap, en onderhielden zich met elkander zoo goed dit de omgeving toeliet. Vooral Vrijdags, de dag

die door de Mooren als rustdag en sabbat wordt beschouwd, hadden zij daartoe veel gelegenheid en oom Cornelis vertelde dikwerf van de dwaze dingen, die door de Mohammedanen voor waarheid worden aangenomen, en die de oude slaaf gedurende zijn verblijf onder de Mooren had geleerd.

Om niet te langwijdig te worden zullen wij deze opmerkingen hier niet beschrijven.

Evenzoo gaan wij stilzwijgend de verdere verhalen voorbij, die Jan van zijn oom vernam betreffende den godsdienst en de vele voorschriften tot bidden en vasten, die door de Mooren stipt werden nagekomen.

Wij vervolgen liever de geschiedenis der beide Christenen in hun slavernij, en slaan daartoe een tijdvak van eenige maanden over.

Zooals gemakkelijk te begrijpen is, kon het niet lang duren of de innige verstandhouding tusschen den reeds jaren lang verachten Kafir en den jeugdigen christenslaaf bleef geen geheim.

Zooveel mogelijk zochten zij elkanders bijzijn en troostten elkander na een harden en moeievollen arbeid. En zoo dikwerf als het tweetal kon samenkomen was het eind hunner bespreking steeds de mogelijkheid of het vooruitzicht om uit hun slavernij verlost te worden en in het lieve vaderland terug te keeren.

Iedere maal als Jan dit onderwerp aanroerde, schudde de oude slaaf mistroostig het hoofd. Een enkele maal was zijn hoop op bevrijding door de gesprekken met den scheepsjongen eenigszins opgeflickerd, maar de ervaring van vele jaren en de kennis van den toestand, waarin beiden zich bevonden, hadden hem het ijdele van die hoop doen inzien.

»Er zou een wonder moeten gebeuren,« zeide de oude slaaf dikwerf tot Jan, »om ons, die zoover van de kust verwijderd zijn, aan boord van een schip te brengen, dat ons naar Holland kan terug brengen.«



Onze Jan daarentegen liet zich niet ontmoedigen. In de vaste overtuiging levende dat de Heere het gebed zekerlijk verhoort, bad hij dagelijks dat zijn vertrouwen op Gods goedheid en almacht toch niet beschaamd mocht worden en dat de Heere op zijn tijd en zijn wijze uitkomst mocht geven.

En het gebed van Jan om uitkomst werd te dringender naarmate de opzichter Jussuf, die de verstandhouding tusschen de beide Christenslaven had waargenomen, in zijn vijandschap het tweetal op iedere wijze het leven bemoelijkte.

In de eerste plaats werd aan Jan iedere gelegenheid ontnomen om met den ouderen slaaf — de opzichter wist natuurlijk niet welke bloedverwantschap tusschen beiden bestond! — samen te zijn.

Dat veroorzaakte Jan veel verdriet; want eenige oogenblikken zich te kunnen onderhouden in zijn moedertaal, met iemand die hem zoo nauw verwant was, was dikwerf genoeg om hem voor al de ellende van een langen dag schadeloos te stellen.

De pogingen en beloften om Jan voor den godsdienst der Mooren te winnen hadden ook reeds schipbreuk geleden, zoodat de opzichter, die iederen belijder van een anderen godsdienst dan dien zijn meester beleed, als een vijand beschouwde, hem scherp gadesloeg en het minste verzuim op gevoelige wijze straffe.

Doch hoe scherp Jussuf ook toekeek, toch kon hij Jan niet altijd nagaan en in spijt van het verbod, wist de jongen menigen avond, begunstigd door de duisternis, weg te sluipen om zijn oom op te zoeken.

Of het verraden was of niet, zooveel is zeker, dat Jan betrapt werd, terwijl hij met zijn oom samen was.

De opzichter Jussuf schold en raasde en beloofde het tweetal als rustverstoorders en onwillige honden bij Ali, den hoofdpersoon en eigenaar, aan te klagen en een buitengewone straf voor hen te zullen vragen.

Oom Duiveman wist wie Jussuf was. Hij wist welk satanisch genot hij zou smaken, als Ali, de eigenaar, toestemming zou geven een van zijn eigendommen ten bloede toe te geeselen. Maar nog meer bloedde hem het hart, als hij dacht aan Jan, die, nog een knaap, allerminst een dusdanige kastijding of beter gezegd marteling, zou kunnen weerstaan.

In bange vrees wachtten beiden af, wat de volgende dag hun brengen zou, terwijl Jan, die niet meer in het verblijf waar zijn oom sliep, maar op eenigen afstand in een der bijgebouwen overnachtte, uit den grond zijns harten bad dat de Heere toch zijn gebed om uitkomst en bevrijding mocht verhooren, en het hart van zijn wreede meesters tot zachtheid mocht stemmen.

Door dat gebed eenigszins bemoedigd, sliep hij weldra in, en zou zeker tot den volgenden dag hebben doorgeslapen, wanneer hij niet midden in den nacht gewekt ware door hevige donderslagen, die hem verschrikt deden opspringen. Ook de andere slaven waren wakker geworden, en bij het blauwe licht van het hemelvuur, dat zonder ophouden aan het luchtruim zichtbaar was, zag Jan de Mooren bij elkander gehurkt, terwijl zij gebeden en verzen uit den koran op zingenden toon opzeiden.

Terwijl de ratelende donderslagen duizendvoudig door de nabijzijnde bergen werden herhaald, viel de regen bij groote stroomen neer en deden de hevige windvlagen de stammen van dadel- en palmboomen als riet buigen. Den ganschen nacht hield het verschrikkelijk onweer aan en ternauwernood was het des morgens eenigszins licht geworden, of al de slaven werden door de opzichters met spoed aan den arbeid gezet, om de schade, die het onweer had teweeggebracht, zooveel mogelijk te herstellen.

Inmiddels bleef de regen als bij stroomen neervallen; want het natte jaargetijde, dat in die streken in de plaats komt van onzen winter, die daar onbekend is, was in-

getreden. Met spoed werden al de vervoerbare voorwerpen, die in de hutten aan den oever van de rivier bewaard werden, hoogerop gebracht naar de gebouwen, waar de weverijen van Ali zich bevonden. Die arbeid had onder veel geschreeuw van de opzichters plaats, terwijl zij hen, die zich niet genoeg haastten, met stokslagen tot meerderen spoed aanzetten. Zekerlijk was men verrast door het vroegtijdig invallen van den regentijd en Jan vroeg zich reeds af, waartoe al dat loopen en draven wel dienstig kon zijn. Maar zijn oom Duiveman was niet in zijn nabijheid, zoodat hij dezen niet om opheldering kon vragen. In ieder geval had die groote drukte dit gevolg, dat de opzichter Jussuf geen tijd had zich met Jan te bemoeien en de gevreesde straf uitbleef.

Nog vóór het avond was, zag Jan dat de arbeid van dien dag niet nutteloos was geweest. De ontzettende regenbuiën deden het anders zoo kalme riviertje tot een breeden stroom zwellen. In verbazende hoeveelheid kwam het water van de bergen naar beneden, zoodat de stroom al hooger en breeder werd, en in woeste vaart met schuimende golven alles meevoerde, wat niet hecht en sterk aan den bodem bevestigd was.

De brug, die het terrein van Ali met de overzijde van de rivier verbond, was reeds bezweken; want een ontwortelde boomstam, door den stroom medegevoerd, was met geweld tegen de houten stijlen van de brug aangebonsd en deze, daartegen niet bestand, waren gebroken.

Hoewel er geen vrees bestond voor het huis van Ali en voor de weverijen en verblijfplaatsen der opzichters en slaven, die op voldoende afstand van de rivier lagen, bleef de eigenaar met Jussuf het voortdurend wassen van de rivier gadeslaan.

Op eenmaal echter werd hun aandacht getrokken door een kleine karavaan, die aan de overzijde van de rivier zichtbaar werd en die regelrecht op het huis van Ali afkwam.



De een droeg de Moorsche kleederdracht, terwijl  
de andere . . . . blz. 121

Ware het reisgezelschap van de zijde der bergen gekomen, dan zou dit minder bevreemding gewekt hebben, want de Mooren waren gewoon, dat de bergbewoners het huis van Ali kwamen bezoeken om handel te drijven. Maar dit gezelschap kwam van beneden, zooals de kust, waar Jan was aangeland, genoemd werd.

Met belangstelling keek ieder uit naar dien kleinen stoet, die op zulk een ongewoon tijdstip en in dat booze weer naderde.

Aan het hoofd van het gezelschap reden twee personen te paard. De een droeg de Moorsche kleederdracht, terwijl de andere een voor die streken geheel vreemde kleeding droeg. Een viertal muilezels met zware pakken beladen, werden voortgedreven door eenige Mooren, die blootsvoets gingen.

Ook Jan had dien stoet opgemerkt en toen hij de beide mannen, die aan het hoofd reden, duidelijker kon onderscheiden, begon zijn hart onstuimig te kloppen; want in een van die mannen zag hij, naar de kleeding te oordeelen, een Hollander, een landsman!

Zonder zichzelve goed rekenschap te kunnen geven van de gewaarwordingen, die zich van hem meester maakten, was het Jan, alsof van dien man de lang verbeide uitkomst verwacht kon worden.

Wie was die vreemdeling, die het wagen durfde onder de Mooren te reizen, en met welk gezag was hij bekleed, dat men hem niet als andere vreemdelingen in boeien klonk en als slaaf verkocht?

Ter beantwoording van die vragen moeten wij eenige jaren teruggaan en een gebeurtenis in herinnering brengen, die velen onzer jeugdige lezers niet onbekend zal zijn.

---

## HOOFDSTUK XX.

**Een Hollandsch koopman.**

De gebeurtenis die wij op het oog hebben, is een schoone bladzijde uit de geschiedenis van onzen beroemden zeeheld Michiel Adriaansz. de Ruitcr. De Ruitcr, kapitein zijnde van een koopvaardijschip, dat aan de heeren Lampsens te Vlissingen toebehoorde, was op zekeren dag voor Salée, aan de Barbarijsche kust, geland om zijn koopwaren aan den man te brengen. De Sant of overste der stad liet hem door een tolk den prijs vragen van een stuk Engelsch kastanjebruin laken, dat De Ruitcr had uitgestald. Onze zeeheld noemde den prijs, doch de Sant bood hem een stuk geld verre beneden de gevraagde koopsom. Daar De Ruitcr het stuk laken tot dien prijs niet wilde geven, en de Sant er niettemin op bleef staan het tot dien prijs te verkrijgen, ontstond er tusschen beiden een scherpe woordenwisseling. De Ruitcr, die door de omstanders werd aangemaand om het verlangen van den Sant in te willigen, zeide daarop dat hij het laken voor zoo geringen prijs niet mocht verkoopen, maar dat hij bereid was het den Sant ten geschenke aan te bieden.

De Sant, daarover verwonderd, vroeg daarop of De Ruitcr de macht had het goed zijns meesters weg te geven, waarop deze antwoordde dat hij de koopgoederen niet onder de waarde mocht van de hand doen, maar dat hij, om erger te ontgaan, het wel mocht wegschenken. De Sant, het goed niet ten geschenke willende aannemen, begon daarop te dreigen en vroeg De Ruitcr of deze wel wist dat hij hem gevangen kon nemen, en schip en lading verbeurd verklaren. De Ruitcr, die zijn koelbloedigheid niet verloor, antwoordde hem dat dan de gansche wereld zou zien, dat men op het woord van den Sant niet vertrouwen kon.

»Wilt ge mij evenwel gevangen houden,« zoo sprak de schipper, »stel mij dan op losgeld en ik zal zorgen dat men het voor mij betaalt.« Toornig geworden zijnde, verdubbelde de Sant zijn bedreigingen, zoodat ook De Ruiter in kwaadheid ontstak en hem antwoordde: »Was ik in mijn schip, ge zoudt mij niet meer dreigen!« Woedend verwijderde zich de Sant, terwijl hij tot zijn omgeving zeide: »Is het niet jammer, dat zulk een man een Christen is?«

De Ruiter, die niet wist of hij zich als een gevangen man moest beschouwen of niet, en wetende dat de Sant de macht bezat hem zelfs ter dood te doen brengen, beklaagde zich bij de omstanders over het ongelijk, dat hem werd aangedaan.

Na een paar uur wachters kwam de Sant terug, en vroeg nogmaals aan den schipper of hij het laken voor den geboden prijs wilde laten. Doch De Ruiter volhardde bij zijn weigering en bood het opnieuw ten geschenke aan. De Sant, door de eerlijkheid en standvastigheid van De Ruiter getroffen, sprak daarop tot de menigte, die zich rondom hen verzameld had: »Ziet eens, hoe trouw en kloek die Christen voor zijn meester is! Zijt gij allen, als het pas geeft, ook zoo voor mij?« En zich de borst ontblootende, lei hij de hand van De Ruiter daarop, terwijl hij zijn hand op De Ruiters borst lei, als een teeken van liefde, vriendschap en trouw, terwijl hij hem beloofde, dat voortaan niemand van zijn volk hem eenige moeite of eenigen overlast zou aandoen, maar hem steeds alle hulp en vriendschap zou bewijzen. En opdat niemand in die landstreek onkundig zou zijn van dat verbond van vriendschap en trouw, liet de Sant een brief schrijven en drukte daarop zijn zegel, zoodat De Ruiter dat stuk slechts behoefde te vertoonen, wanneer hij in die streken voor zijn handel reisde, om met allen eerbied en voorkomendheid ontvangen te worden.

Het was van een ondernemend man als de Ruiter te

verwachten, dat hij van dat stuk een goed gebruik wist te maken. Hij bepaalde zich dan ook niet om met de bewoners der kuststreken van Barbarije alleen koopmanschap te drijven, maar deed zijn goederen op muilezels laden en reisde het binnenland in, om zijn koopwaren op het voordeligst van de hand te doen of die tegen andere zaken te ruilen.

Het is op een dier reizen dat wij De 'Ruiter ontmoeten en het zal nu niemand onzer lezers meer verwonderen, dat de man met zijn reisgezelschap aan de overzijde van Ali's huis, vóór de door den stroom verwoeste brug stond niemand anders was dan de later zoo beroemde vlootvoogd,

In den morgen van dienzelfden dag had De Ruiter, om het huis van een anderen Moorschen koopman te bereiken, de rivier Meca met levensgevaar te paard moeten overzwemmen en was hij te Messa aangekomen, waar de meeste huizen, dicht aan de rivier gebouwd, door den alles vernielenden stroom waren verwoest.

Aan de overzijde van Ali's huis gekomen, bleek het echter, dat de stroom te sterk was om dien te paard te doorwaden en daarom riep de tolk, die naast De Ruiter reed, Ali en zijn opzichter Jussuf toe, hen over te halen.

Aan dat verzoek was evenwel niet zoo gemakkelijk te voldoen. Vaartuigen of iets dat daarop geleek, waren niet aanwezig; de brug was zooals we reeds vermeldden geheel vernield en de gemeenschap tusschen de beide oevers volkomen afgesneden.

Na eenig beraad kwam Ali-ben-Hassan op een gelukkigen inval. Hij liet in allerijl door zijn slaven, waarbij ook Jan's oom was, rotting of zoogenaamd Spaansch rief, dat aan de oevers groeide, kappen en dit tot horden vlechten. Die horden, aan elkander verbonden, vormden een vlot, dat draagkracht genoeg bezat om een of twee mannen te dragen. De groote moeilijkheid echter die overbleef, was om het vlot naar de overzijde te brengen. Tevergeefs be-



proefde Jussuf een touw naar de overzijde te werpen om daardoor gemeenschap tusschen de beide oevers te verkrijgen ; de sterke stroom voerde de uitgeworpen lijn mede.

Jan, die een zwijgende getuige was geweest van die vergeefsche pogingen, naderde het gevreesde tweetal.

»Meester,« zeide hij tot den opzichter, »als ik de lijn om het lijf bind en overzwem, dan kan ik het vlot naar de overzijde halen.«

Hoewel het ongevraagd naderbij treden van den jeugdigen slaaf door Ali met een gefronst voorhoofd en door Jussuf met een donkeren blik was beantwoord, zoo werd toch Jan's voorstel goedgekeurd.

Met het eene eind van het touw om het lijf gebonden, terwijl het andere eind door Jussuf werd vastgehouden, liep Jan een vijftigtal schreden den oever der rivier op en sprong onversaagd te water.

Met forsche, afgemeten slagen trachtte hij de overzijde te bereiken, maar hoewel hij, als een goed zwemmer, het hoofd boven water wist te houden, voerde de sterke stroom hem, bij iederen slag, eenige voeten stroomafwaarts. Daarop had echter onze jongen gerekend, en daarom was hij zooveel schreden verder te water gegaan.

Toch ondervond Jan, dat het overzwemmen van een gezwollen riviertje nog iets anders was dan dat van het kalme water buiten de Zijlpoort te Leiden, zooals hij dat menigmaal had gedaan.

Terwijl van beide zijden de worsteling van den moedigen knaap tegen den bruisenden stroom werd gadegeslagen, gevoelde Jan meermalen zich de kracht ontzinken.

Maar als de stroom hem eenige meters had afgevoerd, dan ontwaakte opnieuw de moed en de kracht om de overzijde te bereiken ; want een inwendige stem fluisterde het hem als het ware toe, dat van dien onbekende, maar aan zijn kleeding kenbaren landgenoot, een lang afgebeden uitredding te wachten was.

Eindelijk bereikte Jan de overzijde en stond nu weldra bevend en hijgend van de groote inspanning bij het tweetal ruiters, die inmiddels van hun paarden waren afgestegen.

De Ruiter zag den jeugdigen slaaf met een goedkeurenden glimlach aan en zeide daarop tot den tolk, die hem vergezelde, in de Portugeesche taal : »Zeg aan dien jongeling dat hij zich kloek heeft gehouden en vraag hem eens van waar hij geboortig is.«

Het was voor Jan een heele teleurstelling, toen hij den vreemdeling een hem geheel onbekende taal hoorde spreken. Hij antwoordde echter in de Moorsche taal, die hij reeds vrij goed kende, dat hij een Hollander was en gemeend had in mijnheer een landgenoot te zien. Jan's antwoord werd, terwijl hij bezig was een dikker touw, dat nu aan de lijn was vastgemaakt, naar zich toe te halen, aan De Ruiter overgebracht. Zoodra echter De Ruiter vernam, dat Jan een landgenoot was, stak hij hem de hand toe en zeide : »Ge hebt u niet bedrogen, maat, en u zooeven flink gehouden. Vertel mij eens wie je bent en hoe je hier bent gekomen.«

Jan, wiens teleurstelling weldra in blijdschap was veranderd, wenschte niets liever dan die vragen te beantwoorden; maar daar De Ruiter's metgezellen het groote vlot inmiddels naar zich toe hadden getrokken, zeide de koopman-scheepvaarder tot Jan : »Wacht even, mijn jongen, ik moet eerst eens orde stellen op dat overhalen van mijn goederen, want het vaartuig, dat je meester me daar zendt, lijkt me niet al te best toe. Een kleine sloep of een jol had ik wel zoo lief gehad.«

En zich tot den tolk wendende vervolgde hij : »Ga jij maar het eerst over en zeg aan die heeren aan de overzijde wie ik ben. Hier is de firman van den Sant !«

De Ruiter gaf het kostbare papier over om het aan Jan's meester te laten lezen, en spoedig stond de tolk op het vlot, dat nu door Ali's bedienden naar zich toe werd

gehaald. Wel was het vlot van Spaansch riet een ongewoon vaarttuig, maar het bleek zeer goed aan zijn bestemming te beantwoorden, want weldra stond de tolk voor Ali-ben-Hassan, wien hij met vele plichtplegingen den brief van den Sant overhandigde.

Zoo spoedig Jan's meester het zegel van den Sant zag, raakte hij eerbiedig met het voorhoofd den brief aan, drukte hem vervolgens tegen de borst en begon daarop te lezen.

Met een diepe buiging gaf hij daarna het voor De Ruiters zoo gewichtige stuk terug en zeide den tolk, dat hij het een groote eer achtte den vriend van den grooten Sant in zijn huis te mogen ontvangen en gaarne met De Ruiters koopmanschap wilde drijven. De tolk gaf daarop aan het gezelschap aan de overzijde een wenk, waarna het vlot weer werd teruggetrokken en een aanvang werd gemaakt om de goederen, die op de muilieren geladen waren, bij gedeelten naar de overzijde te brengen.

»Daar zal wel een goed half uur mede gemoeid zijn,« sprak nu De Ruiters tot Jan, die het paard van den tolk bij den teugel hield, »je kunt mij nu eens vertellen, hoe je hier gekomen bent.«

Met aandacht luisterde De Ruiters naar het verhaal, dat Jan hem deed, en de onverschrokken zeeman scheen getroffen door de wederwaardigheden, die de knaap, thans tot een jongeling ontwikkeld, reeds had moeten dragen. Maar meer nog trok het de aandacht van den vromen zeeheld, dat Jan steeds vertrouwd had op de getrouwheid des Heeren, en steeds geleefd had in de hoop, dat zijn gebed om verlossing uit de slavernij niet onverhoord zou blijven.

Toen Jan zijn verhaal geëindigd had met de dringende bede om hem en zijn oom te bevrijden en naar Holland terug te brengen, antwoordde hem De Ruiters: »Je hebt, mijn jongen, goed gedaan met steeds op den Heere te

vertrouwen, want die op Hem vertrouwt wordt nooit beschaamd. Maar nu ik eenmaal weet dat je hier bent zal ik in Holland uw familie opzoeken en als zij mij dan het geld geven, dat als losprijs voor jou gevraagd wordt, dan kom ik terug en koop jou en je oom vrij. Dat heb ik reeds voor menigen christenslaaf gedaan; alleen, je zult nog eenigen tijd geduld moeten hebben en je in je treurig lot moeten troosten met mijn spoedige wederkomst.«

»Ach, heer!« smeekte nu Jan, »mijn moeder is een arme weduwe; van waar zou zij het geld bekomen om mij vrij te koopen, want mijn meester heeft een groote som voor mij betaald. Maar als de prijs voor ons beiden te hoog is, koop dan, mijnheer, mijn oom, die reeds zoovele jaren hier zucht. Voor hem zal een zoo groote som niet gevraagd worden, want hij is zoo jong niet meer en wordt ook alleen voor den tuinarbeid gebruikt.«

»Nu, we zullen eens zien!« antwoordde De Ruiters, die, nadat zijn koopwaren goed en wel waren overgebracht, zich gereed maakte op het vlot te gaan.

Jan nam ook De Ruiters paard bij den teugel en nog voor een uur verstreken was, hadden al de bedienden en ook Jan de overzijde bereikt, nadat zij niet zonder veel moeite de onwillige en angstige dieren aan den toom vasthoudende te water hadden doen gaan om zwemmende den tegenovergestelden oever te bereiken.

Toen Jan bij Jussuf terugkwam was De Ruiters reeds door Ali het huis binnengeleid, waarbinnen Jan nimmer een voet had mogen zetten.

Teleurgesteld, maar toch niet zonder hoop, begaf Jan zich naar zijn werkplaats terug, bij zichzelf overdenkende hoe hij het zou aanleggen, om zijn oom Cornelis zijn gesprek met den Hollandschen koopman mede te deelen.

---

## HOOFDSTUK XXI.

**Een geoorloofde slavenhandel.**

Tot zijn groote spijt vond Jan des avonds zijn oom niet op de plaats, waar zij gewoon waren elkander heimelijk te ontmoeten, en daar hij vreesde door Jussuf gezien te worden, ging hij mistroostig naar het nachtverblijf der wevers.

Terwijl de Mohammedanen zich wiesschen voor het avondgebed, of gebogen over een geschrift dat aan den Koran was ontleend, op zingend en toon de wijsheid van hun profeet roemden, zat Jan in gedachten verzonken neer. De gebeurtenissen van den morgen en het gesprek met den vreemden koopman hadden den ganschen dag zijn gedachten bezig gehouden, en ieder oogenblik had hij verwacht den Hollandschen koopman te zien binnen komen, om hem de vurig verwachte tijding te brengen, dat hij vrij zou zijn. Doch de vreemdeling was niet gekomen om hem mede te nemen, en bange vrees vervulde zijn hart. Als die Hollander eens vertrokken was! Vertrokken, misschien zonder verder aan den slavenjongen te denken, of misschien ook wel omdat de prijs, door zijn meester gevraagd, te hoog was.

Als hij nog maar oom Cornelis had medegenomen dan zou zijn lieve moeder nog eenig bericht van haar zoon krijgen. Maar het was toch niet denkbaar, dat zijn oom zou heengegaan zijn zonder afscheid van Jan te nemen!

Jan beproefde van zijn medeslaven eenige inlichtingen te verkrijgen betreffende den vreemdeling, maar men achtte den kafir geen antwoord waardig.

In die pijnlijke onzekerheid begaf Jan zich ter ruste, nadat hij in zijn avondgebed opnieuw den Heere zijn nood

had geklaagd, en Hem gebeden had het hart van den koopman, wanneer die nog op het erf zijns meesters verkeerde, toch zoo te stemmen, dat hij niet ongevoelig zou blijven voor het harde lot der beide christenslaven.

Maar tevergeefs wentelde Jan zich op zijn stroobed, de slaap ontweek zijn oogen, en ieder oogenblik herdacht hij de woorden, die hij met den vreemden koopman gewisseld had. Dikwerf kwamen kooplieden met Ali handel drijven, maar het waren steeds Arabieren en Mooren, die in de bergstreken leefden, en die aan de overzijde van de rivier onder de schaduw der palmboomen hun tenten opsloegen en soms dagen daar verblijf hielden. De Hollandsche koopman had echter geen tenten opgeslagen; waar zou deze dan den nacht doorbrengen, vroeg Jan zich af.

Wat Jan niet kon ophelderen bleek ten slotte toch zeer eenvoudig te zijn.

De Ruiter kwam wel als een Christen, en was dus in de oogen van een rechtgeloovigen Mohammedaan niet meer geacht dan een hond; maar hij kwam ook als vriend van den Sant en de brief van dien ook door Ali geëerden man had wonderen gedaan.

De Ruiter werd in Ali's huis ontvangen, waar hij de schoonste zaken, die hij bij zich had, deed ontpakken. Onze koopman had reeds te lang handel gedreven met Mooren, om zich nog te verwonderen, dat het loven en bieden langer duurde dan anders, te meer daar De Ruiter geen geld voor zijn koopwaren vroeg, maar voortbrengselen van het land, die hij in Holland tegen hooge prijzen van de hand zou kunnen doen.

Terwijl dus De Ruiter door middel van zijn tolk zijn lakenstoffen en wat hij verder bij zich had, aanpreef, onderzocht hij de waarde van de geitevellen, waarvan de Mooren alleen het geheim kennen om die zoo fijn en zacht als zijde te bereiden. Zelfs leeuwen- en pantervellen liet Ali hem zien, en kunstig vervaardigd goud- en zilverwerk,

door den Moor van werklieden uit den omtrek of bewoners der bergen gekocht.

Maar ondanks al dat loven en bieden, groeide de voorraad der koopwaren, door De Ruiter tegen de door hem medegebrachte geruild, zóó aan, dat onze Hollandsche koopman, hoewel geen spier van zijn gelaat dit verraadde, inwendig verheugd was hier zulk een goeden slag te slaan.

Toen de avond naderde, en het voorhuis van Ali wel een groot pakhuis geleek, opperde De Ruiter bezwaar verder handel met den Moor te doen. Zijn voorraad werd hem te groot, zeide hij, het aantal zijner bedienden en muildieren was te klein om dat alles te vervoeren. De Ruiter, die het gesprek met Jan niet vergeten had, kwam toen met een voorstel voor den dag, dat met het oog op den gekochten voorraad, zeer natuurlijk scheen.

»Als ge mij,« zoo sprak de koopman tot den Moor, »tegen een billijken prijs een paar goede muildieren zoudt kunnen verkoopen, dan zou ik misschien nog wel eenige van uw tapijten willen overnemen. Maar ge begrijpt,« vervolgde De Ruiter, »dat ik dan ook een paar goede drijvers noodig heb.«

Toen de tolk deze woorden van De Ruiter had overgebracht, begonnen de listige oogen van Ali te glinsteren van hebzucht.

Een paar muildieren kon de Moor wel missen, want zijn stallen waren goed voorzien, en een paar drijvers zou hij De Ruiter ook wel bezorgen. Vooreerst Aleb, een oude slaaf, die toch tot niets meer bruikbaar was, en dan die koppige kafir, die altijd met den opzichter Jussuf overhoop lag; dat zou juist een tweetal zijn voor De Ruiter. Als Ali voor die twee slaven nog een goeden prijs kon maken, dan kon hij zich een flinken jeugdigen slaaf daarvoor in de plaats aanschaffen.

Aleb en de kafir werden dus geroepen en aan De Ruiter voorgesteld.

Zoodra het tweetal voor onzen koopman stond, monsterde deze hen met één oogopslag, en schudde daarop afkeurend het hoofd. De oude Aleb was geheel ongeschikt voor de lange reis, die De Ruiter nog maken moest om weder de plaats te bereiken waar zijn schip lag, maar den kafir zou de Moor zeker wel voor een koopje willen geven.

Opnieuw begon het loven en bieden en ten slotte werd De Ruiter voor een kleinen prijs en tegen afstand van een vaatje buskruit, een zeer gezocht handelsartikel, eigenaar van twee broodmagere muilezels, zeker de slechtste van Ali's stallen, maar ook van Cornelis Duiveman.

Jan's oom hoorde met ongerustheid en klimmenden angst hoe over zijn verkoop onderhandeld werd. Wanneer dit eenige jaren vroeger en vóór de komst van Jan had plaats gehad, dan zou dat loven en bieden hem tamelijk onverschillig gebleven zijn; want het was niet de eerste maal dat hij, zonder dat men zijn goedkeuring vroeg, van meester moest verwisselen. Maar thans boezemde dat onderhandelen over zijn persoon, als ware hij een koopwaar, veel minder geacht dan een stuk fijn laken, hem de grootste belangstelling in. Als zijn meester Ali hem aan dien vreemdeling verkocht, zou Duiveman van zijn neef moeten scheiden, en dat was het vooral, wat het hart van den armen man het meest bekommerde. En wat zou die vreemde koopman met hem doen, wanneer deze zijn koopwaren naar de kust had vervoerd? Zou hij hem dan weder van de hand doen, en tegen een wellicht luttele som overleveren aan de willekeur van een anderen meester?

Deze vragen bestormden en beangstigden het hart van den reeds zoo lang en zoo zwaar beproefden slaaf. Nimmer nog had hij een gunst van zijn meester durven of willen vragen. Nu echter overwoog hij of een bede om in Ali's dienst te mogen blijven eenige kans had om verhoord te worden. Maar den christenslaaf, die naast den bevenden ouden Aleb stond, ontzonk de moed zich voor Ali op de



knieën te werpen en hem te smeeken hem niet weg te zenden.

Eindelijk was de koop gesloten ; het gunstige oogenblik was, naar Duiveman's meening, onherroepelijk voorbij, en den man, die het weenen verleerd had onder de dikwerf harde en onverdiende kastijding, ontviel een traan bij de gedachte aan Jan, die hem in de laatste maanden geleerd had zich eenigszins met zijn droevig lot te verzoenen.

Terwijl over hem onderhandeld werd, had de christenslaaf voortdurend het gezicht gewend naar den koopman, die aan hem de voorkeur scheen te geven. Hij had zich tevergeefs afgevraagd van waar die koopman toch zou gekomen zijn. Hoewel hij het Portugeesch met zijn tolk vlug sprak, miste hij toch de gelaatskleur, die den Portugeezen eigen is. Een Spanjaard of Italiaan kon het ook niet zijn, want inplaats van het bijna ravenzwarte haar, droeg die koopman vrij lang blond golvend haar. De blonde opgestreken knevel en het hoogroode aangezicht waren mede kenmerken, die minder eigen waren aan de bewoners van het Zuiden, en hoe langer de christenslaaf den koopman aanzag, des te meer werd hij overtuigd, dat hij die gelaatsrekken vroeger meermalen had aanschouwd.

Terwijl die verschillende gedachten en vragen de ziel van den christenslaaf een oogenblik hadden afgeleid, verschrikte hij, toen de vreemde koopman hem de hand op den schouder legde.

»Vriend,« zoo sprak De Ruiters, »laat geen ontroering of verwondering blijken ! Van heden af aan zijt ge vrij en als de Heere ons het leven spaart en ons een voorspoedige reis geeft, ziet ge het lieve vaderland over eenige maanden weer !«

En toen de edelmoedige man, die hier, zooals hij reeds op andere plaatsen in Barbarije en Marokko gedaan had, de liefde tot de broederen, waarvan de Schrift spreekt, in toepassing bracht, zag dat de christenslaaf hem wilde antwoorden, legde hij hem het zwijgen op.

»Ik weet, wat ge zeggen wilt!« sprak de koopman. Ook aan uw neef heb ik gedacht. Ga met de lastdieren heen en voeg u bij mijn bedienden, straks zal ik wel gelegenheid vinden om met u te spreken.«

Vrij! Een woordje van slechts drie letters en toch van zoo groote beteekenis! Van beteekenis alleen voor hen, die bij ondervinding geleerd hebben wat het zeggen wil in banden te zuchten, die, als de christenslaaf, waarvan wij verhaalden, de vrijheid reeds twintig jaren lang moest missen.

Vrij! Het is het gevoel, dat den vogel de vleugels te ruimer doet ontplooiën, wanneer hij maandenlang door de traliën van zijn kooi de lieve zon zag opgaan, en belet werd zijn Schepper in veld en bosschen met zijn liefelijk gezang te prijzen, en nu op eenmaal het deurtje geopend ziet, waardoor hij aan de gevangenschap kan ontsnappen.

Vrij! Het zijn de gewaarwordingen, die de ziel vervullen van den gevangene, die wellicht jaren lang in den kerker zuchtte om genoegdoening te geven aan de door hem geschonden goddelijke en maatschappelijke wetten, en die weder voor het eerst, misschien wel met een bange toekomst, toch met wellust de lucht inademt van Gods altijd heerlijke natuur, in welk een toestand zij zich ook vertoont.

Maar het woord »vrij« zich te hooren toeroepen, na een twintigtal jaren slavenarbeids, ver van bloedverwanten en betrekkingen, van huis en vaderland, van alles waarin en waarvoor men leefde, dat wekt een gevoel dat alleen deze christenslaaf kon ondervinden.

Toen de vrijgekochte slaaf op aanwijzing van De Ruiters zich met de muildieren naar den stal had begeven, was zijn eerste werk op de knieën neer te vallen en God den Heere te danken voor Zijn wonderbare uitredding. Met schaamte moest hij bekennen aan Gods wondermacht te hebben getwijfeld. Hoe onverwacht trad hier een man op,

die hem, niet zonder Gods heilig bestuur, op eenmaal den weg wilde banen om de lang begeerde en gewenschte, menigmaal afgebeden vrijheid terug te krijgen. De toezegging, dat de vreemdeling ook aan Jan dacht, deed Duiveman de toekomst met hoopvol vertrouwen tegemoet zien.

Langen tijd lag de christenslaaf met het hoofd op de gekruiste armen gebogen; de woorden ontbraken hem om uit te spreken wat daarbinnen in de ziel omging. Het vaderland weer te zien, in Holland's duinen en dreven nog eenmaal rond te dolen, zijn zusters, die nog in leven waren te omhelzen, dat zou hem genoeg zijn. Als de Heere hem dan tot zich riep, dan zou hij, zoo dacht de slaaf, van deze wereld kunnen scheiden.

---

## HOOFDSTUK XXII.

### **Twee oude schoolkameraden.**

Hoe lang Jan's oom daar in stille overpeinzing was neergezeten, zou hij moeilijk hebben kunnen bepalen, want de duisternis begon snel te vallen en slechts een flauw licht van de ondergaande zon drong de stallen binnen, waar Duiveman de komst van zijn bevrijder afwachtte.

Op eenmaal voelde hij zich echter ruw aanvatten en zag hij den stok van den opzichter Jussuf dreigend boven hem opgeheven.

»Zoo, luie hond!« snauwde Jussuf hem toe, »vind ik je eindelijk! Wat voer je hier uit en waarom ben je op een plaats, waar je niet behoort?«

Aanvankelijk opgeschrikt, stond de oude slaaf in het

volle bewustzijn niets meer van Jussuf te vreezen te hebben, voor den opzichter. Maar ook in hetzelfde oogenblik ontwaakte bij den lang getergden man al de haat, dien hij voor den opzichter gevoelde.

Raak mij niet aan!« antwoordde hij den opzichter, terwijl hij een dreigende houding aannam. »Ik ben thans een vrij man, die zich niet goedschiks laat aanranden. Jarenlang heb ik den overmoed, dien ge tegen zwakken en minderen hebt getoond, moeten verdragen, maar die tijd is gelukkig voorbij. Als ge het nog eenmaal waagt mij zelfs maar met den vinger aan te roeren, zal ik u met uw eigen stok zóó duchtig afranselen, dat ge u levenslang den naam van Cornelis Duiveman zult herinneren!«

Jussuf, die bij den verkoop van Duiveman niet tegenwoordig was geweest, begreep er niets van. Zulk een dreigende taal had hij van den slaaf nog nooit gehoord, en meenende dat deze zich wellicht verborgen had om te ontvluchten, wilde hij Duiveman aangrijpen om hem met geweld uit den stal te verwijderen.

Zeker zou het tweetal ernstig aan het worstelen geraakt zijn, wanneer niet De Ruiter, door zijn bedienden gevolgd, tusschenbeide ware gekomen.

»Wat beteekent dat?« vroeg hij Duiveman, die bij de nadering van den koopman Jussuf had losgelaten.

Bevende van drift deelde Duiveman mede, dat de opzichter hem met geweld had willen wegvoeren, en niet wilde gelooven, dat er een losgeld voor hem betaald was.

De Ruiter zag naar zijn tolk om, opdat deze den opzichter zou kunnen mededeelen, dat Duiveman werkelijk door De Ruiter van Ali was gekocht.

Maar Duiveman, die de bedoeling van den koopman begreep, zeide: »Jussuf verstaat het Hollandsch zoo goed als ik, mijnheer! Die schoone Moorsche kleeding heeft hij met zijn ziel gekocht, want hij is een renegaat! Om een goed leven te hebben heeft hij den godsdienst van zijn

land en volk verzaakt en is Mohammed nagevolgd. En zoolang ik hier ben, heeft de lafhartige huichelaar er een wreed vermaak in gevonden mij te kwellen en te mishandelen. Samen werden wij gevangen genomen, want wij waren matrozen op één koopvaarder. Doch inplaats van zich als een goed kameraad te gedragen, heeft hij om meester Ali welgevallig te zijn, den Moorschen godsdienst gehuicheld en mij als zijn slaaf mishandeld.«

In zijn drift zou Duiveman nog meer gezegd hebben, maar De Ruiter wenkte hem te zwijgen. Daarop wendde deze zich tot den opzichter en zeide tot hem : »Die man,« hier wees De Ruiter op Duiveman, »is mijn eigendom, zoolang ik op Moorschen grond ben. Ga naar uw meester, hij zal u zeggen, dat ik het losgeld heb betaald. Maar voor ge heengaat, moet ik nog zeggen dat als het waar is, wat die man daar tegen u inbrengt, het mij spijt, dat ik u niet aan boord van mijn schip heb. Voor een renegaat heb ik slechts een blik van verachting over, maar een wreedaard, die tegenover een landgenoot en Christen handelt als gij, zou ik spoedig aan de groote ra van mijn schip laten ophangen ! Zorg dus maar, dat ge nooit in mijn vaarwater komt, want ik heb een goed geheugen.«

Beschaamd en met verkropte woede ging Jussuf heen. Toen de opzichter verdwenen was zeide De Ruiter tot Jan's oom : »Mijn geheugen is in ieder geval beter dan het uwe, vriend, want me dunkt, ge hadt mij reeds lang moeten herkend hebben.«

Verbluft keek Duiveman den koopman aan, en schudde nadenkend het hoofd.

»Kom, denk eens goed na ! Nu zijt ge door het langdurig verblijf alhier zoo veranderd, dat uw gezicht de kleur heeft gekregen van een stuk geteerd zeildoek, en nog zou ik u herkennen en ik, die de gezonde Hollandsche kleur nog niet heb verloren, wordt door u niet herkend ! Laat ik uw geheugen eens oprisschen, kameraad ! Herinnert

gij den tijd nog, dat we bij Krelisz. even buiten de poort, in den boomgaard waren geklommen en ons aan zijn appelen te goed deden? En hoe de rakker (diender) van den schout ons met den stok er uitjoeg?»

Die kleine gebeurtenis uit De Ruiters' jeugd was voldoende om Duiveman's geheugen op te klaren, want met blijde verrassing riep hij uit: »Zeker, dien tijd herinner ik mij nog goed! Wij waren met ons vijven, en hij, die ons had aangezet, om in Krelisz. boomgaard te klimmen, kwam er nog het best af, want toen hij bij het naderen van den rakker reeds lang over het hek was, kwamen wij eerst na, en kregen er geducht van langs.«

»En weet ge nog, wie die deugniet was, die den rakker te vlug af was?» vroeg de koopman lachend.

»Ja, gewis,« antwoordde Duiveman, »het was zooals ge zei, de grootste deugniet van Vlissingen, want de meester joeg hem, omdat hij allerlei kattenkwaad deed, ten slotte de school af. Het was Michiel de . . . .«

»De Ruiters! Michiel Adriaansz. de Ruiters, uw oude schoolkameraad, die in levende lijve thans voor u staat, en die in die dagen niet gedroomd zou hebben, nog eenmaal in Marokko een medescholier te vinden, die het minder voorspoedig was gegaan. Ge ziet ook hier weer uit, dat onze oude schoolmeester er wel achter was toen hij ons in de les tot voorbeeld liet afschrijven het vierde vers van Psalm 130 :

Dat Israël vast bouwe  
Op Godt de hope sijn ;  
Want vol genaed' en trouwe  
Is de Heer en Godt mijn :  
Hij is 't die onbesweken  
Israël gantsch bevrijt  
Van sonden en gebreken,  
Die hij met een schelt quijt.

Terwijl de beide oude schoolkameraden na hun ongedachte ontmoeting, elkander hun lotgevallen mededeelden, werden de koopwaren door De Ruiters bedienden en volgens zijn aanwijzingen behoorlijk ingepakt. Des anderen daags toch, wanneer De Ruiters eerst de weverijen zou bezocht hebben, zou men den terugtocht weder aanvaarden.

Voordat De Ruiters heenging om in het huis van den Moorschen koopman te overnachten, waartoe hij uitgenoodigd was, hield Duiveman den koopman en ouden schoolvriend vast.

»Ge zult toch mijn armen neef niet vergeten, nietwaar?« zeide hij. »Want liever bleef ik hier, dan den jongen aan zijn lot over te laten.«

»Ik heb nu reeds den jongen, na alles wat ge mij van hem verteld hebt, liefgekregen,« antwoordde De Ruiters. »Niet alleen dat hij zich hedenmorgen gedroeg zooals men dat alleen van een flinken Hollandschen gast mag verwachten, maar hij heeft getoond een brave jongen te zijn. Voor alles drong hij er op aan, dat ik u zou vrijkopen, niettegenstaande ik zeer goed bemerkte, dat hij vurig verlangt naar het lieve vaderland en zijn moeder terug te keeren. Ik heb reeds vele menschen leeren kennen, maar als ik er onder ontmoette, die niet hun eigen belang, maar dat van hun betrekkingen of evennaasten hooger achtten, dan had ik voor die menschen altijd respect, want zij brengen in praktijk wat de Apostel zegt: »De liefde zoekt zichzelf niet.«

Ik beloof u dus dat we de terugreis niet zullen aanvaarden zonder hem. Tapijten, zooals die hier geweven worden, heb ik reeds genoeg van Ali gekocht; een bezoek aan de weverij is voor mij dus niet noodig. Maar daar ik koopman ben en de belangen van mijn meesters allereerst in het oog moet houden, mag ik van de winst, die ik maak, niet te veel afnemen. Ik denk dat Ali voor dien jongen man geen geringen prijs zal vragen, en ik

moet dus eens overleggen, hoe ik het met dien Moor plooiën moet. Als hij bemerkt dat ik het er op gesteld heb den jongen te koopen, zal hij zijn eischen zeer hoog stellen. Maar ge behoeft er niet zoo bekommerd uit te zien, mijn oude vriend Cornelis, zeide De Ruitcr, »ik zal er wel wat op vinden, en als het moet, zal ik den vollen prijs betalen. De heeren Lampsens hebben mij nog nimmer verlegen gelaten, en er zijn nog vrienden in Holland genoeg, bij wie ik kan aankloppen om de noodige gelden. Toen ik in Holland meedeelde, dat zoo menige Christen in harde slavernij zuchtte, en ik aanbod hen van de Mooren vrij te koopen, werd er in vele kerken collecte gehouden en droegen rijke kooplieden met hun giften bij, om mij in staat te stellen die ongelukkigen naar het vaderland terug te brengen. Begeef u dus welgemoed ter ruste en geef met met mij den Heere alleen de eer, die des Christens wegen zóó leidt, dat Zijn eer en de verheerlijking Zijner daden het doel moet worden van onze begeerte.«

---

## HOOFDSTUK XXIII

### Een verrassende uitkomst.

---

Toen de zon den volgenden morgen aan den met zware regenwolken bezetten hemel zichtbaar werd, en voor eenige oogenblikken haar verwarmende stralen uitgoot over het door geweldige regenbuiën geteisterde landschap, was Jan van zijn harde legerstede opgestaan, lang voordat de opzichter hem als gewoonlijk kwam wekken.

En geen wonder, want de knaap had in den afgeloopen nacht geen oogenblik rustig geslapen. Nimmer toch had



hij zich zoo ongelukkig en verlaten gevoeld als in de beide laatste dagen. Toen hij als slaaf was verkocht, ondervond hij wel in ruime mate wat het zeggen wil, ver van huis, niet beter behandeld te worden dan een lastdier, maar de gedachte dat de Heere groot en machtig genoeg was hem te verlossen, had hem geduldig en hoopvol het lijden doen dragen.

De komst van den Hollandschen koopman had die hoop niet alleen verlevendigd, maar Jan had zich met de gedachte vertrouwd gemaakt dat het oogenblik zijner bevrijding reeds gekomen was.

»Als die koopman mij niet medeneemt,« had hij menigmaal bij zich zelve gezegd, »dan zal er wel nimmermeer iets van komen, dat ik mijn moeder terugzie.«

In zeker opzicht had Jan wel gelijk, want het was voorwaar geen alledaagsche gebeurtenis, dat een koopman uit het verre Holland de landen van Afrika's westkust doorreisde en daarbij niet alleen geldelijk voordeel op het oog had, maar tevens zich ten doel stelde Christenen, vooral landgenooten, die daar in slavernij zuchtten, te bevrijden.

Was Jan des avonds mistroostig op zijn legerstede neergevallen, thans gevoelde hij zich diep ellendig. Jan beproefde te bidden, maar hij kon niet anders dan onsamenvangende volzinnen uiten, zoodat ook de troost en de moed, die het gebed hem anders schonk, hem geheel ontbrak.

En toch scheidden slechts weinige uren hem van de blijde verrassing, die zijn deel zou zijn. Jan moest ervaren, dat de Heere het gebed niet altijd onmiddellijk verhoort en de hulp niet altijd schenkt op het oogenblik, dat die gevraagd wordt; maar dat Hij op Zijn tijd, als wij onze zaak reeds verloren wanen, plotseling en verrassend uitkomst geeft.

Jan had zich met de andere wevers naar de werkplaats begeven. Op weg daarheen zag hij op eenigen afstand bij de stallen, de gezadelde paarden en de muilieren van De

Ruiter staan, terwijl de mannen, die den koopman hadden vergezeld, ijverig bezig waren de goederen op de lastdieren te laden.

Daar zag Jan in hun midden zijn oom staan, die hem met de hand wuivend groette. Jan beantwoordde dien groet, terwijl hem de tranen in de oogen sprongen. Het leed bij den jongen geen twijfel, zijn oom had hem een afscheidsgroet toegewuifd, en de koopman zou dus zonder Jan vertrekken.

Jussuf, die in Jan's nabijheid liep, zag de tranen van den knaap en met duivelsch genoegen voegde hij hem toe : » Je zoudt zeker liever in gezelschap van dien Christenhond gebleven zijn, nietwaar? Maar dat is buiten den waard gerekend, mannetje, en het zal mij nu benieuwen hoe lang het nog duren zal om je klein te krijgen ! «

Jan antwoordde niet en stond weldra voor een ruw gevormd houten raam, waarlangs dicht naast elkander wollen draden gespannen waren. Tusschen die draden moest de jongen met zeer veel zorg gekleurde draden vlechten, in verschillende figuren, waarvoor kleine geborduurde stukjes lakenstof als voorbeeld dienden. Reeds weken lang had Jan aan dat tapijt gewerkt, want de arbeid, die veel overleg eischte, vorderde langzaam. Maar nauwelijks had hij de mat ontroid, waarin zijn gekleurde draden lagen, of daar kwam Ali, de meester, zelf binnen, op den voet gevolgd door De Ruiter en diens tolk.

Het hart van Jan begon geweldig te bonzen toen De Ruiter de verschillende tapijten, die nog in bewerking waren, gadesloeg, terwijl Ali hem opmerkzaam maakte op de degelijkheid der grondstoffen, die daarvoor gebezigd werden.

Tweemaal reeds was De Ruiter voorbij het werk gegaan waaraan Jan werkte, zonder daarop acht te geven, maar de derde maal bleef de koopman stilstaan. Jan's vingers beefden, zijn hart klopte bijna hoorbaar en de kleurige

wollen draden begonnen hem voor de oogen te schemeren. Ternauwernood hoorde hij hoe De Ruiter de onderhandeling begonnen was over den onvoltooiden arbeid en de voorwaarde stelde, dat de bewerker van het tapijt in den koop begrepen zou zijn. Maar van die voorwaarde wilde Ali niet hooren!

Toch gaf De Ruiter het niet op, en verhoogde telkens de som, die hij voor werk en maker beide aanbod.

Ten slotte werd hij ongeduldig en terwijl onze koopman drijtig op den grond stampte zeide hij tot den tolk: »Zeg hem, dat, wanneer de Moor zóó weinig toeschietelijk is, ik hier nimmermeer terug kom en in het vervolg wel andere verkoopers in dit land zal weten op te sporen!«

Dat woord miste op Ali, die een grooten voorraad van allerlei zaken aan De Ruiter had verkocht, zijn uitwerking niet, en vóór Jan het recht wist was hij met het onvoltooide tapijt het eigendom van De Ruiter.

»En nu, vlug ingepakt!« zeide hij tot Jan, die niet wist of hij waakte dan droomde. »Binnen een half uur moet ik op weg zijn, ik heb mij toch reeds te lang hier opgehouden!«

Met zenuwachtige haast maakte Jan het onvoltooide tapijt los van het raam. Op een wenk van Ali schoten eenige slaven toe en hadden daarvan spoedig een pak gemaakt, dat met matten omwonden, tegen den regen behoorlijk beschut was.

Terwijl De Ruiter zich verwijderde om aan Ali de koop-som ter hand te stellen, naderde Jan den verbluften opzichter Jussuf.

»Mijnheer,« sprak de knaap, die in zijn blijdschap zelfs zijn grootsten vijand had kunnen omhelzen, »ik vergeef u van harte het leed, dat ge mij hebt aangedaan, en ik hoop dat de Heere u nog eenmaal moge veranderen.« Maar Jussuf nam de hand, die Jan hem toestak, niet aan. Verachtelijk spuwde hij op den grond en keerde Jan, terwijl

hij hem den scheldnaam »Kafir !« toesnauwde, den rug toe. Schouderophalend volgde Jan de beide slaven, die het lange pak droegen, dat weldra op een muilezel werd geladen.

Toen oom Cornelis het verheugde gelaat van den jongen zag, ijde hij op hem toe en met tranen in de oogen omarmden zij elkander.

»De Heere heeft ons gebed verhoord ! Zijn naam zij geloofd ! Straks zullen we het lieve vaderland wederzien !«

Zoo juichte het tweetal, totdat De Ruiters kwam en het sein tot vertrek gaf. Met moeite ontkwam de koopman aan de dankbetuigingen van de beide christenslaven, die hem de handen wel hadden willen kussen !

De tolk, die van Ali-ben-Hassan een aanwijzing had ontvangen, welke den weg belangrijk verkortte en het gezelschap niet noodzaakte weder de rivier op een minder geschikt punt te doorwaden, stelde zich aan het hoofd van den stoet. Daar de lastdieren zwaar beladen waren, moesten de geleiders te voet den tocht maken, terwijl zij bij beurten de eenige plaats, die op een der muildieren was uitgespaard, mochten bezetten om uit te rusten.

Langzaam, veel te langzaam naar den zin van De Ruiters, die zich ongerust begon te maken over het lot van zijn schip, dat hij op de reede van Salée had achtergelaten, legde de kleine karavaan den verren weg af, die dagen reizens vorderde.

Hier en daar werden muilezels met koopwaren, die De Ruiters bij andere kooplieden had gekocht, bij de karavaan gevoegd, wat veel oponthoud veroorzaakte.

Eindelijk naderde het gezelschap de kust en een kreet van blijdschap werd tegelijk van oom Cornelis en onzen Jan gehoord, toen zij in de verte, beneden zich, het ruime watervlak weer zagen, dat hen nog van het vaderland, het land der vrijheid, scheidde.

Maar wie er ook verheugd uitzag, zeker niet De Ruiters,

die tevergeefs den blik liet weiden over de vele vaartuigen, die aan de uitmonding der rivier lagen.

Haastig zeide hij eenige woorden tot den tolk, en zijn paard tot snelleren gang aansporende, was De Ruiter spoedig uit het gezicht verdwenen.

»Wat kan de oorzaak zijn van dien onverwachten spoed?« vroegen de beide bloedverwanten elkander af, die voortdurend in elkanders gezelschap waren gebleven en niet uitgepraat waren over de verrassende gebeurtenissen der laatste dagen.

In weinig woorden kunnen wij het onzen lezers mededeelen.

De Ruiter had uitgezien naar het schip, dat hij had achtergelaten, en dit niet bespeurende was hij in groote ongerustheid naar de haven gesnel. Daar moest de koopman, helaas, een treurig bericht vernemen.

De storm, die in de bergen had gewoed, was ook langs de kust gegaan en had het schip van De Ruiter, waarin reeds een aanzienlijke hoeveelheid huiden geborgen was, van zijn ankers geslagen en op het strand geworpen. Met levensgevaar had de bemanning zich weten te redden; maar schip en lading was verloren. Toch niet de lading, want zoo hoog stond De Ruiter in de achting der bewoners van Salée, dat zij, in stede van de goederen die aan het strand spoelden, te rooven, die zorgvuldig verzamelden, zoodat De Ruiter zelf later verklaard heeft, dat niet één van de kostbare, door de Mooren bereide huiden, ontbrak.

Het was niettemin een heele streep door de rekening van den koopman!

Een goed zeeschip te verliezen, zegt niet weinig. Daarmee zijn duizenden guldens gemoeid! En hoe zou De Ruiter met al de koopwaren, die hem waren overgebleven, of die hij op zijn reis door het binnenland bijeenverzameld had, naar het vaderland terug keeren?

Daar ontdekt het scherpziend oog van De Ruiter een oud,

althans verwaarloosd vaartuig, dat door zijn bouwvorm verraadt van Hollandschen oorsprong te zijn. \*) Het is een bark, van masten en roer beroofd, geheel »onttakeld«.

Het voor de Mooren onhandelbare vaartuig is weldra voor een spotprijs het eigendom van den ondernemenden koopman, en terwijl de koopwaren worden ingeladen, wordt tevens met spoed gewerkt om het schip van al het noodige te voorzien, ten einde het voor de reis weder zeewaardig te maken.

Toen Jan voor het eerst den bodem betrad van het vaartuig, dat hem en zijn oom naar het vaderland zou terugbrengen, keek hij verwonderd rond. Het was nog ontdaan van masten en tuig. Toch kwam het Jan meer en meer bekend voor en nadat hij zich door een kleinen onderzoekingsstocht benedendeks had overtuigd van de waarheid van zijn vermoeden, kwam hij tot de overtuiging, dat het verwaarloosde en ontredde schip »De Zwaluw« was, waarmee hij zijn eerste zeereis had gemaakt!

## HOOFDSTUK XXIV.

### Bij moeder thuis.

De pereboom in het bleekveldje van moeder Van Koperen had voor de derde maal na Jan's vertrek zijn bladerknoppen geopend, en de musschen, die de levendmakende lentezon met vroolijk gesjilp des morgens begroetten,

---

\*) Zie „Het leven en bedrijf van den Heere Michiel de Ruiter, Hertog, Ridder & L.-Admiraal-Generaal van Hollandt en Westvrieslandt.” Beschreven door Gerard Brandt, Amsterdam 1687, bl. 19.

sleepten sprietjes en veertjes, strootjes en draadjes naar het dak om onder de pannen het nestje te bouwen, dat straks tot een zachte en warme legerstede zou dienen voor hunne jongen.

Het is Woensdagmorgen, de 3de April van het jaar 1651. Geertje heeft den avond te voren van de vrouw van den touwslager, waar zij gewoon is dien dag te komen werken, de boodschap gekregen, dat zij niet verwacht kon worden. Zij heeft dus dien dag vrij, wat echter voor de weduwe geen oorzaak van blijdschap is, want de vrouw van den touwslager staat als gierig bekend en zal Geertje, hoewel zij zeer goed weet, dat deze dien dag niet bij een ander kan besteden, zelfs niet een deel van het loon geven, dat de werkvrouw anders op dien dag verdient.

De moeder van Jan is echter niet verlegen, hoe zij dien dag zal doorbrengen. Het zal spoedig Paschen zijn, en als de vrouw van oud-Hollandschen stempel wil zij »schoon« zijn. Niet in den zin dat haar lichaam of kleeding meer dan anders behoort gereinigd te worden ! Daarvoor staat Geertje reeds te lang als de heldere, nette werkvrouw bekend. Maar Jan's moeder zal haar kleine woning eens duchtig onder handen nemen. Van den zolder tot den kleinen kelder toe moet alles worden »uitgehaald«.

Het huisje van Jan's moeder is niet groot, en in een dag kan vrouw Van Koperen heel wat doen !

Het ontbijt is weggeborgen en de musschen wachten met ongeduld in den pereboom naar de kruimkens van het brood, die zij gewoon zijn in den vroegen morgen van de weduwe te ontvangen. De brutaalsten van dat brutale volkje springen zelfs bij de deur, die tot het bleekveld toegang geeft, rond, als verwonderen zij zich, dat hun morgenbrood zoo lang uitblijft. Vrouw Van Koperen, die zóó grooten haast heden niet heeft, toeft nog eenige oogeblikken, want zij heeft haar ouden Bijbel opengeslagen.

De vrouw is verouderd, sedert haar zoon het huis ver-

liet. Het hoofdhaar, door de gladde witte muts voor het grootste gedeelte bedekt, vroeger kastanjebruin op zwart af, laat nu een aantal zilveren strepen zien. Die grijze haren zijn niet aan vergevorderden ouderdom te wijten. Drie jaren maken, onder gewone omstandigheden, een mensch niet zóó grijs. Maar zorg, en nog meer verdriet, doen de hoofdhaaren vóór den tijd verbleeken, en Geertje had beide in haar leven ruimschoots gekend.

Verdriet vooral! Toen haar man stierf had zij dagen en weken geweend. Maar haar eenige zoon was haar tot een troost geweest. Zij had den jongen grootgebracht, zoo goed als een vrouw van haar stand had kunnen doen. Zij had hem getroeteld en geliefkoosd, het beste gegeven wat zij had; zij had voor hem gewerkt, opdat de jongen de zorgzame en werkende hand van den vader niet zou missen, totdat . . . ja, totdat meester Kregel kwam en haar, nu ja, wel niet overhaalde, maar toch deed besluiten zijn raad op te volgen. En wat die raad was weten onze lezers.

Ruim twee jaren waren nu reeds voorbij en nog geen bericht van den jongen! En de reis zou volgens het zeggen van haar zwager, den scheepstimmerman te Vlissingen, slechts eenige maanden duren!

Sedert lang reeds was de weduwe tot de erkenning gekomen, dat er met haar kind »iets gebeurd was«.

Op den brief, door haar aan haar zwager gezonden, kwam na weken het bericht, dat men te Vlissingen alle hoop om »De Zwaluw« ooit terug te zullen zien, had opgegeven, want van schip noch bemanning had men eenige tijding ontvangen.

Als er dus »iets bijzonders met den jongen gebeurd is«, is volgens de meening van vrouw Van Koperen meester Kregel daarvan eigenlijk de schuld. Moeder Van Koperen is wel een arme vrouw, maar zij blijft mensch, dat wil zeggen, dat wanneer haar tegenspoed of ongeval overkomt, zal zij allereerst de schuld en oorzaak daarvan bij menschen



zoeken. Hier is het meester Kregel ; en moeder Van Koperen heeft het den eenvoudigen maar lastigen weversbaas maar niet kunnen vergeven, dat hij de man was, die haar deed besluiten haar eenigen zoon, die, hoe ondeugend en onwillig ook, toch haar oogappel was, aan vreemde handen toe te vertrouwen.

Toch is meester Kregel haar vriend gebleven, met wien zij dikwerf over haar kind spreekt en tegenover wien zij, hoe de weversbaas het hoofd ontkennend moge schudden, volhoudt dat zij vertrouwt haar zoon nog eens terug te zullen zien.

Jan's moeder sluit den Bijbel en verzamelt de kruimkens voor de wachtende en ongeduldig geworden huismusschen.

Daarna begeeft zij zich, gewapend met stoffer en blik en een emmer water naar den zolder.

Het kamertje, waar Jan vroeger sliep, staat open. Het is een eenvoudig afgeschoten hokje, waar Jan's slaapplaats staat, alsmede een oude latafel en een paar grove stoelen. Een waschtafel had Jan nooit noodig gehad ; dat was een meubelstuk, dat bij eenvoudige lieden als de weduwe Van Koperen onbekend is.

De weduwe gaat een oogenblik zitten en blikte zwijgend het kamertje rond. Hoeveel herinneringen worden bij de eenvoudige vrouw opgewekt door het zien van al de dingen, die haar aan haar verloren zoon doen denken ! Daar hing de weverskiel van Jan, die hij zoo tegen den zin zijner moeder met het zeemansbuis verwisseld had. In de laden van de latafel lag een mengelmoes van allerlei dingen, vischtuigen en tollén, enkele boekjes tusschen en naast andere prullen, waaraan Jan vroeger zoo gehecht was. Voor geen geld zou de weduwe die waardelooze voorwerpen hebben weggedaan, want steeds bleef zij de hoop koesteren dat haar jongen nog eenmaal zou terugkomen. Haar moederhart kon zich maar niet vereenigen met de gedachte dat haar kind haar voor altijd zou ontnomen

zijn. Zoo hadden haar ouders ook indertijd gehoopt, dat haar broer Cornelis hen nog eens plotseling zou verrassen met zijn wederkomst. En toch had men immers nooit weer iets van Cornelis vernomen. O ! als moeder Van Koperen aan haar broer dacht, dan bestormde bange vrees haar hart en vreesde zij wel eens ook zoo tevergeefs te hopen.

Met een diepen zucht stond zij op en begon het kamertje schoon te maken en het ledikant uit te halen. Zooals zij reeds zoo dikwijls had gedaan, deed zij ook nu ; zij bracht bed en kamertje in orde, alsof Jan ieder oogenblik kon verwacht worden.

Toen zij klaar was knielde de moeder aan het bed van den jongen neer. Niemand bespiedde haar, niemand kon haar zien dan Eén. voor wien geen schuilhoeken bestaan. Moeder Van Koperen bad : » Ach, Heere, ik heb het bed voor den jongen weer in gereedheid gebracht en Gij alleen weet, of hij daar nog ooit gebruik van zal maken. Gij zijt een groot en wonderdoend God, voor Wien niets onmogelijk is. Ach Heere, als het in Uw raad kan bestaan, breng mijn jongen terug, opdat ik weten mag dat Gij God zijt en leeft ! Zie de tranen eener weduwe aan, o Heere, maak mijn vertrouwen op Uw wondermacht niet beschaamd ! «

Zeker zou de vrome moeder nog langer gebeden hebben, maar zij werd genoodzaakt het gebed te staken, want een bekende stem uit het voorhuis riep :

» Zijt ge thuis, vrouw Van Koperen ! «

Jan's moeder, die niet gehoord had, dat iemand binnen was gekomen, spoedde zich naar beneden.

» Wel, meester Kregel, « sprak zij, » hoe komt ge op zulk een ongewoon uur hier ? Toevallig ben ik vandaag thuis en . . . . «

» Er geschiedt immers niets bij geval, moeder, « antwoordde baas Kregel, » maar wat zie ik, hebt ge geweend ? «

» Ach, meester, wat zal ik zeggen, « zeide de vrouw, » ik deed den zolder, en toen ik op het kamertje van Jan was,

kwam het oude hartzeer weer boven en kwamen mij de tranen onwillekeurig weer in de oogen. Ik kon niet nalaten voor mijn kind te bidden en den Heere te vragen hem nog eens in mijn armen terug te brengen. Maar kom achter, meester, en ga een oogenblik zitten !«

Meester Kregel voldeed aan die uitnoodiging en zeide : »Gij kondt al niet beter doen, moeder, want de Heere is een machtig God, die soms verrassende uitkomsten schenkt en die terecht brengt wat bij de menschen een afgesneden zaak schijnt.«

Vrouw Van Koperen keek den weversbaas onderzoekend aan. De wever, zoo dacht zij, zou zijn werkplaats in den morgen toch niet verlaten hebben, om met haar over de wondervolle leidingen, die de Heere met de menschenkinderen houdt, te spreken.

Meester Kregel scheen te vermoeden wat de vrouw dacht, maar bleef bedaard onder den blik der weduwe.

»En nu zult ge wel willen weten, waarom ik zóó vroeg hier kwam? Welnu, ik zal uw nieuwsgierigheid maar niet te lang op de proef stellen en u al dadelijk zeggen, dat ik goed nieuws voor u heb !«

»Tijding van Jan?« riep de vrouw onstuimig uit, terwijl een doodelijke bleekheid haar gelaat overtoog en zij van aandoening moest gaan zitten.

Baas Kregel deed alsof hij dien uitroep niet hoorde en zeide : »Tijding van uw broer, dien ge zoo lang reeds dood waandet.«

Wanneer baas Kregel hetzelfde bericht vóór eenige jaren aan de vrouw had kunnen brengen, zou zij van blijdschap te ontroerd zijn geweest om te kunnen spreken. Nu echter was teleurstelling duidelijk op haar gezicht te lezen, hoewel de tranen haar in de oogen stonden.

»Is dat geen goed en heerlijk nieuws, dat ik u daar kom brengen? Is het geen duidelijk bewijs van Gods wonderdoende hand?«

»Ach ja! meester, zeide de weduwe, »maar ik dacht allereerst aan mijn kind! Wat zou een moeder nader aan het harte liggen dan haar eigen zoon! Maar ik zal op den Heere blijven vertrouwen,« zeide zij met een zucht.

Daar baas Kregel zweeg, ten einde de weduwe gelegenheid te geven van haar eerste ontroering te herstellen, vervolgde de vrouw: »Maar zeg mij dan, meester, wat hebt ge gehoord van mijn armen broer, leeft hij nog?«

»Uw broer leeft nog; ik heb iemand gesproken, die hem heeft ontmoet. Al den tijd dat hij weg is geweest, zuchtte hij in harde slavernij bij de Mooren, totdat een koopvaarder, die daar ginds handel dreef, hem ontmoette, hem vrij kocht en naar Holland terugbracht.«

»Is hij hier?« riep vrouw Van Koperen uit.

»Bedaar wat, moeder! Ik heb mijn verhaal nog niet ten einde. Die koopvaarder heeft daar nog meer slaven gezien, die vroeger in Holland woonden, en door hun betrekkingen worden beweend.«

»Mijn zoon leeft! Mijn zoon leeft!« juichte de moeder. »Gij weet meer, meester, ach, laat mij niet langer in de onzekerheid!«

»De Heere zij geloofd, uw zoon leeft en is frisch en gezond!«

»Hoe weet ge dat? Hebt ge hem gezien? Ja, ik zie het aan uw gezicht! Waar is mijn kind?«

»Kom met mij mede,« antwoordde de wever, die reeds was opgestaan en zelf moeite had zijn aandoening te verbergen. Maar ternauwernood had de moeder in koortsachtige haast de deur geopend om naar Kregel's woning te ijlen, of daar stonden Jan en zijn oom, die niet langer hun ongeduld hadden kunnen bedwingen, voor haar en viel Jan met den uitroep: »lieve, lieve moeder!« in haar armen.

Het was een treffend wederzien, ook van den door de zon gebruinden oom Cornelis. Langen tijd hoorde men niets dan snikken, afgebroken door korte uitroepen.

Toen de eerste blijde ontroering voorbij was, viel er wat te vertellen, waarbij Jan's moeder niet ophield haar zoon te bewonderen, die tot een flinken jongeling ontwikkeld was, en wien de zeemanskleeding, door De Ruiters hem verstrekt, zoo goed stond.

Het gerucht van Jan's wederkomst had zich weldra verspreid, en spoedig was het huis van de weduwe gevuld met belangstellende burens en vrienden. Maar het mocht niet bij vertellen blijven! Baas Kregel vouwde de handen en noodigde allen uit God den Heere te loven en te danken voor Zijne groote daden. Burens en vrienden, zij allen dankten met de gelukkige weduwe en de beide zwaar beproefde christenslaven, die aan hun bloedverwanten als door een wonder waren teruggegeven.

We zullen niet beschrijven hoe het viertal, nadat de belangstellenden vertrokken waren, verder den dag doorbrachten. We zeggen het viertal, want baas Kregel bleef op aandringen van de weduwe dien dag in het gezelschap en moest mede genieten van een maaltijd, zooals de weduwe in geen jaren had toebereid.

Aan den maaltijd vertelde Jan, hoe hij en oom Cornelis, nadat zij de familie te Vlissingen hadden bezocht, en ruimschoots voorzien van reisgeld door vermogende lieden, die de lotgevallen van het tweetal hadden vernomen, bijeengebracht, de reis naar Jan's moeder hadden aanvaard. Oom Cornelis was op de gedachte gekomen eerst bij iemand van Jan's bekenden te gaan, opdat moeder Van Koperen niet al te zeer ontstellen zou, wanneer zij volgens Jan's verlangens, plotseling het verloren gewaande tweetal voor zich zag staan. De keus was op meester Kregel gevallen, en hoe hij aan de opdracht, om Jan's moeder de blijde tijding te brengen, heeft voldaan hebben wij vernomen.

Toen de thans gelukkige moeder met haar zoon en haar broeder des avonds geknield het avondgebed had gedaan, en de beide laatsten zich gereed maakten om, zoo goed en

kwaad het ging, de slaappleafts boven te deelen, omhelsde moeder Van Koperen haar Jan en terwijl zij hem kuste vroeg zij : »Zult ge nu altijd bij moeder blijven of gaat ge weer naar zee ?«

» Moedertje, ik verlaat u nooit, nooit weer ! Ge zult eens zien wat ik geleerd heb, en baas Kregel zal-verbaasd staan als hij mijn werk ziet. Vaders weefstoel zal niet langer ledig staan en als de Heere ons zegenen wil, zullen wij spoedig brood in overvloed hebben. Niet alleen voor ons beiden, maar ook voor oom Cornelis ; die blijft toch zeker bij ons ?«

Moeder Van Koperen was te gelukkig om te kunnen antwoorden !

Jan had zijn krachten niet overschat, want spoedig snorde de weefspoel lustig door het getouw in het voorhuis en klonk het klik-klak der touwen de weduwe als een aangename muziek in de ooren. Baas Kregel stond versteld over de vaardigheid van den vroeger zoo onwilligen leerling, en kon uren lang toezien hoe Jan met enkele gekleurde draden aan het lijnwaad een geheel ander aanzierf wist te geven. Een ieder wilde van den Moorschen slaaf, zooals Jan nog lang genoemd werd, eenig werk in huis hebben, zoodat het niet lang duurde of moeder Van Koperen behoefde niet meer uit werken te gaan. Vermogende burgers, die met deelneming de groote beproevingen vernamen, die oom Cornelis had moeten ondergaan, stelden hem voor de geleden ontberingen schadeloos en gaven hem een weekgeld, waardoor hij de weduwe eer tot een steun dan tot een lastpost was.

En toen Jan, lang na den dood van oom Cornelis, en nadat hij ook zijn moeder grafwaarts had gedragen, in het huisje een braaf meisje als zijn vrouw bracht, vertelde hij later aan zijn kinderen nog dikwerf van zijn zeereis en de Mooren. Dat de naam van De Ruiter, toen beroemd als Neerland's groote vlootvoogd, met dankbaarheid werd

genoemd, behoeft geen nader bewijs. En dat de Heidelbergsche Catechismus door Jan's kinderen goed werd geleerd en door den vader menigmaal werd besproken evenmin. Want niemand had zoo klaarblijkelijk de kracht dier oude belijdenisschriften ervaren als Jan, de Moorsche wever, in zijn dagen van tegenspoed en druk.

---

## NHOUD.

Hoofdst.	Bladz.
I. Wie Jan van Koperen was en waarom hij bij meester Kregel werd weggestuurd . . . . .	5
II. Meester Kregel geeft moeder Van Koperen een raad, die haar een' slapeloozen nacht bezorgt .	9
III. Moeder Van Koperen neemt een besluit en Jan is in de wolken van vreugde . . . . .	15
IV Jan verlaat moeders huis en den lezer wordt het een en ander van Neêrland's scheepvaart in de zeventiende eeuw medegedeeld . . . . .	19
V. Waarin verhaald wordt hoe de weversleerling op „De Zwaluw” kwam . . . . .	26
VI. Jan maakt kennis met stuurman Dwars . . . . .	32
VII. Het zeegat uit! . . . . .	36
VIII. De barsche stuurman een vriend van den scheepsjongen . . . . .	42
IX. Stuurman Dwars vertelt zijn geschiedenis . . . . .	48
X. Vervolg van de geschiedenis van stuurman Dwars	54
XI. Schipper Derks doet goede zaken en Jan verheugt zich in een spoedige thuiskomst . . . . .	63
XII. Drie tegen één! . . . . .	68
XIII. De gevangenen der zeeroovers . . . . .	76
XIV. Als slaaf verkocht . . . . .	84



Hoordst.	Bladz.
XV. De eerste dagen in slavernij . . . . .	89
XVI. Een keuze die spoedig berouwt . . . . .	95
XVII. Waarin Jan aangespoord wordt den godsdienst der Mooren aan te nemen . . . . .	101
XVIII. Een vriend gevonden! . . . . .	107
XIX. Een onverwacht bezoek . . . . .	115
XX. Een Hollandsch koopman . . . . .	122
XXI. Een geoorloofde slavenhandel . . . . .	129
XXII. Twee oude schoolkameraden . . . . .	135
XXIII. Een verrassende uitkomst . . . . .	140
XXIV. Bij moeder Thuis . . . . .	146